

KUJAWSKO-POMORSKI
PRZEGŁĄD OŚWIATOWY

UczMy

ISSN 2300-830X

I - II 2016

Nr 1(13)

OTWARTA SZKOŁA

Akredytowana Wojewódzka Placówka Doskonalenia Nauczycieli
Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli
we Włocławku

Drzwi otwarte 2015

20 listopada

Otwarcie zmodernizowanej
części biblioteki pedagogicznej

30.000 zaświadczeń
o ukończeniu form doskonalenia

Wykłady
i spotkania panelowe

Stoiska wydawnictw
i instytucji współpracujących

Doskonalenie
zawsze w **KP CENie**

Redaktorzy:

Aneta Gabryelczyk
KPCEN we Włocławku

Danuta Potręć
KPCEN w Toruniu

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

Zespół redakcyjny:

Ewa Kondrat
Małgorzata Kowalczyk-Przybytek
Ilona Zduńczuk
Tadeusz Wański
(projekt okładki)

Korekta:

Anna Rupińska

Opracowanie graficzne i skład:

Hanna Wiśniewska

Wydanie cyfrowe:

Krzysztof Kosiński

Przyjmowanie materiałów:

e-mail: a.gabryelczyk@cen.info.pl
e-mail: Danuta.Potrec@kpcen-torun.edu.pl
e-mail: anna.rupinska@cen.bydgoszcz.pl

Wydawca:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Toruniu
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli we Włocławku

Skład i druk:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
ul. Jagiellońska 9, 85-067 Bydgoszcz

*Redakcja zastrzega sobie prawo
adiustowania i skracania tekstów
oraz niezwracania materiałów*

Zdjęcie na okładce:

Wahadło Foucaulta w Centrum
Nowoczesności Młyn Wiedzy
w Toruniu

Autor zdjęcia:

Tadeusz Wański:

Czasopismo UczMy

OTWARTA SZKOŁA

Adriana Kloskowska, Jarosław Durszewicz <i>Żeby w szkole się działo... potrzebny impuls do rozwoju edukacji</i>	5
dr Krzysztof Rochowicz <i>Nowoczesne technologie w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych</i>	7
Sylvia Czerwińska-Modrzejewska <i>„Zerwij się” na moment, czyli chęć na więź...</i>	9
Wioletta Chrzanowska, Karol Brzykcy, Krzysztof Chrzanowski <i>Festiwal Piosenki Europejskiej</i>	11
Elżbieta Brózdowska <i>Uczniowie z Zespołu Szkół w Jeżewie na nagraniu programu z prof. Janem Miodkiem</i>	12
Agnieszka Pawłowska <i>W poszukiwaniu otwartości w szkole</i>	14
Janusz Iwański <i>Współpraca międzynarodowa</i>	16

OBLICZA EDUKACJI

Magdalena Łuniewska <i>Dwa mity o dwujęzyczności</i>	19
Aneta Gabryelczyk <i>Mały Finał Konkursu Ojczyzna Polszczyzna</i>	20
Anna Rupińska <i>Nagrody, wyróżnienia, pochwały, czyli o gali XXIII Regionalnego Konkursu Gazetek Szkolnych</i>	21
Ilona Zduńczuk, Norbert Łysiak <i>Festiwal Zdrowego Stylu Życia</i>	23
Małgorzata Kowalczyk-Przybytek <i>Dlaczego warto się uczyć? – o debatach oświatowych dla szkół podstawowych</i>	25
Jarosław Przybył <i>Kujawsko-Pomorskie Liderem Edukacji</i>	27
Milena Morgulec <i>Semestr letni i zmiany w ofercie Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy!</i>	29
Jerzy Ślot <i>V Konkurs Wiedzy Technicznej dla uczniów szkół gimnazjalnych w Toruniu</i>	30
Sylvia Kamieńska, Katarzyna Niedzwiec <i>Porozmawiajmy o sukcesie</i>	33
Danuta Potręć, Agnieszka Przybyszewska <i>Buenos dias Barcelona – wyjazd studyjny do Hiszpanii</i>	35
Grażyna Szczepańczyk, Ilona Zduńczuk <i>Efektywność nauczania w Finlandii i Estonii – refleksje</i>	38
Maciej Pasternak <i>Cluj-Napoka i edukacja włączająca</i>	40
Jolanta Niwińska <i>Książki na krańcu świata INDONEZJA</i>	42
Grażyna Więckowska <i>Nowa siedziba – nowe wyzwania</i>	43

Z PRAKTYKI NAUCZYCIELA

Aleksandra Kuczborska <i>Zanurzyć się w języku – czyli o aktywnym nauczaniu</i>	45
Urszula Stępniewska <i>Sposoby na zarażenie czytaniem</i>	49
Maria Jadcak <i>Scenariusz na film „Kurier z Zagłady” – Jan Karski</i>	53
Jolanta Nadolna, Anna Pol <i>„Świat jest naprawdę piękny....”</i>	59
Maciej Cierzniewski <i>Innowacyjny elektryk</i>	60
Lewandowska Beata <i>Tydzień Dobrego Chleba i Zdrowego Stylu Życia</i>	61

REGIONALNE OKNO

Lidia Landmesser, Hanna Wenta <i>Borowiacki adwent – dzień regionalny w szkole</i>	63
Leszek Kalicki <i>O mundurze sejmikowym województwa Brzesko-Kujawskiego z lat 1776 – 1795, czyli o stroju kontuszowym kujawskim słów kilka</i>	64

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE DLA EDUKACJI

Aneta Moczulska-Banek <i>Szkola otwarta na współpracę z rodzicami i środowiskiem lokalnym</i>	66

Otwórzmy drzwi klas i szkół

Rok szkolny 2015/2016 został ogłoszony Rokiem Otwartej Szkoły.

Aby wychować świadomego obywatela przygotowanego do życia w społeczeństwie, świadomego swoich praw i obowiązków, potrzebna jest współpraca szkoły z innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi. Celem otwartej szkoły jest kształtowanie w uczniach prospołecznej postawy, rozwijanie umiejętności pracy zespołowej. Otwarta szkoła to taka, która potrafi korzystać z tego, co ją otacza, to realizowanie ciekawych projektów, to wyjście poza mury budynku. Dyrektorzy i nauczyciele z otwartymi głowami nie mają z tym problemu. Często trudności budujemy sami, okopując się w stereotypach i niechęci do zmiany mentalnościowej. Świat jest ciekawy, staje się coraz bardziej zaskakujący... i dzieci oraz młodzież o tym wiedzą.

Zapraszamy do lektury czasopisma „UczMy”, poświęconego powyższemu tematowi. Warto skorzystać z doświadczeń oraz zainspirować się pomysłami innych.

Aneta Gabryelczyk

Danuta Potręć

Anna Rupińska

**W następnym numerze:
Nowoczesne technologie**

Żeby w szkole się działo... potrzebny impuls do rozwoju edukacji

*Duch klasy objawia się w uczniach poczuciem własnej wartości,
zaangażowaniem w proces uczenia się,
samodzielnością, umiejętnością współpracy
oraz świadomym uczeniem się.*

Merrill Harmin

Otwórzcie zeszyty i książki na stronie... Tak rozpoczyna się większość lekcji w polskich szkołach, w których nauczyciel jako ekspert z danej dziedziny, usiłuje przekazać wiedzę uczniom zaangażowanym w słuchanie i pisanie. Czy uczniowie mają prawo mówić, że w szkole wieje nudą? Nie, bo przecież co 45 minut zmieniają klasę, zmienia się przedmiot, zmienia się nauczyciel. Wydaje się, że wszystko się zmienia, a jednak... w szkole od ponad stu lat niewiele się zmieniło.

Współczesny świat ewoluuje w niezwykle szybkim tempie. Cyfryzacja wkroczyła w nasze życie, przeformułowując je i przewartościowując. Żyjemy w czasach, w których jedynym pewnikiem są zmiany, dlatego świadomość konieczności nieustannych transformacji powinna kształtować nasze myślenie o świecie, w tym o edukacji. Chcąc sprostać oczekiwaniom rzeczywistości XXI wieku, nie możemy tkwić w skostniałym systemie. Dzisiejszym uczniom – pokoleniu instant – przyszło żyć w czasach przeciążenia informacją, w których młodzi ludzie mogą znaleźć natychmiast niemal każdą informację. Istotna zmiana paradygmatu edukacji polega na tym, by zamiast bazować na pozyskiwaniu i przyswajaniu informacji, uczyć młode pokolenie ich wykorzystywania oraz formułowania konstruktywnych pytań, analizowania i rozwiązywania problemów, wdrażać do krytycznego myślenia, pracy zespołowej, otwartości na zmiany. Są to umiejętności pożądane we współczesnym świecie, których wciąż brakuje młodym ludziom stojącym u progu kariery zawodowej.

Chcemy, by nasi uczniowie byli bardziej kreatywni, opanowani, zadowoleni, wolni, świadomi i odpowiedzialni, żeby żyli w poczuciu silniejszej więzi z otaczającym ich światem. Jest to możliwe, jeśli zamiast bycia użytkownikami posiadanych zasobów, zaczną rozbudzać swoje potencjały, a uczenie się, które w polskiej kulturze jednoznacznie kojarzy się ze szkołą, nie będzie przykrym obowiązkiem, ale przyjemnością.

Wiemy, że uczenie się jest procesem, w którym aktywny udział biorą osoby uczące się i to na nich spoczywa odpowiedzialność za zdobycie wiedzy i nabycie umiejętności. Skostniałe zwyczaje szkolne skutkują schematycznym myśleniem, brakiem kreatywności i samodzielności, a zatem nieprzygotowaniem uczniów do podejmowania wyzwań współczesnego świata.

„Aktywność rzeźbi mózg” – zdanie Manfreda Spitzera musi stać się impulsem do rozwoju edukacji w XXI wieku. O efektywnym uczeniu się nie można mówić, gdy uczniowie posłusznie siedzą w ławkach, wysłuchując wykładu nauczyciela i sporządzając notatki w linearny sposób. Z takiego sposobu uczenia nic w głowie nie pozostaje, za to pozostaje w niej miejsce na czerpanie ze świata kultury, kultury wątpliwej jakości, ale przyciągającej jak magnes młodego człowieka, dla którego życie zaczyna się po szkole. Uczenie się jest procesem, którego efektywność zależy od stopnia zaangażowania osób uczących się. Nie można niczego nauczyć osoby biernej. Konieczna jest aktywność – nieustanna eksploracja świata. Według Geralda Hüntera bogate dziecko to dziecko bogate w doświadczenia umożliwiające wielomodalne poznawanie świata. Istotą uczenia się stanowi wielozmysłowe doświadczanie, którego pozbawione jest często młode pokolenie. Ponieważ każdy zmysł ma w mózgu oddzielną reprezentację, ważne jest, by informacje docierały do nas różnymi kanałami. Poznawanie realnego świata w naturalny sposób rozwija cały mózg, a struktury neuronalne, odpowiadające poszczególnym zmysłom, uczą się ze sobą współpracować. Nauczyciele, mając tego świadomość, muszą stosować nowoczesne, ciekawe i skuteczne strategie procesu nauczania i dawać uczniom narzędzia umożliwiające im uczenie się. Nadmiar informacji, które docierają do nas każdego dnia, powoduje, że autorytet nauczyciela – skarbnicy wiedzy – słabnie. Nieustanny dostęp do sieci powoduje, że sama infor-

macja – wiedza encyklopedyczna nie inspiruje, nie zadziwia, a nawet nie ciekawi uczniów. Nauczanie musi zatem uwzględniać zasady działania mózgu, który kieruje się prostą regułą: używaj albo wyrzuć. Nauczyciel musi wiedzieć, jak ważny dla uczenia się jest entuzjazm, autentyczne zainteresowanie dzieckiem i nieustanne zachęcanie go do rozwijania pasji; że zajęcia muszą być dostosowane do wieku rozwojowego dziecka, a nie, jak mówi Ken Robinson, do „daty jego produkcji”. Istotne jest również indywidualne podejście do każdego ucznia jako człowieka bez względu na jego wiek, ponieważ każdy, odpowiednio stymulowany bodźcami zewnętrznymi, rozwija się w takim tempie, na jakie pozwala mu jego natura.

Zdaniem Marka Kaczmarzyka: „W pewnym stopniu problemy, jakie dostrzegają ludzie w taki czy inny sposób zaangażowani w działanie szkoły, wynikają z tego, że przywykliśmy myśleć o niej w kategoriach naszego kulturowego tu i teraz. Wyznaczamy jej zadania na miarę świata, który jest produktem kilku ostatnich tysięcy lat naszego rozwoju, fundamenty ludzkiego zachowania są jednak znacznie starsze. Kształtowały je warunki zasadniczo różne od tych, jakie znamy. Zrozumienie neurologicznego podłoża procesu dydaktycznego, podobnie jak rozumienie innych ludzkich zachowań, pełne jest jedynie, kiedy widzimy je z przystosowawczej perspektywy”. [Kaczmarzyk 2015, s. 141] Pracującym z pokoleniem cyfrowych tubylców niezbędna jest wiedza na temat sposobów używania mózgu w celu uczenia się. Badania w zakresie neurobiologii, kognitywistyki i edukacji pozwoliły stworzyć rozległą bazę wiedzy oraz pozwoliły odkryć kluczowe mechanizmy przy czynowo-skutkowe sterujące procesem uczenia się. Konieczne jest systematyczne doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie przygotowania uczniów do uczenia się przez całe życie poprzez eksperymentowanie, które jest jednym z najważniejszych zadań dzieciństwa, pobudzanie ciekawości młodych ludzi oraz angażowanie ich w proces uczenia się, dawanie im możliwość zadawania pytań, formułowania problemów i samodzielnego poszukiwania rozwiązań. Ponadto mózg dziecka potrzebuje intensywnych relacji z innymi osobami. Uczenie się oparte na współpracy pozwala uczniom pomagać sobie nawzajem w zdobywaniu wiedzy i kształtowaniu umiejętności oraz daje możliwość analizowania zdobytych informacji i zastosowania określonych umiejętności.

Szkoła, realizując wymagania państwa: *Promowana jest wartość edukacji*, powinna tworzyć klimat sprzyjający uczeniu się uczniów i wykształceniu w nich gotowości do nieustannego uczenia się, co pozwoli młodym ludziom odnaleźć się na dynamicznym rynku pracy. Uczenie się jest umiejętnością wyróżniającą ludzi spośród innych istot żywych. Jest to proces fizyczny zmieniający ludzki mózg i mający

znaczenie nie tylko w szkole, ale w ciągu całego życia. A co robi uczeń w szkole? Uczy się czy jest uczony? Niestety wciąż wiele osób uważa, że edukowanie uczniów to bierne wchłanianie przez nich informacji. Profesor James Zuli twierdzi: „Gdybym miał wybrać jeden „umysłowy mięsień”, nad którym uczniowie naprawdę powinni popracować i rozwijać go w trakcie szkolnej edukacji, postawiłbym na „mięsień uczenia się” – nauczanie się, jak się uczyć”.

Wychodząc naprzeciw potrzebom uczniów, nauczyciele muszą pamiętać, że najwięcej możliwości, by wykazać się ciekawością, spontanicznością i umiejętnością współpracy, daje zabawa. Niezwykle ważne jest to, w jaki sposób uczniowie się uczą. Swobodne zabawy pobudzają wyobraźnię, która stanowi podstawę kreatywności i innowacyjności, umiejętności pożądanых w XXI wieku. Dla starszych uczniów formami pracy uwalniającymi ich potencjał są na przykład debaty, tworzenie klubów dyskusyjnych czy udział w przedsięwzięciach o charakterze artystycznym, np. przedstawieniach teatralnych, wystawach fotograficznych, koncertach. Mając na uwadze szybko zmieniającą się rzeczywistość, konieczne jest zorganizowanie procesu kształcenia w sposób sprzyjający samorozwójowi uczniów oraz ich aktywnemu udziałowi w życiu społecznym, zarówno szkolnym, jak i lokalnym.

Szkoła, chcąc sprostać wymaganiom współczesnego świata, nie może zamykać się w czterech ścianach. Stanowi ona integralną część życia społecznego, zatem czerpanie z tego, co istnieje poza rzeczywistością szkolną jest konieczne dla optymalnego rozwoju uczniów.

Zadaniem szkoły jest ich przygotowanie do życia w społeczeństwie. Istotne jest zatem kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych oraz postaw odpowiedzialności za planowanie swoich działań oraz ich realizację. Aby tak się stało, dyrektorzy, nauczyciele, rodzice muszą uwolnić się od schematów towarzyszących szkole od ponad stu lat i otworzyć się na zmiany.

Pozwoli to szkole na sprostanie wyzwaniom współczesności, w tym zaspokajanie potrzeb pokolenia cyfrowych tubylców, a jednocześnie na funkcjonowanie zgodne z postulatami innej niż dotychczas organizacji szkoły. Na efektywność pracy szkoły wskazują osobiste i grupowe sukcesy uczniów – obywateli świata, które osiągają w ciągu całego swojego życia. By sprostać wymaganiom stawianym szkołom przez państwo, szkoła XXI wieku musi otworzyć się na nowe sytuacje, na przełamywanie schematów, na budowanie atmosfery szkoły bez NiLu (nudy i lęku), na pobudzanie kreatywności oraz przygotowanie uczniów do krytycznego myślenia.

Otoczający świat inspiruje. Zmieniające się otoczenie oraz rozwijające się technologie implikują konieczność ustawicznego uczenia się. Człowiek bez

możliwości poszerzania swoich horyzontów, zdobywania nowej wiedzy i nabywania umiejętności stają się jednostką wykluczoną, której trudno odnaleźć się w otaczającej ją rzeczywistości. Uczyc się, żeby lepiej nauczyć się, jak się uczyć to wyzwanie dla szkół. Samo uczenie się ma być procesem ciągłym rozwijającym umiejętności praktycznego wdrażania zdobywanej wiedzy w codziennej rzeczywistości.

Niezbędny jest impuls do rozwoju edukacji polskiej na miarę XXI wieku!

Autorzy

*Adriana Kloskowska – doktor nauk humanistycznych, nauczyciel dyplomowany, doradca metodyczny, edukator, egzaminator OKE sprawdzianu po szkole podstawowej i egzaminu maturalnego z języka polskiego, przewodnicząca zespołu egzaminatorów egzaminu gimnazjalnego z języka polskiego, przewodnicząca/członek komisji konkursów kuratorskich z języka polskiego, koordynator rejonowy ogólnopolskiego Konkursu Ojczyzny Polsczyzny, oligofrenopeda, przewodnicząca jednego z oddziałów Polskiego Towarzystwa Dysleksji; autorka rozprawy doktorskiej na temat: *Czasowniki zepsuć – naprawić we współczesnym języku polskim. Studium składniowe i semantyczne* (2013) oraz publikacji z zakresu językoznawstwa i dydaktyki:

Kloskowska A., Z gramatyką za pan brat – kurs gramatyki języka polskiego w ramach studiów polonistycznych na zagranicznej uczelni, [w:] M. Gębka-Wolak (red.), *Czytam, piszę, opowiadam. Materiały na lektoraty języka polskiego jako obcego*, Toruń, 2006, s. 76-80.

Kloskowska A., Wieczność J. Twardowskiego, [w:] M. Gębka-Wolak (red.), *Czytam, piszę, opowiadam. Materiały na lektoraty języka polskiego jako obcego*, Toruń 2006, s. 118-121.

Kloskowska A., O cechach składniowych i semantycznych jednostki *ktoś zepsuł coś*, [w:] J. Kamper-Warejko, I. Kaproń-Charzyńska (red.), *Z zagadnień leksykologii i leksykografii języków słowiańskich*, Toruń 2007, s. 257-265.

Kloskowska A., O cechach składniowych i semantycznych jednostki *ktoś naprawił coś*, *Linguistica Copernicana* 2, 2009, s. 151-160.

Drozdowska A., Kloskowska A., Kobylacka-Sikora K., Mach A., Moritz A., Nowak A., *Program nauczania komunikacji* Komunikacja kluczem do integracji, Grudziądz 2010.

Kloskowska A., Jak się komunikować, by się integrować?, [w:] K. Kobylacka-Sikora (red.), *Komunikacja kluczem do integracji – przewodnik dla nauczyciela*, Grudziądz 2012, s. 86-90.

Kloskowska A., *Asia L. – rozkwitający kwiat. Studium przypadku*, 2013

<http://www.projektteki.grudziadz.pl/aktualnosci.html>

*Jarosław Durszewicz – edukator, trener, starszy specjalista do spraw szkoleń Uniwersytetu Jagiellońskiego, ekspert w zakresie zarządzania oświatą, członek zespołu projektującego zmiany w systemie nadzoru pedagogicznego oraz wymagania państwa dla szkół i placówek. Były dyrektor liceum i gimnazjum. Autor eksperymentu pedagogicznego, specjalista w zakresie analizy EWD, ekspert i trener w projekcie systemowym *Przywództwo i zarządzanie w edukacji*. Współautor poradnika dla dyrektorów szkół i placówek *Różne drogi ewaluacji*, red. A. Borek i E. Kowalczyk-Rumak, Wydawnictwo Ery Ewaluacji, Warszawa 2015.

dr Krzysztof Rochowicz

KPCEN w Toruniu

Nowoczesne technologie w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych

Nauczanie i uczenie się przedmiotów przyrodniczych we współczesnej szkole powinno być związane z prowadzeniem eksperymentów, stawianiem hipotez badawczych i ich weryfikacją doświadczalną. Jak mogą w tym pomóc nowe technologie?

Od roku 2015 nauczyciele przyrody województwa kujawsko-pomorskiego mają możliwość korzystania z nowoczesnych pracowni wyposażonych w czujniki firmy Pasco, jakie zostały zakupione przez Urząd Marszałkowski dla Kujawsko-Pomorskich Centrów Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku (15 mobilnych i 3 stacjonarne pracownie).

Proste w obsłudze oprogramowanie SPARKvue daje możliwość wykonywania w pracowni i w terenie wielu eksperymentów. Można dokonywać m.in. pomiarów hałasu, zawartości dwutlenku węgla i tlenu rozpuszczonego oraz mierzyć pH substancji różnych roztworów występujących w życiu codziennym. Czujniki biometryczne umożliwiają pomiary tętna, wilgotności i przewodności skóry oraz zobrazowanie przebiegów EKG na ekranie komputera. Wykorzystując czujniki temperatury, uczniowie mogą badać jej wpływ na szybkość reakcji chemicznych. To tylko niektóre możliwości, jakie daje użytkowanie tych

pracowni. Trudno wymienić wszystkie, bo to w sumie około 40 różnych czujników, wzbogacających tematy lekcji biologii, chemii i fizyki – ale nie tylko!

Pracownie mobilne trafiły w ręce przeszkolonych nauczycieli i po kilku miesiącach ich użytkowania spływają już do nas pierwsze efekty ich pracy. Materiały edukacyjne, które powstają w trakcie zajęć z uczniami, umieszczamy na stronie internetowej KPCEN (w Toruniu w zakładce Mobilne pracownie).

Jednocześnie chcemy propagować ideę wykorzystania komputera w służbie nauki poprzez organizowanie różnorodnych zajęć dla nauczycieli i grup nauczycieli z uczniami – w ten sposób i nasza placówka staje się „szkołą otwartą”. Szkolimy już nie tylko nauczycieli, ale też włączamy się aktywnie w proces edukacji młodzieży.

Dla uczniów sama możliwość wyjścia poza mury szkoły jest atrakcyjna, tu dodatkowo mają okazję zobaczyć, w jakich warunkach doksztalcają się ich nauczyciele.

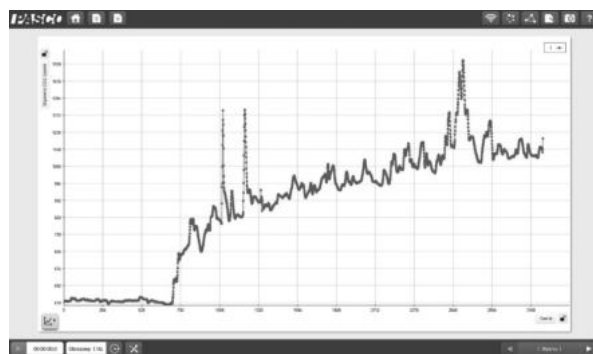
30 października 2015 roku odwiedziła naszą pracownię do nauczania przedmiotów przyrodniczych klasa I z Gimnazjum nr 31 w Toruniu. Ideą przewodnią zajęć z wykorzystaniem m.in. czujników ruchu, temperatury, napięcia i stężenia CO_2 był temat „Jak odczytywać wykresy? I co można z nich wyczytać?”.

Czytanie wykresów to ważna umiejętność – niemal w każdej gazecie, książce technicznej lub reklamie znajdziemy wykres lub diagram przedstawiający jakieś dane. Jeden wykres może zawierać więcej informacji niż strona tekstu. Dlatego uczniowie powinni umieć to robić.

W pierwszej części zajęć uczniowie, korzystając z czujnika ruchu i programu Pasco MatchGraph, starali się samodzielnie odtwarzać różne możliwe kształty wykresu położenia od czasu. MatchGraph to oprogramowanie, które bawiąc, jednocześnie daje uczniom doskonałe wprowadzenie do tematyki odległości, prędkości, przyspieszenia, szybkości zmian, wykresów ruchu itp.

Zabawa polega na zbliżaniu się i oddalaniu od czujnika ruchu tak, aby jak najdokładniej odwzorować modelowy wykres.

W części drugiej uczniowie dokonywali samodzielnych pomiarów temperatury i napięcia z użyciem podłączonych do komputera czujników. W tym czasie trwał pomiar poziomu stężenia dwutlenku węgla w pracowni (patrz rys.1).

Rys. 1. Wykres przedstawia zmiany poziomu stężenia CO_2 w pracowni przed i w trakcie zajęć dla szesnastoosobowej klasy. Oprócz krótkotrwałych wzrostów można zauważyć szybki wzrost poziomu stężenia CO_2 po wejściu uczniów i dalszy, systematyczny wzrost w trakcie zajęć. Mimo uchylonego okna poziom z początkowej wartości ok. 400 ppm, po około pół godzinie przekroczył 1000 ppm.

Pomiar stężenia CO_2 był pretekstem do krótkiego omówienia zawartości dwutlenku węgla w powietrzu i możliwych skutków jego wzrostu. Zwracał też uwagę na konieczność wentrowania pomieszczeń, w których przebywają ludzie.

Uczniowie poznali też (w formie pokazu) szczególne przykłady ruchu – prostoliniowy (jednostajny i jednostajnie przyspieszony) oraz drgający (ciężarek na sprężynie) i ich cechy charakterystyczne.

Tego rodzaju multidyscyplinarne zajęcia prowadzone w oparciu o nowoczesne środki dydaktyczne (w tym tablicę interaktywną) z pewnością mogą się przyczynić do lepszego kształtowania kluczowych umiejętności w procesie nauczania.

Klasa którą gościliśmy (a w kolejce ustawiają się już następne) to oddział integracyjny, w którym są też uczniowie z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Pierwsze wrażenia były bardzo pozytywne – to m.in. właśnie ci uczniowie chętnie włączali się do aktywnej zabawy z wykresami ruchu.

Zachęcamy nauczycieli z grupami lub klasami do 16 osób do skorzystania z tej formy zajęć, informacje i zapisy przyjmuje opiekun pracowni w KPCEN, Krzysztof Rochowicz, tel. 881 930 091.

Zapraszamy też maksymalnie dwunastoosobowe grupy na pokazowe zajęcia obejmujące wybrane tematy lekcji biologii, chemii i fizyki:

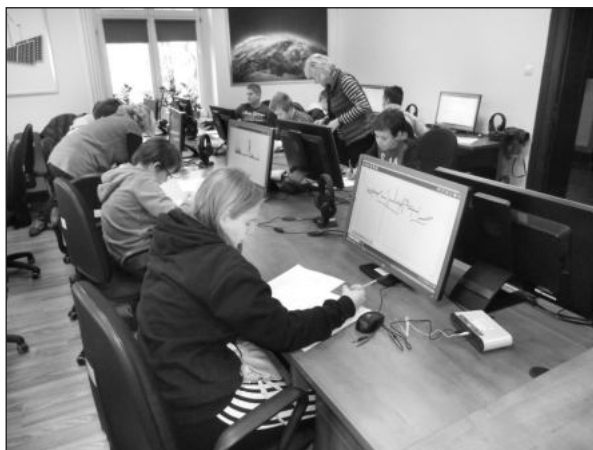
1. Fotosynteza zrozumiała dla wszystkich. Zdolność wykorzystywania energii świetlnej przez rośliny. Chemia cukrów i węglowodanów.
2. Biochemiczna elektrownia - owocowe latarki.

3. pH-metria - ważna metoda obserwacji procesów chemicznych i biologicznych.
4. Wyznaczanie stężenia barwnych roztworów metodą krzywej wzorcowej. Kolorymetria.
5. Reakcje egzo- i endoenergetyczne. Zjawiska fizyczne a procesy chemiczne.
6. Badanie ruchu prostoliniowego.
7. Swobodne spadanie ciał.
8. Ruch drgający.
9. Wyznaczanie gęstości substancji (ciał stałych i cieczy).
10. Badanie praw w obwodach elektrycznych prądu stałego.
11. Wyznaczanie rezystancji (oporu) elektrycznego i wyznaczanie mocy żarówki.
12. Prawa przemian gazowych - prawo Boyle'a-Mariotte'a.

Zajęcia dla uczniów prowadzone są bezpłatnie.

Przyjmujemy też zgłoszenia od nauczycieli, którzy chcieliby skorzystać z możliwości wypożyczenia (na okres od 3 miesięcy do 1 roku szkolnego) pracowni mobilnej. To dwie niezbyt duże szafki na kółkach, kryjące 16 laptopów oraz zestaw czujników pomiarowych.

Gwarantujemy duże zainteresowanie uczniów, zapal do pracy, możliwość współdziałania w grupach, a przede wszystkim rozwój kluczowych umiejętności – krytycznego myślenia, stawiania i weryfikowania hipotez, systematyczności i skrupulatności w gromadzeniu wyników pomiarów, pomysłowości i kreatywności w ich prezentowaniu.

Nasze pracownie są do Waszej dyspozycji!

Sylwia Czerwińska-Modrzejewska
Zespół Szkół Technicznych we Włocławku

„Zerwij się” na moment, czyli chęć na więź...

22-23 października 2015 roku w Zespole Szkół Technicznych we Włocławku realizowany był przez Stowarzyszenie „Monopol Warszawski” w partnerstwie z „Zachętą” - Narodową Galerią Sztuki oraz Fundacją „Grupa Twórcza” projekt „ZNAK NA ZACHĘTĘ” współfinansowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Wiedza zdobyta przez doświadczenie, przez udział w procesie twórczym, jest trwalsza. Zawsze tak uważałam i nigdy tak uważać nie przestanę. Poza tym samodzielnemu tworzeniu towarzyszą ciekawość, wnikliwość i niezwykła ekscytacja, która sprawia, że zdobywanie wiedzy, z rzeczy żmudnej i nudnej, staje się zajęciem fascynującym i zapierającym dech w piersiach. Sprawa jest jeszcze bardziej ekscytująca, gdy rzecz dotyczy sztuki. Proces ten wymaga bowiem

zaangażowania, wyobraźni, uczuć i inteligencji, a także odwołania się do własnych, wcześniejszych doświadczeń - zarówno tych traumatycznych, jak i pozytywnych.

To przekonanie spowodowało, że już od kilku lat z Moniką Rębiałkowską prowadzimy eksperyment edukacyjny w Zespole Szkół Technicznych. Zabieramy naszych uczniów na warsztaty, konferencje, wystawy, targi, podczas których zdobywają wiedzę, rozwijają swoje umiejętności praktyczne. Tylko w zeszłym roku byli na kilkunastu wycieczkach zawodowych. Odwiedzali agencje reklamowe, byli na targach poligrafii i reklamy, na wizytach studyjnych w polskiej telewizji, kręcili filmy i programy, uczestniczyli w projektach medialnych i społecznych, a także w warsztatach twórczych organizowanych przez Galerię Sztuki we Włocławku, Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu i Narodową Galerię „Zachęta” w Warszawie. Wszystkie te przedsięwzięcia były dla nas inspirujące, a jedno zaowocowało niezwykle ciekawym projektem, który realizowaliśmy w październiku tego roku...

Kiedy na stronie „Zachęty” Monika Rębiałkowska znalazła kartę zgłoszenia i regulamin projektu ZNAK NA ZACHĘTĘ wiedziałyśmy, że to jest akcja, w której chcemy wziąć udział. Warunkiem przyjęcia było stworzenie oryginalnego opisu swojego miasta i szkoły. I wbrew tym wszystkim ludziom, którzy twierdzą, że we Włocławku nie ma nic fascynującego - opis stworzony przez naszych uczniów dowiódł, że jest zupełnie inaczej. Okazał się na tyle atrakcyjny i przekonujący, że wkrótce otrzymaliśmy wiadomość, że Zespół Szkół Technicznych we Włocławku jest JEDNĄ Z PIĘCIU (!) szkół w Polsce, w których odbędą się warsztaty.

Projekt ZNAK NA ZACHĘTĘ był realizowany przez Stowarzyszenie „Monopol Warszawski” w partnerstwie z „Zachętą” Narodową Galerią Sztuki oraz Fundacją „Grupa Twórcza” i był dofinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Edukatorzy z „Zachęty” przyjechali do nas na dwa dni. Pierwszego dnia w szkole uczniowie brali udział w zajęciach „sztuka w przestrzeni publicznej”, podczas których poznali przykłady działań artystycznych i społecznych realizowanych w Polsce, a także w innych krajach świata.

Drugim etapem były działania praktyczne, które miały na celu integrację grupy, naukę wspólnego działania, a także zmianę myślenia o sztuce. Twórczość artystyczna została, bowiem przedstawiona przez prowadzących przede wszystkim jako narzędzie do realizowania akcji społecznie użytecznych, które mogą pozytywnie wpłynąć na społeczność lokalną. Następnie przystąpiliśmy do tworzenia własnego projektu artystyczno-społecznego, który następnego dnia miał być zrealizowany na ulicach Włocławka. Propozycji było wiele i dyskusja trwała długo. Ostatecznie jednak ustalono, że 23 października 2015 roku uczniowie Zespołu Szkół Technicznych spotkają się na Placu Wolności z mieszkańcami Włocławka, aby ofiarować im dobrą myśl i dobre słowo...

Dzień następny był niezwykle ciekawy - spotkaliśmy się w szkole wcześniej rano i przystąpiliśmy do pracy. Kupiliśmy kilkanaście kilogramów jabłek, przygotowaliśmy dwadzieścia termosów z herbatą i setki kartek z dobrymi myślami. Zabraliśmy stoły, krzesła, obrusy i ruszyliśmy na Plac Wolności. Powiesiliśmy jabłka z dobrymi myślami na najpiękniejszym drzewie i rozstawiliśmy pod nim stół z białym obrusem. Każdy przechodzień mógł zerwać z drzewa dobrą myśl, zatrzymać się - porozmawiać z nami, pijąc gorącą, aromatyczną herbatę lub spalić swoje frustracje na przygotowanym do tego celu palenisku. Początkowo ludzie byli bardzo nieufni, ale po kilkudziesięciu minutach otoczyła nas spora grupa przechodniów. Okazało się, że ludzie chcą rozmawiać, chcą zatrzymać się w pędzie, aby napić się herbaty i wbrew pozorom potrzebują obecności drugiego człowieka i dobra. Cel został więc osiągnięty! Wszystkie jabłka z dobrymi myślami zniknęły z drzewa, herbatę wypito, a w naszych uczniach pojawił się pewien charakterystyczny rodzaj dumy i poczucia własnej wartości, który towarzyszy przekonaniu, że zrobiło się coś dobrego, wyjątkowego i przyniosło komuś radość.

Festiwal Piosenki Europejskiej

22 października br. w Radziejowskim Domu Kultury odbył się IV Ogólnopolski Festiwal Piosenki Europejskiej zorganizowany przez Zespół Szkół Mechanicznych w Radziejowie.

Patronat Honorowy nad festiwalem objęli: Ewa Mes Wojewoda Kujawsko-Pomorski, Jarosław Kołtuniak Starosta Powiatu Radziejowskiego i Stowarzyszenie Rozwoju Powiatu Radziejowskiego. Pomysłodawcami i głównymi organizatorami byli nauczyciele Zespołu Szkół Mechanicznych w Radziejowie: Wioletta Chrzanowska, Karol Brzykcy i Krzysztof Chrzanowski. Nad aranżacją sceny czuwała Pani Aurelia Barczak.

Do finału tegorocznego festiwalu zakwalifikowało się 50 wykonawców nie tylko z województwa kujawsko-pomorskiego, ale także z innych miejscowości, takich jak: Słupsk, Suwałki, Olsztyn, Drzycim, Wąlczy, Konin, Warszawa czy Lublin. Nie zabrakło również wykonawców z naszego regionu.

Festiwal miał formę konkursową w dwóch kategoriach wiekowych: 13 – 16 lat i 17 – 21 lat. Celem festiwalu była prezentacja dorobku artystycznego solistów, popularyzacja śpiewania piosenek, stworzenie możliwości wymiany doświadczeń artystycznych młodych wokalistów amatorów, doskonalenie umiejętności posługiwania się językami obcymi i ojczystym. Zmagania konkursowe oceniało profesjonalne jury, które pracowało w składzie: przewodniczący – Dawid Kartaszewicz – aktor filmowy i teatralny, wokalista z Krakowa, Jacek Bieszczynski - muzyk, kompozytor, wokalista z Torunia, Aleksandra Ziółkowska – wokalistka, muzyk z Bydgoszczy.

Podczas przesłuchań jury oceniało warunki głosowe uczestników, dobór repertuaru, interpretację utworów, ogólny wyraz artystyczny, muzykalność, poprawność pod względem językowym i dykcyjnym. Po przesłuchaniu uczestników festiwalu jury wyłoniło laureatów:

Grand Prix – Daria Wiśniewska z Bydgoszczy
w kategorii 13 – 16 lat:

I miejsce – Marta Kręplewska z Radziejowa

II miejsce – Maja Mędrak ze Słupska

III miejsce – Karolina Zielińska z Kowalewa Pom.
w kategorii 17 – 21 lat:

I miejsce – Karolina Słabińska z Suwałk

II miejsce – Daria Pawlewicz z Bydgoszczy

III miejsce – Dominik Świątkowski z Nowego Miasta Lubawskiego

Nagrodę Wojewody Ewy Mes dla najlepszego solisty z województwa kujawsko-pomorskiego otrzymała Daria Wiśniewska z Bydgoszczy.

Nagrodę senatora RP Andrzeja Persona wyśpiewała Magdalena Romanowska z Suwałk.

Nagrodę dyrektora Radziejowskiego Domu Kultury otrzymała Julia Marcinkowska ze Ślesina.

O godzinie 17:00 w Radziejowskim Domu Kultury odbył się Koncert Galowy Festiwalu, podczas którego zaprezentowali się najlepsi wykonawcy tegorocznego festiwalu. Koncert rozpoczął się występem gościa z Charkowa, wokalisty i autora tekstów, Dimitrii Makliakowa. Publiczność była zachwycona występem i nagrodziła artystę gromkimi brawami. W trakcie koncertu laureaci otrzymali nagrody i przypomnieli jeszcze raz wykonane przez siebie utwory. Koncert Galowy ubogacił występ gościa specjalnego Marty Ławskiej, finalistki programu telewizyjnego X-FACTOR. Wśród wiązanki piosenek Marta zaprezentowała swój debiutancki singiel Loneliness. Występ został świetnie odebrany przez publiczność.

Podczas tegorocznego festiwalu odbyły się także konsultacje wokalne z jurorami. W trakcie konsultacji uczestnicy mogli indywidualnie porozmawiać z jurorami, poznać mocne i słabe strony swojego występu. Laureaci IV Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Europejskiej byli mile zaskoczeni atrakcyjnymi i cennymi nagrodami. Młodzi artyści i ich opiekunowie podkreślali wysoki poziom artystyczny festiwalu, bardzo dobrą organizację oraz kujawską gościnność. Uczestnicy z żalem wyjeżdżali z Radziejowa zapewniając, że wrócą za rok, aby wziąć udział w kolejnej edycji festiwalu.

Uczniowie z Zespołu Szkół w Jezewie na nagraniu programu z prof. Janem Miodkiem

Z niebywałą przyjemnością wspominam wyjazd z uczniami do Wrocławia na nagrania programu „Słownik polsko@polski”. Ale nim zrelacjonuję pobyt w studiu, podam kilka wstępnych informacji o programie i głównym „aktorze”.

Zapewne nieco starsze pokolenie Polaków pamięta emitowany przed laty na antenie TVP 2 program telewizyjny z udziałem profesora Jana Miodka pt. „Ojczyzna polszczyzna”. Był on realizowany w formie krótkiego wywiadu poświęconego wybranym problemom języka polskiego. Od kilku lat profesor Jan Miodek jest głównym prowadzącym program o innej formule, ale temat jest ten sam – poprawność językowa. „Słownik polsko@polski” to program poświęcony kulturze języka polskiego, w lekki i przystępny sposób wyłapujący najczęstsze błędy językowe. Program odwołuje się do żywego języka, głównie mówionego, którym posługują się współcześnie żyjący Polacy. Emitowany jest od 2009 roku na antenie TVP Polonia w każdą sobotę o godzinie - 17.00. Profesor Jan Miodek występuje w nim w roli eksperta i rozstrzyga różne zawiłości językowe. Współprowadzącą program jest Justyna Janus-Konarska. Program, w którym można rozmawiać z ekspertem na żywo przez Skype’a, jest chyba jedyny w Polsce. To bardzo oryginalne i nowoczesne przedsięwzięcie. Obecnie realizację programu można też oglądać przez Internet, co jest kolejnym ciekawym rozwiązaniem i atrakcją. Audycja telewizyjna ma stałą formułę. W pierwszej części pytania do profesora kierują osoby z Polski i najodleglejszych stron świata poprzez Skype’a. Poszczególne wejścia uatrakcyjniane są sondą uliczną, w której padają często zabawne i zaskakujące odpowiedzi. Druga część to pytania publiczności. Profesor J. Miodek z charakterystyczną dla siebie swobodą i gestykulacją omawia najczęstsze błędy językowe, odpowiada na pytania zainteresowanych i rozwiewa wątpliwości dotyczące polszczyzny na co dzień. Dzięki emisji programu na antenie TVP

Polonia dociera on do Polaków przebywającymi poza granicami kraju.

Dariusz Dyner – producent programu – podkreśla szczególną rolę programu telewizyjnego dla Polaków mieszkających za granicą. Najczęściej tak bywa, że uczniowie chodzą do polskich szkół, bo tak chcą rodzice, a udział w programie zwiększa zainteresowanie językiem polskim. Z drugiej strony jest to rodzaj kontaktu z rodziną w Polsce, bo to najczęściej dziadkowie ze wzruszeniem oglądają występy w telewizji swoich bliskich mieszkających za granicą.

Warto przypomnieć, że prof. Jan Miodek to wybitny polski językoznawca, profesor i dyrektor Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, członek Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk i Rady Języka Polskiego. Jest autorem wielu książek, w których jawi się jako popularyzator wiedzy o języku polskim. Warto wymienić takie publikacje jak: *Ojczyzna polszczyzna dla uczniów*, *Nie taki język straszny. O polszczyźnie do uczniów*; *Słownik ojczyny polszczyzny*, *Słownik polsko@polski z Miodkiem. Rozmowy profesora Jana Miodka o języku polskim z telewizjami z kraju i ze świata* (dwa tomy, w przygotowaniu tom trzeci).

A jak zaczęła się przygoda uczniów z Zespołu Szkół w Jezewie z programem „Słownik polsko@polski”? Informację o programie znalazłam w Internecie i skontaktowałam się z producentem, który zaprosił do udziału w programie. Decyzję podjęłam szybko i w minionym roku szkolnym braliśmy udział w czterech programach, podczas których łączyliśmy się przez Skype’a ze studiem i rozmawialiśmy z profesorem Janem Miodkiem. Już tego typu rozmowa dawała dużo radości, jednak marzeniem uczniów był udział w nagraniu programu bezpośrednio w studiu i spotkanie wybitnego językoznawcy. Marzenia się spełniają! Uczniowie poprzez lokalną prasę zwrócili się do osób życzliwych o pomoc finansową, dzięki której wyjazd do Wrocławia stał się faktem. Na na-

granie programu do Wrocławia pojechaliśmy z gotowym scenariuszem. Wcześniej poprzez burzę mózgów wybraliśmy pytania, które warto by było zadać ekspertowi. Spotkanie z wybitnym językoznawcą potraktowaliśmy jako okazję do promocji regionu, dlatego przygotowaliśmy niespodziankę, jaką był koszyk z przetworami wykonanymi przez panie z Koła Gospodyń Wiejskich w Jeżewie. Koszyk z przetworami planowaliśmy wręczyć po programie. Jednak rzeczywistość spletała figła, gdyż tuż przed nagraniem pojawił się reżyser Witold Świętnicki, który miał inny pomysł... Przekazana reżyserowi informacja o chęci podarowania profesorowi kociewskich przetworów diametralnie zmieniła naszą pierwotną koncepcję. To reżyser zdecydował o tym, co kto ma powiedzieć. I tak temat regionu – Kociewia – zwyciężył, a właściwie został narzucony przez reżysera. Nagranie programu to nowe doświadczenie dla nas, gdyż staliśmy się publicznością i mogliśmy obserwować to, co się dzieje podczas realizacji takiego przedsięwzięcia. Aktywne uczestnictwo, bo przecież w drugiej części pytania zadaje publiczność – było pełną mobilizacją i dało zadowolenie. Na koniec dostaliśmy książki, które podpisał sam autor. Był też czas na rozmowy z profesorem i na wspólne zdjęcia. Profesor Jan Mioddek to niezwykle pogodny człowiek, lubi żartować i często się śmieje. Podczas pobytu w bibliotece zamienionej w studio panowała życzliwa atmosfera, co jeszcze bardziej nas cieszyło.

Wyjazd do Wrocławia był świetną okazją na integrowanie się grupy uczniów, na możliwość rozwoju i sięganie po nowe formy pracy. Język polski nie musi być nudny! Warto szukać innych sposobów, dzięki którym uczniowie będą mogli pogłębiać swoją wiedzę polonistyczną i jednocześnie czuć zadowolenie z wykonania dobrej pracy. O wartości edukacyjnej mówi też Dariusz Dyner. Dostrzega on, że udział w programie jest dla uczniów rodzajem dopingu zwiększającego zainteresowanie poprawną polszczyzną. Magia telewizji ciągle działa na młode pokolenie.

Udział w programie to efekt wcześniejszych działań na zajęciach, podczas których uczniowie byli zachęceni do czujności językowej, do dostrzegania błędów, które nieświadomie popełniają Polacy. To zachęcanie do korzystania ze słowników poprawnej polszczyzny. To wskazywanie przydatnych stron w Internecie, które wyjaśniają wątpliwości językowe dociekliwych Polaków. Aby posługiwać się poprawnym językiem, trzeba jak najwcześniej pracować nad sobą, nad kontrolą tego, jak się mówi. Warto walczyć z przejawami niepoprawności językowych i wszechobecnego niechlujstwa. A nagrodą za dbałość o piękną polszczyznę może być wyjazd do Wrocławia na nagranie programu „Słownik polsko@polski” z prof. Janem Miodkiem...

Udział w programie może wziąć każdy, kto ceni kulturę języka. Wystarczy wejść na stronę „Słownik polsko@polski” zamieszczoną na Facebooku i zgłosić chęć uczestniczenia w programie.

Spotkanie z prof. Janem Miodkiem

Agnieszka Pawłowska

Zespół Szkół Samochodowych we Włocławku

W poszukiwaniu otwartości w szkole

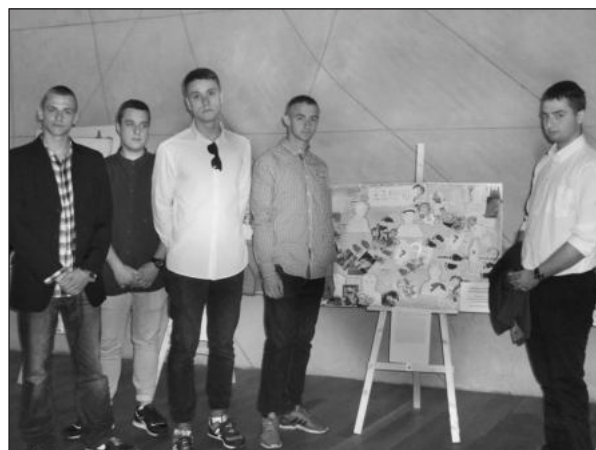
Rok szkolny 2015/2016 został ogłoszony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej Rokiem Otwartej Szkoły. Dzięki tej inicjatywie placówki edukacyjne mają okazję do zaprezentowania działań realizowanych w tym zakresie. Jakie warunki musi spełniać szkoła, by rozwijać osobowości uczniów? Takie pytanie stawiamy, gdy poszukujemy tych cech i umiejętności, które współczesny młody człowiek powinien posiadać. Wraz z pytaniem przychodzą różne, w pełni uprawnione odpowiedzi. Szkoła powinna być nowoczesna, bezpieczna, przyjazna, wymagająca, ale także, a może przede wszystkim otwarta. Ta otwartość szkoły oznacza działania zmierzające do współpracy dyrektora, nauczycieli, rodziców i uczniów z różnymi podmiotami społecznymi i kulturalnymi. Szkoła otwarta to taka, która buduje przestrzeń wzajemnego zaufania, poznania i zrozumienia i taką placówką jest Zespół Szkół Samochodowych im. Ta-deusza Kościuszki we Włocławku.

Nauczyciele tej szkoły stosują nowoczesne metody nauczania, poszukują nietuzinkowych sposobów, aby zainteresować tematem, zmobilizować do dyskusji, przeprowadzając ciekawy projekt edukacyjny. Stąd wziął się m. in. pomysł przystąpienia do projektu edukacyjnego „Szkoła Humanitarna” organizowanego przez PAH. W ramach tego przedsięwzięcia uczniowie realizują działania na rzecz bardziej sprawiedliwego świata, zgłębiając zagadnienia globalnych współzależności w wymiarze społecznym, kulturowym, ekonomicznym i ekologicznym. Dzięki zdobytej wiedzy i doświadczeniu uczniowie ZSS mają szan-

sę na zachowanie odpowiedzialnej postawy wobec zachodzących w świecie procesów oraz krytycznego spojrzenia na nie.

Klub Szkoły Humanitarnej, który działa przy Samorządzie Uczniowskim ZSS co roku organizuje grę terenową „Król Ubó” dla klas pierwszych z okazji Dnia Walki z Ubóstwem i Dnia Żywności. Gra jest dostosowywana do tematu aktualnej kampanii prowadzonej przez PAH. W tym roku jej tytuł brzmi: „Niosę pomoc”. Celem tego projektu jest kształtowanie otwartości, odpowiedzialności i zaangażowania na rzecz innych, udzielania skutecznej pomocy ofiarom kryzysów humanitarnych.

Z inicjatywy młodzieży zaangażowanej w propagowanie idei Szkoły Humanitarnej zrodził się pomysł przystąpienia do Klubu Szkół UNICEF. W ramach działalności tego klubu zrealizowano już kilka przedsięwzięć. W tym roku uczniowie ZSS przystąpili do projektu pt. „MALI uczniowie idą do szkoły”. Przedsięwzięcie UNICEFu jest odpowiedzią na sytuację dzieci w Afryce Zachodniej. To tam ponad 40 % z nich nie chodzi do szkoły podstawowej. Jeszcze mniej kontynuuje naukę w szkole średniej. Akcja UNICEF, w którą włączyli się uczniowie Samochodówki ma temu przeciwdziałać. W tym roku zadanie będzie polegało na stworzeniu przez młodzież książki – opowieści, bajki, opowiadania, tomiku poezji lub komiksu. Rodzaj literatury jak i technika wykonania są dowolne. Gotowe książki zostaną zaprezentowane podczas specjalnie przygotowanej imprezy „Dnia książki dla Afryki”.

Zaproszeni do szkoły goście, uczniowie i nauczyciele będą mogli wybrać sobie dowolną książkę w zamian za przekazanie darowizny na posłanie dzieci w MALI do szkoły. Imprezie będzie towarzyszył konkurs na najpiękniejszą i najciekawszą książkę. Już teraz rozpoczynamy przygotowania do tej interesującej i niezwykłej akcji, której piękne zwieńczenie nastąpi w marcu.

Równie ciekawą inicjatywą, w którą zaangażowali się uczniowie i nauczyciele Zespołu Szkół Samochodowych im. Tadeusza Kościuszki we Włocławku, był projekt „Każdy różny – wszyscy równi. Samochodówka szkołą równego traktowania” zorganizowany przez Centrum im. prof. Bronisława Geremka. Dzięki temu przedsięwzięciu uczniowie zwiększyli swoją wiedzę w zakresie mechanizmów działania stereotypów, uprzedzeń i dyskryminacji, nabywając umiejętności reagowania w sytuacjach trudnych, konfliktowych. W szkole powołano Rzecznika do Spraw Równego Traktowania. Problem dyskryminacji uczniowie przedstawiali za pomocą przygotowanych przez siebie filmików. Dla społeczności Samochodówki odbyły się również warsztaty pt. „Na przekór stereotypom płci”, „Inny nie znaczy gorszy” i „Stop mowie nienawiści”. Pierwsze z nich miały na celu zwiększenie wśród uczniów i uczennic świadomości istnienia nierówności płci, wzmocnienie wrażliwości na tę tematykę, a także zwrócenie uwagi na to, że każdy człowiek jest inny i stereotypy często nie mówią o nas prawdy. Drugie warsztaty zwiększały wśród uczestników projektu wiedzę na temat stereotypizacji grup mniejszościowych i miały za zadanie wypracowanie postaw tolerancji i szacunku wobec takich grup. Trzecie pozwalały uczniom i uczennicom ZSS na zdobycie umiejętności analizowania wypowiedzi pod kątem kultury języka i zabarwienia emocjonalnego oraz rozwijania własnych kompetencji językowych związanych z poszanowaniem i tolerancją wobec innych. W ramach realizacji tego projektu Samorząd Uczniowski opracował Szkolne Zasady Równego Traktowania. Odbyła się także rada pedagogiczna pt. „Od stereotypu do dyskryminacji”, na której pokazano filmy o tematyce antydyskryminacyjnej. Uczniowie uczestniczący w projekcie wykazali się dużym zaangażowaniem. Efekty ich pracy są dostępne w Internecie.

W 2014 roku Samochodówka wzięła udział w jeszcze jednym, bardzo ważnym dla nas, projekcie edukacyjnym realizowanym w ponad dwustu szkołach w całej Polsce. Jego głównym celem było poszukiwanie wspólnej, polsko-żydowskiej historii i odnajdywanie miejsc nierozzerwalnie łączących się z obecnością narodu żydowskiego na ziemiach polskich.

9 stycznia 2015 roku podczas uroczystej gali w Operze Narodowej w Warszawie Zespół Szkół Samochodowych im. Tadeusza Kościuszki we Włocławku otrzymał II nagrodę w prestiżowym konkursie „Szkoła Dialogu”. Przedsięwzięcie było realizowane we współpracy z Fundacją Forum Dialogu Między Narodami

pod Patronatem Ministerstwa Edukacji Narodowej. Młodzież Samochodówki w ciągu kilku miesięcy pracy nad tym projektem brała udział w licznych warsztatach i spotkaniach poświęconych relacjom polsko-żydowskim. Sama także te spotkania inicjowała. Gościliśmy w szkole mieszkańców Izraela - pana Gersona Kuczyńskiego i jego rodzinę - który przed II wojną światową był mieszkańcem Włocławka. W ramach tego projektu uczniowie naszej szkoły zrealizowali film pt. „Przeżyli w pamięci” oraz teledysk pt. „Oni przeżyli w pamięci” a także prezentację multimedialną – „Przewodnik. Przeżyli w pamięci. Śladami włocławskich Żydów”. Projekt Szkoły Dialogu został zakończony, ale zainteresowanie problematyką żydowską pozostało w sercach naszych uczniów i dlatego już w kwietniu 2015 roku chętnie przystąpili do konkursu pt. „Moi żydowscy rodzice, moi polscy rodzice” zorganizowanego przez Stowarzyszenie „Dzieci Holocaustu” w Polsce, Wydział Rozwoju Kompetencji Społecznych i Obywatelskich Ośrodka Rozwoju Edukacji, Żydowski Instytut Historyczny i Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Konkurs polegał na wykonaniu kolażu i opisu przedstawiającego historię żydowskich dzieci. Uczniowie Technikum i Zasadniczej Szkoły Zawodowej otrzymali wyróżnienia w tym ogólnopolskim konkursie, na który wpłynęło ponad pięćdziesiąt prac. Uroczyste podsumowanie konkursu odbyło się w czerwcu 2015 roku w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie.

Szkoła otwarta na różnorodne inicjatywy uczniów, nauczycieli, dyrekcji i podmiotów o zasięgu ogólnopolskim stwarza doskonałą przestrzeń do ciekawszego i nowocześniejszego zdobywania wiedzy i umiejętności, które są niezbędne w otaczającej nas rzeczywistości.

Wszystkie projekty, w których bierze udział Zespół Szkół Samochodowych im. Tadeusza Kościuszki we Włocławku, cieszą się dużym zaangażowaniem ze strony całej społeczności szkolnej. Przedsięwzięcia przynoszą też oczekiwane rezultaty. Uczniowie świadomiej i z większą satysfakcją biorą udział w procesie edukacyjnym. Realizowanym przedsięwzięciom często towarzyszą prestiżowe tytuły i nagrody, które przynoszą wiele radości i są źródłem motywacji do podejmowania kolejnych przedsięwzięć.

Janusz Iwański

Gimnazjum i Liceum w Dobrzejewicach

Współpraca międzynarodowa

Na mapie świata młodzież z Dobrzejewic może zaznaczyć swoją obecność: w Szwecji - okolice Malmö, w Kopenhadze - Dania, Chorwacji – Riviera Makarska i Dubrownik (2011-2013 - projekt **Spaceship Santa Maria**), Turcji - Sztambuł, Włoszech - Padwa i Wenecja, Grecji - Trikala, Ateny, na Łotwie – Wieciepiebalga, Ryga, a po drodze Wilno - Litwa, Paryż i wyspa Reunion koło Madagaskaru - terytorium zamorskie Francji, Rumunia - Baja Mare i Cluj (2013-2015 projekt **Learn to Learn**). Kolejne państwa, które odwiedziła lub odwiedzi społeczność szkoły w Dobrzejewicach to: Portugalia - Braga i Porto luty 2015, Włochy - Neapol i Pompeje IX-X 2015, Słowacja – styczeń 2016, Turcja - kwiecień 2016, Czechy - 2017 (projekt NEVER). Podróże za ponad 63 tys. euro przez 6 lat były po to, aby poznać kraje UE, ich zabytki, kulturę i tradycję, system szkolny, mieszkańców i problemy mniejszości, podszlifować umiejętności językowe, nawiązać kontakty z rówieśnikami.

Od 2008 roku Zespół Szkół w Dobrzejewicach realizuje programy współpracy międzynarodowej. Początkowo była to komunikacja wyłącznie poprzez Internet. Wzięliśmy udział w konkursach i zostaliśmy nagrodzeni przez Komisję Europejską za realizację projektów „Under the European Roof” i „E-classroom”. Efektem tej współpracy była strona internetowa, która stała się wizytówką szkoły z Dobrzejewic

w Europie. Dzięki temu zainteresowały się nami inne placówki w Europie, oferując nam współpracę.

I tak, po dwukrotnych wizytach przygotowawczych w Dobrzejewicach i Szwecji, narodził się projekt „**Spaceship Santa Maria**” realizowany w ramach programu Comenius w latach 2011 - 2013 wspólnie ze szkołami w Ängelholm koło Malmö w Szwecji i w Podgorze na Makarskiej Rivierze w Chorwacji. W wyjazdach zagranicznych tego projektu wzięło udział 32 uczniów i 4 nauczycieli. Nadrzędnym celem projektu było rozwijanie umiejętności porozumiewania się w języku angielskim oraz poszerzanie wiedzy na temat przyszłości ludzkości. Konstruując wirtualny statek kosmiczny „Santa Maria”, na którym przedstawiciele rasy ludzkiej mieliby przebywać przez 500 lat, uczniowie dyskutowali o zagadnieniach dotyczących organizacji idealnego społeczeństwa przyszłości. We wrześniu 2011 roku uczniowie, pod opieką czwórki nauczycieli, wzięli udział w wizycie roboczej w Szwecji, po czym przez cały rok szkolny przygotowywali się do kolejnego etapu projektu. W maju 2012 cała grupa spotkała się w Chorwacji, aby negocjować kolejne zagadnienia związane z projektem. Natomiast od 20-23 maja 2012 roku uczniowie i nauczyciele ze Szwecji i Chorwacji przebywali w Polsce – przede wszystkim w naszej Szkole w Dobrzejewicach. Program obejmował zajęcia integracyjne w różnych formach, pokazowe lekcje, wycieczki po okolicy, a przede wszystkim negocjacje oraz tzw. E-Day, czyli dzień poświęcony prezentacji kultury krajów partnerskich. Uczestnicy wydarzenia mogli obejrzeć występy artystyczne uczniów ze Szwecji, Chorwacji i Polski, wziąć udział w quizach oraz obejrzeć stoiska z wyrobami charakterystycznymi dla poszczególnych krajów.

W latach 2013-2015 nasze Liceum Ogólnokształcące realizowało projekt „**Learn to Learn! Develop Your Autonomy in Learning!**” mający na celu rozwijanie autonomii i motywacji wśród naszych uczniów. Przez te dwa lata nie tylko odwiedziliśmy sześć pięknych krajów partnerskich (Turcję – listopad 2013, Włochy – luty 2014, Łotwę – kwiecień 2014, Grecję – listopad 2014, wyspę Reunion będącą terytorium zamorskim Francji – luty 2015 i Rumunię

– kwiecień 2015), gościliśmy w Dobrzejewicach naszych partnerów (wrzesień 2014), ale i rozwijaliśmy szereg umiejętności – zarówno interpersonalnych, jak i językowych.

Dzięki przyznanym 20 000 euro mogliśmy zrealizować 43 mobilności, co oznacza 43 wyjazdy uczniów i nauczycieli do sześciu różnych krajów.

Co nam dał ten projekt? Przede wszystkim poszerzył nasze horyzonty – zobaczyliśmy, jak żyją ludzie w innych krajach. Podczas wszystkich wyjazdów uczniowie mieli możliwość na kilka dni zamieszkać u rodzin swoich kolegów i koleżanek ze szkół partnerskich, a co za tym idzie, poznać i doświadczyć ich zwyczajów „od kuchni” – w Turcji spotkali się z tradycyjną gościnnością (a przy okazji poznali tureckie słowo mówiące „dziękuję, jestem już pełny, więcej nie zjem”), a każdego ranka budził ich śpiew muezyna nawołującego do modlitwy.

Po powrocie z Włoch Mateusz Mazurkiewicz wspominał: „Rodziny są bardzo komunikatywne, dużo rozmawiają ze sobą, wymieniają się poglądami. Wizyta we Włoszech uświadomiła mi także, że uczniowie z całego świata mogą współpracować ze sobą jak równy z równym – pomimo różnych narodowości, kultur i zwyczajów. Co najważniejsze z tej wizyty, co zostało i zostanie mi w pamięci? Najważniejsze są nowe znajomości, szaleni ludzie, którzy zaakceptowali mnie, jak i innych uczestników wymiany takimi, jakimi jesteśmy, bez żadnych stereotypów związanych z narodowością lub przekonaniami”.

Przed spotkaniem na Łotwie zastanawialiśmy się, jak najefektywniej i najciekawiej uczyć się różnych przedmiotów. Przygotowaliśmy prezentację o uczeniu się angielskiego i chemii, którą później czwórka naszych uczniów przedstawiła swoim kolegom i koleżankom. Sięgając pamięcią do czasu spędzonego w Vecpiebalgas, uczniowie wspominają: „Najbardziej podobała mi się gościnność naszych gospodarzy” – mówi Karol Wierzbowski, a Magda Jagielska dodaje „otwartość ludzi i organizację całego pobytu” jako coś, co utkwilo jej w pamięci. Był też czas na zwiedzanie – odwiedziliśmy Rygę, fabrykę porcelany, a w drodze powrotnej Wilno. „Spotkaliśmy wspa-

niałych ludzi i zwiedzaliśmy piękne miejsca” – mówi Magdalena Ziółkowska.

Kolejny rok szkolny 2014/2015 zaczęliśmy intensywnie – wizytą u nas. Długo przygotowywaliśmy się do tej chwili, a dzięki życzliwości władz Gminy Obrowo wszystko udało się „dopiąć na ostatni guzik”. Nasi goście mieli okazję zwiedzić Toruń i Gdańsk, spotkać się z prezydentem Lechem Wałęsą (wielu z nich do ostatniej chwili nie wierzyło, że naprawdę będą mogli osobiście poznać legendę Solidarności), doświadczyć polskiej gościnności, nauczyć się kilku słów po polsku, wziąć udział w lekcjach chemii, geografii, niemieckiego – prowadzonych przez naszych nauczycieli w języku angielskim, podzielić się wiedzą poprzez obejrzenie przygotowanych wcześniej tutoriali (krótkich filmików uczących zdobienia paznokci, robienia tiramisu czy kondensatorów), a na koniec wspólnie bawić się w Rytkówce w Obrowie. Nasi goście docenili nasz wysiłek, pisząc: „Bardzo Wam dziękujemy za niesamowitą gościnność – uczyniliście nasz pobyt w Polsce niezapomnianym. Wracamy do domu ze słodkimi wspomnieniami tego niesamowitego tygodnia!”

W listopadzie 2014 wyruszyliśmy do Grecji, gdzie dyskutowaliśmy nad różnicami między szkołą tradycyjną a współczesną. Paulina Krauze po powrocie mówiła: „Czas spędzony w Grecji był czasem niesamowitym i wyjątkowym dla mnie, poznałam wielu wspaniałych ludzi, poznałam tradycje greckie oraz podszlifowałam swój angielski.” Wszyscy byliśmy także oczarowani pięknem Aten i Trikali oraz wspaniałych miejsc, które mieliśmy możliwość zobaczyć.

W ferie zimowe nadszedł czas na najbardziej egzotyczny wyjazd – do Reunion, wyspy na Oceanie Indyjskim. Jechaliśmy tam przygotowani na prezentację efektów naszej autonomii, wymianę dobrych praktyk i doświadczenie czegoś nowego. Natomiast to, co zobaczyliśmy przeszło nasze najśmielsze oczekiwania: urokliwe miasteczko St. Marie, wulkan, wodospad i piękne plaże, a nade wszystko troska gospodarzy o nas. Sandra Zamojska, która była reprezentantką naszych uczniów, mówi: „Spotkałam tam fantastycznych, pełnych energii przyjaciół i odwiedziłam niesamowite miejsca. Uważam, że ten projekt jest czymś ważnym, bo pozwala nam w praktyce szlifować swoje umiejętności językowe, a także poznać ludzi, z któ-

rymi możemy mieć cały czas kontakt oraz stać się bardziej tolerancyjnym względem innych kultur.”

Ostatnim spotkaniem projektowym była wizyta w Rumunii – czas podsumowań, ewaluacji i refleksji. Mieliśmy okazję zobaczyć naszych uczniów po dwuletnim procesie, w czasie którego rozwijali swoją autonomię, motywację i umiejętności językowe. Licealiści także chcieli podsumować ten czas i wyjazd. Mariusz Wierzbowski wspomina: „Wyjazd do Rumunii był wspaniały. Spotkałem ludzi, których już znałem oraz poznałem nowe bardzo ciekawe osoby. Utrzymuję z nimi kontakt i chcemy się jeszcze kiedyś spotkać”. Natomiast Ola Jabłońska dodaje: „Dzięki temu wyjazdowi lepiej mi idzie komunikacja z innymi ludźmi w języku angielskim. Nauczyłam się również kilku słów po rumuńsku.”

Uczniowie często podkreślają przełamanie bariery językowej i poszerzenie horyzontów, podsumowując nasze wizyty w krajach partnerskich. Jednak należy pamiętać, że także dla nauczycieli był to czas rozwoju i wymiany dobrych praktyk – mieliśmy możliwość poznać i porównać różne systemy edukacji, podejście do nauczania różnych przedmiotów, przedyskutować sposoby radzenia sobie z trudnymi sytuacjami, uczyć się od siebie nawzajem.

We wrześniu 2014 roku gimnazjaliści rozpoczęli współpracę w projekcie „**No Enemies Violence – Equal Rights** (NEVER)” realizowanym w ramach programu Erasmus Plus w latach 2014-2017 ze szkołami z Czech, Słowacji, Portugalii, Włoch i Turcji. Projekt NEVER ma na celu budowanie wśród młodzieży z państw partnerskich postawy otwartości i tolerancji dla różnic wynikających z kultury, religii, statusu majątkowego, niepełnosprawności, płci, podeszłego wieku oraz przeciwdziałanie uprzedzeniom i stereotypom. Jednym z jego celów jest także przeciwdziałanie przedwczesnemu kończeniu procesu edukacji.

W listopadzie 2014 szkoła z Dobrzejewic gościła koordynatorów i nauczycieli z wszystkich krajów partnerskich. Spotkanie było poświęcone planowaniu kolejnych działań w projekcie, w tym kolejnych wizyt z udziałem uczniów ze wszystkich państw zaangażowanych w projekt.

W dniach 22.02.-01.03.2015 roku grupa naszych nauczycieli i uczniów brała udział w pierwszym spotkaniu międzynarodowym w ramach programu Erasmus+. Była to wizyta w Portugalii.

Podczas tego spotkania uczniowie brali udział w dyskusji na temat problemu nietolerancji, spotkali się z przedstawicielami władz lokalnych, emigrantami z Afryki oraz przedstawicielami mniejszości cygańskiej. Mieli okazję uczestniczyć w warsztatach kulinarnych, tanecznych i językowych, poznając w ten sposób kulturę Portugalii. W ramach dodatkowych atrakcji wszyscy uczestnicy spotkania odwiedzili piękne Porto, a uczniowie dekorowali wielkanocne jajo, ozdabiając je motywami charakterystycznymi dla swoich krajów ojczystych. Uczniowie zaprezentowali materiały przygotowane podczas pracy w swoich szkołach (informacje o swoich krajach, prezentacje „What makes us different, what unites us? How to live together in friendship?”, prace plastyczne), wzięli udział w Friendship Day (wydarzeniu, którego celem jest promocja projektu).

Jedna z uczennic, które odwiedziły Portugalie, wspomina: „Czas, który spędziłam w Portugalii, był wspaniały. Spotkałam wielu miłych i zabawnych ludzi z Włoch, Turcji, Czech, Słowacji i Portugalii. Szkoła w Villa Verde wywarła na mnie ogromne wrażenie. Dzięki temu projektowi nauczyłam się wielu interesujących rzeczy. Nigdy tego nie zapomnę.”

Kolejne spotkanie w ramach projektu miało miejsce w Torre del Greco we Włoszech, odbyło się w dniach 27.09-03.10.2015 roku. Podczas tego spotkania, tradycyjnie już porównywaliśmy kulturę kraju gospodarzy z kulturą, zwyczajami pozostałych krajów partnerskich, wzięliśmy udział w warsztatach kulinarnych, językowych oraz tanecznych. Spotkaliśmy się także z przedstawicielami organizacji, które pomagają imigrantom oraz z przedstawicielami imigrantów. Ważnym punktem programu była prezentacja naszych ustaleń na zagadnienia związane z problemem nietolerancji. Nie zabrakło też czasu na poznanie kultury i historii Włoch. Zwiedziliśmy piękny Neapol, w tym muzeum archeologiczne oraz fascynujące ruiny w Pompejach. Zarówno uczniowie, jak i nauczyciele wrócili do domów z bagażem nowych wrażeń, cennych doświadczeń i wartościowej wiedzy.

Realizacja programów Comenius i Erasmus jest dowodem naszej aktywności, umiejętności pozyskiwania środków z funduszy europejskich. Programy te dają uczniom i nauczycielom naszej szkoły możliwość doskonalenia umiejętności językowych, poznawania systemów szkolnych, kultury, zabytków krajów partnerskich.

Efektom zasadniczym i najważniejszym wymiany międzynarodowej w ramach programów Comenius i Erasmus+ jest motywowanie wszystkich uczniów oraz nauczycieli do doskonalenia komunikacji w języku angielskim.

Dwa mity o dwujęzyczności

Zjawisko dwujęzyczności przez to, że dawniej było relatywnie rzadkie, zwłaszcza w kulturze europejskiej, z której się wywodzimy, obrosło w wiele mitów. Niektóre z nich można traktować z przy-mrużeniem oka, ale powszechna wiara w inne niepotwierdzone naukowo poglądy dotyczący rozwoju dzieci przyswajających kilka języków może być wręcz niebezpieczna. W tej odsłonie cyklu o dwujęzyczności rozprawimy się z dwoma groźnymi mitami dotyczącymi dzieci dwujęzycznych, zwracając szczególną uwagę na to, jak przebiega ich rozwój językowy. Powiemy też, jakie zachowania dzieci wielojęzycznych powinny niepokoić ich rodziców i nauczycieli, a jakie, choć zaskakujące w jednojęzyczności, są zupełnie typowe dla rozwoju dwujęzycznego.

Spośród wielu popularnych mitów dotyczących dwujęzyczności, dwa stanowią realne zagrożenie dla rozwoju dzieci przyswajających kilka języków. Pierwszy z tych mitów głosi, że dwujęzyczność jest przyczyną zaburzeń językowych. Drugi - że dzieci dwujęzyczne zawsze przyswajają języki wolniej niż dzieci jednojęzyczne. Dlaczego te dwa, w żaden sposób nieudokumentowane, poglądy są tak niebezpieczne?

Mit 1: Dwujęzyczność prowadzi do zaburzeń językowych

Dwujęzyczność nie ma żadnego wpływu na występowanie zaburzeń językowych, ani pozytywnego, negatywnego. Około 7-10% dzieci jednojęzycznych ma trudności w przyswojeniu języka - zna mniej słów, nie rozumie skomplikowanych gramatycznie zdań, ma kłopoty ze znaczeniami metafor. U dzieci dwujęzycznych odsetek ten jest identyczny. Dzieci dwujęzyczne mające zaburzenia językowe, miałyby je, niestety, także, gdyby znały tylko jeden język. Co jest przyczyną takich deficytów? Nie do końca wiadomo. Ale na pewno nie jest to dwujęzyczność.

Oczywiście, mówimy tutaj o dzieciach, które mają wystarczająco dużo kontaktu z oboma swoimi językami, żeby móc je efektywnie przyswajać. Część dzieci dwujęzycznych posługuje się jednym ze swoich języków dużo słabiej od rówieśników. Jednak często te niedoskonałości językowe wynikają po prostu z niewystarczającej styczności z językiem, a wzmożony z nim kontakt pozwala dzieciom na szybkie

nadrobienie zaległości. Odróżnienie zaburzeń językowych od niewystarczającego czasu i jakości kontaktu z językiem, jest jednym z trudnych zadań, jakie stawiane są przed specjalistami zajmującymi się diagnozą i terapią dzieci dwujęzycznych. Podstawą do trafnej oceny sytuacji może być zauważenie, czy trudności występują tylko w słabszym języku dziecka, czy pojawiły się także w jego silniejszym, przeważnie pierwszym języku. Jeśli dziecko cierpi na zaburzenia językowe, będą one manifestowały się we wszystkich przyswajanych przez dziecko językach - problemem dla dziecka jest abstrakcyjny twór „języka” jako takiego, a nie konkretnie polszczyzna albo angielszczyzna.

Podobnie zresztą jak z problemami językowymi jest z trudnościami w nauce czytania i pisania. Choć niektórzy twierdzą, że dzieci dwujęzyczne mają kłopoty z opanowaniem tych szkolnych umiejętności właśnie przez swoją dwujęzyczność, tak naprawdę nie jest ona ani pośrednią, ani bezpośrednią przyczyną. Dziecko dwujęzyczne rozpoczynające edukację może mieć trudności w przyswajaniu umiejętności czytania i pisania, ale wiążą się one co najwyżej z niedostateczną znajomością języka nauczania, a nie z dwujęzycznością. Gdyby do tej samej klasy trafiło dziecko jednojęzyczne, mające porównywalne umiejętności językowe, i ono mogłoby mieć kłopoty z opanowaniem czytania.

Mit 2: Dzieci dwujęzyczne zaczynają mówić później

Nie istnieją dowody naukowe, które podpierałyby tę tezę. Dzieci w ogóle zaczynają mówić w bardzo różnym wieku. Kamienie milowe - czyli przełomowe z punktu widzenia rozwoju językowego umiejętności, takie jak wydawanie pierwszych dźwięków, wypowiedzianie pierwszych słów, łączenie słów w krótkie wypowiedzi - dzieci dwujęzyczne osiągają w tym samym, mniej więcej, wieku, co dzieci jednojęzyczne. „Mniej więcej”, dlatego że u dzieci w tym wieku różnice indywidualne są bardzo duże. Chociaż generalnie dzieci przeciętnie zaczynają gaworzyć, kiedy mają około pół roku, wypowiadać pierwsze słowa, kiedy mają około roku, i łączyć słowa kolejne pół roku później, różnice między dziećmi są w tym zakresie ogromne - mogą sięgać nawet kilku miesięcy. Oznacza to

w praktyce, że wypowiadać pojedyncze słowa może równie dobrze maluch ośmiomiesięczny, jak i szesnastomiesięczny, czyli dwa razy starszy! Rzetelnie przeprowadzone badania sugerują, że dzieci dwujęzyczne mieszczą się w tych samych szerokich przedziałach typowego tempa rozwoju, co dzieci jednojęzyczne.

Dlaczego te dwa mity są takie groźne?

Bo wpływają na to, jak rodzice dzieci dwujęzycznych postrzegają ich rozwój językowy. Pierwszy z mitów sprawia, że jedną z najpowszechniejszych obaw, z jakimi borykają się rodzice wielojęzycznych pociech, jest lęk przed zaburzeniami językowymi. Zestresowany rodzic może zupełnie bezzasadnie martwić się o rozwój językowy swojego dziecka, każde jego potknięcie interpretując jako oznaki zaburzeń. Może również próbować uczyć dziecka języka w sztuczny i formalny sposób. Niestety (albo na szczęście!) takie ćwiczenia nie pomagają dzieciom w przyswojeniu języka bardziej niż normalny codzienny kontakt z żywą mową.

Z drugiej strony, rodzic przekonany, że dzieci dwujęzyczne zaczynają mówić dużo później niż jednojęzyczne, może zbyt liberalnie podchodzić do spowolnionego rozwoju językowego swojego dziecka i przeoczyć moment, w którym należałoby jednak skonsultować się ze specjalistą. Zrzucanie poważnych trudności, z jakimi zmagają się dziecko, na karb dwujęzyczności może skutkować tym, że dziecko otrzyma właściwą pomoc dużo później niż by mogło.

Co może niepokoić rodziców i nauczycieli?

Niepokojącym symptomem może być to, że przyswojenie języka wymaga od dziecka wiele pracy, sprawia mu wyraźne trudności. Jeśli dziecko późno zaczęło mówić w swoim pierwszym języku i znacznie dłużej niż rówieśnicy ma kłopoty z opanowaniem niektórych konstrukcji gramatycznych, nie rozumie kierowanych do niego poleceń... W tych sytuacjach warto skonsultować się ze specjalistą, który profesjonalnie oceni umiejętności dziecka, uwzględniając wszystkie czynniki, jakie mogą mieć na nie wpływ: częstotliwość i jakość kontaktu z językiem, prestiż języka, możliwości poznawcze dziecka, aspekty kulturowe.

A kiedy zachować spokój?

Krótko mówiąc - w każdej innej sytuacji. Na przykład zjawisko mieszania języków, choć osobom jednojęzycznym wydawać się może dziwnym, jest typowym zachowaniem dzieci dwujęzycznych, zwłaszcza takich, których rodzice w domu przełączają się między językami.

Opracowano na podstawie materiałów opublikowanych w ramach Serwisu „Wszystko o dwujęzyczności” dostępnego na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Uniwersytetu Warszawskiego. Utwór powstał w ramach projektu finansowanego w ramach konkursu „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą w 2015 r.” realizowanego za pośrednictwem MSZ w roku 2015.

Aneta Gabryelczyk
KPCEN we Włocławku

Mały Finał Konkursu Ojczyzna Polszczyzna

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku we współpracy ze Stowarzyszeniem Ojczyzny Polszczyzny zorganizowało po raz kolejny etap rejonowy Konkursu Ojczyzny Polszczyzny. Przystąpili do niego uczniowie szkół podstawowych.

Etap rejonowy składał się - podobnie jak szkolny oraz ogólnopolski - z dwóch części.

18 listopada uczniowie przystąpili do części pisemnej. Najlepsi zostali zakwalifikowani do części ustnej, która odbyła się w KPCEN we Włocławku

25 listopada. O ostatecznym wyniku decydowała łączna punktacja uzyskana przez uczestnika z obu części.

Jury konkursowe w składzie: Aneta Gabryelczyk, Małgorzata Kowalczyk-Przybytek - nauczyciele konsultanci KPCEN we Włocławku - przyznało następujące nagrody:

miejsce I - Jakub Niździński, SP w Mysłakówku

miejsce II - Gabriela Wojdyra, SP nr 1 w Brześciu Kujawskim

miejsce III - Kacper Kaznowski, SP nr 20 we Włocławku

wyróżnienie - Kinga Ośmiałowska, SP nr 5 w Lipnie.

Nagrody wręczyła laureatom Grażyna Troszyńska dyrektor KPCEN we Włocławku.

Zdobywca I miejsca na etapie rejonowym uczestniczył od 10 do 12 grudnia w Wielkim Finale we Wrocławiu. Organizatorzy przygotowali wiele atrakcji: warsztaty żywego słowa, zwiedzanie Wrocławia, koncert w nowoczesnym Narodowym Forum Muzyki. Eliminacje udowodniły bardzo wysoki poziom uczniów szkół podstawowych. Jakub Niędzyński prezentował się doskonale, na pewno został zapamiętany przez jury i innych uczestników, choć ostatecznie nie zajął miejsca na podium. Jak podkreślał profesor Jan Miodek, wszyscy biorący udział w Wielkim Finale to zwycięzcy!

Wszystkim uczestnikom konkursowych zmagkań serdecznie gratulujemy i zapraszamy do udziału w konkursie.

Uczestnicy „Malego Finalu”

Spotkanie z profesorem Miodkiem we Wrocławiu

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

Nagrody, wyróżnienia, pochwały, czyli o gali XXIII Regionalnego Konkursu Gazetek Szkolnych

Coroczna gala podsumowująca konkurs gazetek szkolnych to wielkie święto słowa pisanego. Podczas uroczystości spotykają się redakcje nagrodzonych i wyróżnionych w konkursie gazetek szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, by wspólnie, w miłej atmosferze cieszyć się z odniesionego sukcesu i dzielić dziennikarskimi doświadczeniami.

16 listopada 2015 roku w KPCEN w Bydgoszczy miało miejsce podsumowanie tegorocznego konkursu gazetek szkolnych.

Uroczystość swoją obecnością zaszczylicili: Jolanta Metkowska Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty, Elżbieta Wiewióra Dyrektor Wydziału Edukacji i Sportu Urzędu Miasta Bydgoszczy, Hanna Paprocka reprezentująca Wydział Edukacji i Sportu.

Gospodarzem uroczystości była Barbara Daroń wicedyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy

Konkurs ma na celu:

- wyzwalanie aktywności twórczej uczniów
- kształcenie umiejętności redagowania różnych form wypowiedzi
- kształcenie umiejętności korzystania z informacji z różnych źródeł i ich krytycznej analizy
- rozwijanie postawy gotowości do uczestnictwa w kulturze
- kształtowanie poczucia tożsamości regionalnej
- rozbudzenie wrażliwości estetycznej
- kształcenie dbałości o poprawność języka
- doskonalenie umiejętności pracy w zespole
- popularyzację czasopiśmiennictwa wśród dzieci i młodzieży szkolnej.

Gazetki oceniano zgodnie z następującymi kryteriami:

- Strona tytułowa: oryginalność tytułu, zakres informacji, czytelność strony.
- Trafność doboru tematyki.
- Stopień odbicia życia szkoły.
- Promowanie uczniowskich talentów.
- Różnorodność form wypowiedzi dziennikarskich.
- Układ treści, oryginalność, nośność tytułów tekstów.
- Poprawność języka i ortografii.
- Szata graficzna – estetyka, atrakcyjność, wkład pracy.

Gazetki szkół bydgoskich otrzymały granty oświatowe przyznane przez Prezydenta Miasta Bydgoszczy, zaś redakcje szkół z regionu nagrody rzeczowe ufundowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty. Dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli ufundowała okolicznościową nagrodę z okazji dwudziestopięciolecia istnienia uczniowskiego pisma „Ftyka Elektryka”.

Zgłoszone do konkursu pisma oceniało jury w składzie:

Małgorzata Acalska – nauczycielka języka polskiego w Zespole Szkół nr 29 w Bydgoszczy, doradca metodyczny szkół podstawowych i gimnazjów w Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy,

Małgorzata Kalinowska z Muzeum Oświaty – PBW im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy

Krystyna Karpińska – nauczyciel konsultant w KPCEN w Bydgoszczy, ilustratorka książek,

Danuta Michałowska – nauczycielka plastyki w Zespole Szkół nr 24 w Bydgoszczy, artysta plastyki,

Anna Nakielska-Kowalska – nauczycielka języka polskiego w VI LO w Bydgoszczy, doradca metodyczny szkół ponadgimnazjalnych w Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy,

Iwona Rostankowska – nauczyciel konsultant w KPCEN w Bydgoszczy, kierownik Pracowni Wspierania Dydaktyki, Doradztwa i Innowacyjnej Edukacji

Anna Rupińska – redaktor czasopisma „UczMy” – przewodnicząca.

Laureaci XXIII Regionalnego Konkursu Gazetek Szkolnych

szkoły podstawowe, klasy I – III

„Szkolne Igraszki”

I miejsce – „Szkolne Igraszki” - Szkoła Podstawowa nr 64 w Bydgoszczy.

Opiekun: Katarzyna Satke

II miejsce – „Iskierki” - Szkoła Podstawowa nr 4 w Bydgoszczy.

Opiekun: Elżbieta Karłowska

szkoły podstawowe, kl. IV – VI

„Prymus”

I miejsce – „Prymus” - Szkoła Podstawowa nr 64 w Bydgoszczy.

Opiekunowie: Krystyna Raucht, Teresa Blank

II miejsce – „Flesz Czwórki” - Szkoła Podstawowa nr 4 w Bydgoszczy.

Opiekunowie: Małgorzata Jakutowicz, Aleksandra Majkowska

III miejsce – „Nudy z Budy” - Szkoła Podstawowa nr 19 w Bydgoszczy.

Opiekun: Dorota Kucińska

IV miejsce – „Szkolne To i Owo” - Szkoła Podstawowa nr 56 w Bydgoszczy.

Opiekunowie: Danuta Gill, Katarzyna Chylińska

gimnazja

„Merkuriusz Gimnazjalny”

I miejsce - „Merkuriusz Gimnazjalny” - Gimnazjum nr 23 w Bydgoszczy.

Opiekun: Danuta Stentka

II miejsce – „Głos 20-stki” - Gimnazjum nr 20 w Bydgoszczy.

Opiekunowie: Magdalena Wachowicz, Michał Tyrakowski

III miejsce – „Gazetka Szkolna” - Gimnazjum dla Dorosłych.

Opiekunowie: Małgorzata Belter, Ewa Gierszewska, Dorota Podgórska

III miejsce – „Libelciak” – Gimnazjum im. Powstańców Wielkopolskich w Kcyni.

Opiekunowie: Monika Kantorska-Suty, Tomasz Suty
IV miejsce – „MATRIX” – Gimnazjum nr 32 w Bydgoszczy.

Opiekun: Marzena Nowakowska
Wyróżnienie – „Histowizjer” – Gimnazjum nr 24 w Bydgoszczy.

Opiekun: Emilia Chrebor-Paciorek

szkoły ponadgimnazjalne

„ellyta”

I miejsce – „ellyta” – Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Bydgoszczy.

Opiekunowie: Alicja Kłopotek, Piotr Dobosiewicz

II miejsce – „Wzrok Ludu” – I liceum Ogólnokształcące w Żninie.

Opiekun: Małgorzata Mierkiewicz

III miejsce – „Ftyka Elektryka” – Zespół Szkół nr 12 w Bydgoszczy.

Opiekun: Piotr Laskowski

IV miejsce – „Fabryka Słowa” – Zespół Szkół Mistrzostwa Sportowego nr 5 w Bydgoszczy.

Opiekun: Michał Laskowski

wyróżnienie – „Bez Cenzury” – Zespół Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych w Bydgoszczy.

Opiekunowie: Aleksandra Rafińska, Beata Chęcińska-Kopeć

Wszystkim laureatom bardzo serdecznie gratuluję i zachęcam do dalszej pracy nie tylko dla nagród w konkursie, ale dla własnej satysfakcji. Opiekunom szkolnych redakcji życzę dalszych sukcesów oraz zadowolenia z codziennej pracy z młodymi dziennikarzami.

Zachęcam do udziału w kolejnej edycji konkursu, którego rozstrzygnięcie nastąpi dopiero w listopadzie przyszłego roku, jednak trzeba pamiętać, że biorą w nim udział czasopisma z obecnego roku szkolnego.

Ilona Zduńczuk, Norbert Łysiak

KPCEN w Bydgoszczy

Festiwal Zdrowego Stylu Życia

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, Unia Europejskich Federalistów i Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy zorganizowały od 28 września do 1 października 2015 roku **Festiwal Zdrowego Stylu Życia**, którego celem było zwrócenie uwagi nauczycieli i rodziców na potrzebę motywowania dzieci i młodzieży do aktywności fizycznej i właściwych wyborów żywieniowych.

Patronat nad Festiwalem Zdrowego Stylu Życia objęli: Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Prezydent Miasta Bydgoszczy i Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty.

W ramach Festiwalu od 28 do 30 września 2015 roku w 26 bydgoskich szkołach prelegenci przybliżyli młodym ludziom zasady zdrowego stylu życia. Do działań aktywnie włączyło się 10 instytucji, w tym organizacje pozarządowe: Fundacja dr Clown, Fundacja Wiatrak, Bractwo Więzienne, Edu-Center,

Straż Miejska, Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Poradnia Pedagogiczno-Psychologiczna w Świeciu, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy oraz nauczyciele i uczniowie Zespołu Szkół Gastronomicznych w Bydgoszczy

Zaproponowano 20 tematów spotkań w szkołach: *Profesor Zdrowko dzieciom: czekoladowe szaleństwo, Taniec animacyjny, Motoryka mała i duża dla najmłodszych, Zabawy animacyjne z klaunem, Zwierzęta nasi przyjaciele, Zagrożenia w Internecie i sposoby przeciwdziałania im, Integracja, Czy wiesz co jesz? Czyli o zdrowej żywności i nie tylko, Odpowiedzialność prawna nieletnich, Internet – możliwości i zagrożenia, Poczucie bezpieczeństwa w domu, w szkole i na ulicy, Warsztaty o sektach, Integracja, Woda – uniwersalny lekarz albo Dlaczego lubimy zabawy w wodzie?, Sport i zdrowie – prawda i fałsz, Problemy żywieniowe dzieci*

i młodzieży szkolnej, Spojrzenie zza krat, Dragi, brak rozwagi, Zaburzenia odżywiania – anoreksja, bulimia, Odpowiedzialność prawna nieletnich, Stuletni akumulator, Ewolucja na talerzu.

W Zespole Szkół Gastronomicznych w Bydgoszczy odbyły się także warsztaty kulinarne, podczas których młodzież poznała zasady komponowania śniadań.

Z prelekcji, dyskusji, warsztatów skorzystało 26 placówek oświatowych: Przedszkole Zameczek, Katolickie Niepubliczne Przedszkole, Przedszkole Niepubliczne MISIOLANDIA, Przedszkole WRÓŻKA, Przedszkole Niepubliczne KORONA, Szkoła Podstawowa nr 25, Szkoła Podstawowa nr 58, Niepubliczna Szkoła Podstawowa nr 1, Zespół Szkół Katolickich, Gimnazjum w Zespole Szkół nr 30, Gimnazjum 5, Gimnazjum 9, Gimnazjum 23.

Ogółem w spotkaniach w szkołach uczestniczyło 1897 dzieci i młodzieży.

30 września 2015 roku w Campusie Wyższej Szkoły Gospodarki odbyły się minitargi i imprezy sportowe. Udział wzięło 209 uczniów, 16 nauczycieli oraz wielu rodziców i dziadków (rodziny).

Uczniowie zapoznali się z ofertą 7 klubów sportowych: RTW LOTTO Bydgoszcz, KS Gwiazda, WTS ASTORIA, Fabryka Tańca, Bydgoski Klub Teakwondo, Bydgoski Klub Nordic Walking, Akro Mir oraz 2 szkół sportowych: ZS nr 10, ZS nr 25.

Tego dnia uczestnicy mieli okazję obejrzeć pokazy taneczne, akrobatyczne i sztuki walki. Atrakcją była wycieczka smoczą łodzią oraz obejrzenie nowoczesnego sprzętu sportowego.

Stoiska, które cieszyły się dużym zainteresowaniem uczniów przygotowały Fundacja Wiatrak, Wojewódzka i Powiatowa Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Bydgoszczy, a pyszne soki Firma Stal-Gast i HoReCa Hand-Spol.

Grupa młodzieży PaTciaki zaprezentowała spektakl edukacyjnoterapeutyczny pt. „Sekret”.

Podczas Festiwalu Zdrowego Stylu Życia organizatorzy przeprowadzili minizawody sportowe i konkursy. Zorganizowano wystawę prac przygotowanych na konkurs plastyczny *Zdrowie zawsze w modzie*. Do konkursu zgłoszono 183 prace z 5 przedszkoli i 19 szkół wszystkich etapów edukacyjnych. Nagrodzono i wyróżniono 20 prac. Nagrody rozdano w 5 kategoriach wiekowych, dodatkowo wskazano 5 wyróżnień.

1 października 2015 roku w WSG w Bydgoszczy odbyła się międzynarodowa konferencja. Wzięło w niej udział 93 nauczycieli i zaproszonych gości. W warsztatach uczestniczyło 17 nauczycieli i 52 pracowników personelu kuchennego szkół i przedszkoli.

Podczas konferencji Grzegorz Nazaruk przedstawił Strategię Rozwoju Edukacji Miasta Bydgoszczy na lata 2013-2020 i przykłady dobrych praktyk bydgoskich szkół dotyczące promowania zdrowego stylu życia. Prof. dr hab. Jan Gawęcki podkreślił wagę problematyki żywienia dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, a dr Dorota Mroczkowska i dr Beata Ziółkowska w formie wykładu i warsztatów przybliżyły fakty i mity na temat diet i zaburzeń odżywiania.

Temat bardzo aktualny dotyczący kierunków zmian w przepisach sklepików szkolnych omówiła dr hab. Anna Kołajtis-Dołowy. Gość z zagranicy, Gloria Scharetg, Broward County Public Schools Floryda USA omówiła aktywność sportową i zdrowy tryb życia na przykładzie Argentyny i USA, a Robert Rejniak z Polskiego Towarzystwa Zapobiegania Narkomanii omówił bardzo aktualne zagadnienie dotyczące dopalaczy i odpowiedzialności dorosłych. Marcin Drogorób Zastępca Dyrektora Departamentu Promocji Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu podsumował akcję *Obywatel dla Aktywności*.

Dużą popularnością wśród personelu kuchennego szkół i przedszkoli cieszyły się pokazy kulinarne i warsztaty *Zdrowe i tanie żywienie w szkole* przygotowane przez Radosława Marczyńskiego i Mariusza Wanielewskiego.

Informacje zwrotne ze szkół i przedszkoli są budujące: *Czekamy na następny festiwal, Świetny pomysł!, Czemu tak mało?, Słyszeliśmy, że spotkania w szkołach były udane., Rewelacyjne warsztaty kulinarne!, Ale było wesoło!, Takie imprezy są bardzo potrzebne.*

Następny Festiwal Zdrowego Stylu Życia już za rok. Zapraszamy!

Dlaczego warto się uczyć? – o debatach oświatowych dla szkół podstawowych

*Nauka w szkołach powinna być prowadzona w taki sposób,
aby uczniowie uważali ją za cenny dar,
a nie za ciężki obowiązek.*

Albert Einstein

Pomysłodawcą i organizatorem debat oświatowych dla szkół podstawowych było Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku we współpracy z Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy. Głównym celem przedsięwzięcia było zwrócenie uwagi na potrzebę podnoszenia efektywności kształcenia w szkołach podstawowych.

Uczestnicy debaty podsumowującej w Centrum Kultury Browar B we Włocławku

W sześciu debatach powiatowych zorganizowanych w 2015 roku wzięli udział uczniowie, przedstawiciele rad rodziców, nauczyciele i dyrektorzy szkół podstawowych oraz przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego z powiatów: aleksandrowskiego, lipnowskiego, radziejowskiego, rypińskiego, włocławskiego i miasta Włocławka. O wartości edukacji dyskutowali przedstawiciele ponad 80 szkół podstawowych w liczbie ok. 400 osób. Debaty swoją obecnością zaszczyliczali znamienici goście: posłowie z regionu kujawsko-pomorskiego, przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu, Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy, dyrektorzy poradni psychologiczno-pedagogicznych, lokalnych samorządów. W programie debat najważniejszym punktem była praca pod kierunkiem nauczycieli konsultantów w grupach panelowych składających się z przedstawicieli społeczności oświatowej: uczniów, rodziców, nauczycieli

oraz dyrektorów szkół i organów prowadzących. Liderzy grup prezentowali wszystkim uczestnikom wnioski sformułowane wokół pytania przewodniego debat *Dlaczego warto się uczyć?* Można było zauważyć, że wnioski formułowane przez poszczególnych przedstawicieli społeczności szkolnej w różnych powiatach były podobne. I tak wszyscy uczestnicy jednogłośnie podkreślali znaczenie właściwych relacji, przyjaznej atmosfery i poczucia bezpieczeństwa w szkole, a także motywowania uczniów do nauki i nauczycieli do pracy. Postulowano, by w ofercie szkoły znalazły się różnorodne koła zainteresowań i inne formy pracy pozalekcyjnej (w tym projekty unijne), które umożliwią rozwój talentów, pasji oraz uzdolnień uczniów. Nowoczesną bazę dydaktyczną oraz dobre warunki lokalowe wymieniano jako istotne kwestie mające wpływ na osiąganie wysokich wyników w nauce. Uczniowie, nauczyciele i dyrektorzy szkół wskazywali na konieczność dobrej organizacji pracy szkoły, uatrakcyjnienie zajęć poprzez stosowanie polimetodycznego nauczania oraz aktywność uczniów. Przedstawiciele organów prowadzących szkoły, dyrektorzy szkół i nauczyciele twierdzili, że sukces edukacyjny jest możliwy dzięki efektywnej współpracy rozumianej wieloaspektowo, tj. m.in. jako współpraca rady pedagogicznej, wychowawców i rodziców, szkoły i środowiska lokalnego. Podczas debat wypracowano wnioski wskazujące na potrzebę skutecznej i systematycznej współpracy wszystkich podmiotów edukacji. Nauka w szkole powinna być ciekawa, a lekcje atrakcyjne, umożliwiające uczniom aktywność i uczenie się od siebie. Należy promować wartość edukacji i stwarzać odpowiednie warunki, by młodzi mieszkańcy regionu wracali po zdobyciu wykształcenia do swoich miast i gmin. Uczestnicy debat zaważyli konieczność funkcjonowania w szkołach systemu motywowania uczniów do nauki opartego na współpracy wszystkich podmiotów edukacji. Ponadto rodzice

i uczniowie oczekują od nauczycieli stosowania różnorodnych metod i form pracy adekwatnych do zdiagnozowanych stylów uczenia się i możliwości psychofizycznych uczniów. Podkreślano zaangażowanie rodziców i ich inicjatywy na rzecz rozwoju uczniów oraz szkoły, z których należy korzystać i które należy doceniać.

Podczas debat prezentowany był model realizowany przez KPCEN we Włocławku w zakresie kompleksowego wspomagania szkół i placówek. Rolę poradni psychologiczno-pedagogicznej w wyżej wymienionym modelu przedstawiali dyrektorzy poradni pedagogiczno-psychologicznych, natomiast zadania biblioteki pedagogicznej przedstawili Biblioteki Pedagogiczne we Włocławku.

Sprawozdania z debat oświatowych oraz sformułowane wnioski przesyłane były do Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy oraz do dyrektorów szkół biorących w nich udział.

We wrześniu 2015 roku KPCEN we Włocławku zorganizowało debatę podsumowującą, na którą zostali zaproszeni dyrektorzy i przedstawiciele nauczycieli szkół podstawowych uczestniczących w debatach powiatowych. Przedstawione zostały wnioski wypracowane przez uczestników sześciu sesji powiatowych, które stały się punktem wyjścia do pracy metodą World Café w 4 grupach panelowych.

Uczestnicy debaty podsumowującej podczas pracy metodą World Café

Uczestnicy debaty podsumowującej pracowali nad następującymi zagadnieniami:

1. W szkole należy prowadzić działania kształtujące pozytywny klimat sprzyjający uczeniu się oraz postawę uczenia się przez całe życie.

2. *Uczyć tego samego, ale nie tak samo*, czyli postulat nowoczesnej dydaktyki.

3. Szkoła powinna współpracować z rodzicami na rzecz rozwoju dzieci – rodzice powinni współdecydować w sprawach szkoły i uczestniczyć w podejmowanych działaniach.

4. Motywacja jest ważna w procesie uczenia się – nauczania, zarządzania szkołą, angażowania się w edukację własnych dzieci, doskonalenia warsztatu pracy nauczyciela.

Wypracowano wnioski w następujących obszarach:

Co udało się już zrealizować?

1. W szkołach coraz częściej stosuje się elementy oceniania kształtującego, szczególnie w zakresie formułowania celów na poziomie ucznia oraz informacji zwrotnej.

2. Proces dydaktyczny został unowocześniony i uatrakcyjniony dzięki zastosowaniu różnorodnych metod nauczania i multimediów.

3. Zauważa się większe zaangażowanie rodziców w życie szkoły.

4. W szkole stosowane są różnorodne formy motywowania uczniów do samodzielnego poszukiwania i pogłębiania wiedzy.

Czego nie udało się zrealizować?

1. Zbyt rzadko stosuje się formę pracy grupowej na lekcjach i daje możliwość wykorzystania wcześniej zdobytej wiedzy i umiejętności.

2. Nadal nie udało się wypracować partnerskich relacji na płaszczyźnie: nauczyciel – rodzic.

3. Baza dydaktyczna szkoły jest nieefektywnie wykorzystywana przez niektórych nauczycieli.

4. Rozbudzanie motywacji wewnętrznej jest nadal wyzwaniem dla nauczycieli i uczniów.

Co warto zmienić w bieżącym roku szkolnym?

1. Należy wspierać uczniów w inicjatywach, bazując na ich mocnych stronach tak, by stworzyć im warunki do sukcesu.

2. Warto kontynuować wymianę doświadczeń pomiędzy nauczycielami i szkołami, m.in. poprzez zajęcia otwarte.

3. Formy współpracy z rodzicami powinny być wzbogacane poprzez np. organizację debaty panelowej.

4. Planuje się włączenie rodziców w proces motywowania uczniów do nauki.

Deбаты oświatowe okazały się skutecznym i nowoczesnym sposobem prowadzenia dyskusji wokół ważnych problemów. Skonsolidowały one przedstawicieli szeroko rozumianego środowiska oświatowego i umożliwiły nie tylko wymianę poglądów i refleksji, ale doprowadziły do sformułowania ciekawych wniosków, wyznaczających kierunki pracy szkoły w celu osiągnięcia wyższych wyników w nauce, pokazały zaangażowanie i dojrzałość uczniów. Deбаты cieszyły się uznaniem uczestników, którzy często deklarowali gotowość organizacji analogicznych przedsięwzięć w swoich szkołach.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku będzie kontynuowało organizację debaty oświatowej dla szkół ponadgimnazjalnych w roku szkolnym 2015/2016.

Kujawsko-Pomorskie Liderem Edukacji

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego został wyróżniony certyfikatem „Samorządowy Lider Edukacji” w V edycji Ogólnopolskiego Konkursu i Programu Certyfikacji Gmin, Powiatów i Samorządnych Województw. Kapituła konkursu uhonorowała też marszałka Piotra Całbeckiego wyróżnieniem specjalnym – Laurem 25-lecia „Złoty Kaganek Wolności” przyznawanym wóldarzom szczególnie zasłużonym w procesie demokratyzowania sektora edukacji po 1989 roku i upowszechniania w środowisku oświatowym idei wolności i pluralizmu.

Program i konkurs „Samorządowy Lider Edukacji” jest organizowany od 2011 przez Fundację Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego oraz Agencję PRC i służy promowaniu najlepszych w sferze oświatowej polskich samorządów oraz upowszechnianiu „dobrych praktyk” w zakresie edukacji. Certyfikaty otrzymują gminy, powiaty i samorządy województw, które sprawy oświaty traktują priorytetowo.

STRATEGIA OD 2008 ROKU

Województwo Kujawsko-Pomorskie zostało docenione za konsekwentną realizację innowacyjnych projektów edukacyjnych na przestrzeni lat. Już w 2008 roku Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Strategię Edukacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego, ustalając priorytety edukacji w regionie na najbliższe lata. W tej chwili trwają prace nad Kujawsko-Pomorskim Programem Rozwoju Edukacji na lata 2016-2020 plus. Dokument jest kontynuatorem działań zapoczątkowanych w 2008 roku. Konsultacje społeczne programu są planowane w I kwartale 2016 roku. Dzięki systemowemu podejściu władz Województwa Kujawsko-Pomorskiego możemy mówić o sukcesie innowacyjnych rozwiązań edukacyjnych w naszym regionie w skali kraju. Samorząd Województwa od początku zachęcał swoje podległe jednostki do angażowania się w niestandardowe, innowacyjne projekty edukacyjne. Inicjatywy realizowane przez jednostki oświatowe wspólnie z Samorządem Województwa, czyli organem prowadzącym, realizowały zapisy wcześniej przywoływanych regionalnych dokumentów strategicznych w obszarze edukacji w Województwie Kujawsko-Pomorskim.

Samorząd realizuje nowoczesną, autorską wizję rozwoju oświaty o wysokim poziomie użyteczności społecznej. Świadczą o tym m.in. liczne nagrody i wyróżnienia [...], pozytywne opinie interesariuszy [...], wyniki nauczania w placówkach, dla których Urząd Marszałkowski jest organem prowadzącym, jak również skala i ranga autorskich, nowatorskich projektów oświatowych „szytych na miarę” potrzeb regionalnych – czytamy w recenzji komisji oceniającej działania samorządu województwa kujawsko-pomorskiego.

ASTROBAZY I MAŁY NAUKOWIEC

Wśród realizowanych przez Urząd Marszałkowski działań komisja konkursowa doceniła między innymi prelekcje dla przedszkolaków z cyklu *Mały Naukowiec*. W organizowanych w ramach przedsięwzięcia spotkaniach ze światem nauk ścisłych wzięło udział w sumie 5,4 tysiąca maluchów ze 122 placówek. Zajęcia w ramach dwóch edycji projektu były realizowane od października 2013 do kwietnia 2015 roku. Przedsięwzięcie polegało na organizacji bezpłatnych pokazów, eksperymentów oraz warsztatów z zakresu nauk ścisłych, przyrodniczych oraz astronomii z czynnym udziałem dzieci. Podczas zajęć prowadzonych przez doświadczonych animatorów z Fundacji Aleksandra Jabłońskiego maluchy zobaczyły między innymi znikającą szklankę, jajko zasysane do butelki, piorun w kuli. Dowiedziały się też, jak zbudować odłotową rakietę oraz jak możliwe jest zgaszenie płomienia dźwiękiem. Dzieci brały także udział w warsztatach pod hasłem „Szkiełko i oko” oraz „Elektrostatyczne przyciąganie”. Uznanie jury zyskał również projekt budowy sieci 14 przyszłolnych obserwatoriów astronomicznych, zwanych *Astrobazami Kopernik*, wyposażonych w profesjonalny sprzęt astronomiczny i komputerowy służący do obserwacji i opracowywania wyników. Jest to autorski pomysł Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, którego celem było stworzenie atrakcyjnej i nowoczesnej oferty edukacyjnej dostępnej bezpłatnie dla wszystkich, zwłaszcza społeczności lokalnej z utrudnionym dostępem do ośrodków popularyzacji nauk przyrodniczych i astronomii. Uznanie zyskały także projekty realizowane przez podległe jednostki oświatowe. Wysoko ocenione zostały projekty: *Nowa jakość*

kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim, którego realizatorem było Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku oraz projekt *Klucz do uczenia – program wsparcia kujawsko-pomorskich nauczycieli* I i II edycja, którego liderem jest Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu.

INTERAKTYWNE W SZKOŁACH

Każdy oddział klas I-III w regionie posiada tablicę interaktywną. Samorząd Województwa doposaży również każdy oddział klas IV-VI. Wyposażenie szkół podstawowych w regionie w nowoczesne tablice interaktywne to działanie w zakresie modułu „e-Edukacja” będącego częścią projektu *e-Uslugi - e-Organizacja - pakiet rozwiązań informatycznych dla jednostek organizacyjnych województwa kujawsko-pomorskiego*. Celem realizacji projektu i zakupu tablic dla szkół jest tworzenie nowoczesnego systemu nauczania w województwie kujawsko-pomorskim oraz stworzenie narzędzi informatycznych poprawiających efektywność procesu kształcenia placówek oświaty w województwie kujawsko-pomorskim. W I edycji projektu zakończonej w 2013 roku do klas I-III trafiło 2346 zestawów o wartości 29,98 mln złotych. Skład zestawu to tablica interaktywna wraz z oprogramowaniem, specjalistyczny projektor o krótkiej ogniskowej oraz notebook. Każda szkoła otrzymała także wizualizer, czyli urządzenie, które pozwala pokazywać przedmioty lub dokumenty w powiększeniu, przy wykorzystaniu projektora. Szkoły zostały także objęte wsparciem w zakresie przeszkolenia nauczycieli z wykorzystania tablic. Obecnie realizowana jest II edycja działań polegających na wyposażeniu szkół w tablice interaktywne, tym razem w ramach projektu *Realizacja systemu innowacyjnej edukacji w województwie kujawsko-pomorskim poprzez zbudowanie systemu dystrybucji treści edukacyjnych*. W ramach projektu 2127 zestawów trafi do klas IV-VI w 539 szkołach podstawowych regionu. Wartość zakupionych tablic w II edycji to 27,3 mln złotych. Tablice zakupiono dzięki wsparciu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz wsparciu partnerów projektu – 156 jednostek samorządu terytorialnego w I edycji oraz 132 jednostek samorządu terytorialnego i 23 podmiotów prowadzących niepubliczne szkoły podstawowe w II edycji.

REGION U PREZYDENTA

Projekt *Region Nauk Ścisłych* w 2015 roku otrzymał Wyróżnienie Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego w konkursie „Dobry Klimat dla Rodziny” w kategorii wyrównywanie szans edukacyjnych. Przedsięwzięcie realizowane w partnerstwie z Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy było skierowane do 50 gimnazjów oraz aż 1 500 uczniów z obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego. Jest to kontynuacja działań realizowanych w ramach projektu

pt: „Regionalne Koła Fizyczne, Matematyczne, Informatyczne”. Projekt polegał na dodatkowych zajęciach m.in. z fizyki z elementami meteorologii, biologii i chemii w medycynie oraz geografii turystycznej z językiem angielskim. Głównym celem projektu było wyrównanie szans edukacyjnych uczniów i uczennic gimnazjów pochodzących z obszarów wiejskich oraz zmniejszenie dysproporcji w ich osiągnięciach naukowych. Wykorzystując zdobyte doświadczenia planuje się kontynuację projektu w liceach.

Warto także wspomnieć, że od 2009 roku rozdano ponad 2000 stypendiów dla najzdolniejszych uczniów i doktorantów. W 2016 roku Marszałek Województwa planuje przyznać ponad 1000 stypendiów dla najzdolniejszej młodzieży regionu. Trwają prace nad nowymi regulaminami przyznawania stypendiów w ramach środków europejskich nowej perspektywy finansowej 2014-2020.

CENTRA INNOWACYJNEJ EDUKACJI

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego już przygotowuje nowe propozycje dla sektora edukacyjnego w regionie na lata 2016-2020. Planuje się utworzenie sieci ośrodków zajęć pozaszkolnych – *Centrów Innowacyjnej Edukacji*. Centra stanowiłyby drugi etap projektu Astrobaza Kopernik oraz pilotaż do realizacji zajęć z uczniami w laboratoriach przedmiotowych.

Głównymi celami projektu jest:

- wyjście ucznia z układu klasowo-lekcyjnego na rzecz nauczania doświadczalnego
- kształtowanie i rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów ze szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych
- kształtowanie postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy w zakresie kreatywności innowacyjności i pracy zespołowej
- doradztwo edukacyjno-zawodowe, związane z wyborem dalszych kierunków kształcenia i uwzględniającego potrzeby rynku pracy.

SZKOŁY ZAWODOWE

W ramach planowanych projektów w zakresie kształcenia zawodowego ma powstać *Interaktywna Mapa szkół zawodowych regionu*, czyli swoista baza informacji o kierunkach, specjalizacjach, współpracy placówek z pracodawcami, która umożliwi absolwentom gimnazjów wybór właściwej szkoły zawodowej. Uczniowie będą mieli także możliwość wzięcia udziału w innowacyjnych zajęciach pozalekcyjnych ukierunkowanych na uzyskiwanie bądź uzupełnienie wiedzy i umiejętności oraz kwalifikacji zawodowych w ramach specjalizacji regionalnych, a także zawodowego języka obcego. Pracodawcy wezmą udział w tworzeniu programów zajęć dodatkowych i praktyk oraz będą współdecydować o wyposażeniu stanowiska pracy ucznia – praktykanta. Planuje się także włączenie pracodawców w system egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe.

Semestr letni i zmiany w ofercie Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy!

Wraz z początkiem lutego rozpoczynamy semestr letni, a tym samym nową przygodę z Młynem Wiedzy! Zapraszamy do udziału w warsztatach i zajęciach pracowni specjalistycznych centrum nauki. Czy zaskoczy nas nowy semestr?

W latach poprzednich z zajęć pracowni biologicznej i fizycznej korzystali głównie uczniowie ostatnich etapów edukacyjnych. Od pierwszego semestru roku szkolnego 2015/16 zapraszamy również uczniów niższych etapów. Specjalnie dla nich (klasy 4-6 szkoły podstawowej oraz gimnazjum) przygotowaliśmy zajęcia trwające 60 minut. W ich trakcie odkryjemy świat mikroskali, przyjrzymy się białkom oraz nauczymy obserwacji i wyciągania wniosków. Nauczyciele mogą wybrać też pracownię trwającą 120 minut – ta oferta skierowana jest do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Zajęcia zostały skonstruowane w ten sposób, aby przeprowadzić uczniów przez proces eksperymentu naukowego - zaczynając od hipotezy, poprzez planowanie doświadczeń sprawdzających, po weryfikację i wnioski. Odzworowanie eksperymentu naukowego uczy przede wszystkim samodzielnego myślenia oraz pozwala na bardziej świadomą interpretację wyników doświadczeń.

Oprócz zajęć laboratoryjnych dla uczniów wszystkich etapów nauczania przygotowaliśmy nową ofertę warsztatów szkolnych. W drugim półroczu nie zabraknie zajęć z zakresu: przyrody i biologii, geografii, chemii oraz fizyki. Dowiemy się, w jaki sposób czytać mapy, orientować się w terenie i czym jest skala. Na przykładzie pszczoł poruszymy zagadnienia związane z ochroną

środowiska – wspólnie zbudujemy ul i porozmawiamy o jego mieszkańcach. Z kolei na warsztatach z fizyki odkryjemy proste prawa i zasady, które rządzą światem przyrody. Pokażemy, jak ciekawym narzędziem badawczym może być kropla wody czy lusterko. Co wybrać? Wełnę czy akryl? Poliester czy poliamid? Czy butelki plastikowe można zamienić na koszulkę? W serii eksperymentów postaramy się uporać ze wszystkimi mitami, które narosły wokół tkanin i plastiku.

Najmłodszym dzieciom proponujemy zarówno piątkowe warsztaty przedszkolne, jak i wtorkowe zajęcia w pracowni kreatywnej. W tym semestrze kontynuujemy przygodę z Dorotką i Zmysłakami. Dowiemy się, w jaki sposób widzimy, słyszymy, czujemy i poznajemy. W czasie warsztatów przybliżymy dzieciom podstawowe fakty na temat zmysłów i otaczającego je świata. A wszystko za sprawą ciekawych eksperymentów oraz zaczarowanego labiryntu światła i powierzchni.

We wtorki przeniesiemy się z kolei do pracowni kreatywnej *przeBUDOWA*. Prowadzone w jej ramach zajęcia umożliwią twórczą pracę nad niezwykle projektami i spontaniczny trening komunikacji z rówieśnikami. Nauczą procesu przekuwania swoich pomysłów na konkretne plany i działania.

Szczegółowych informacji w sprawie pracowni oraz warsztatów udziela Michał Matuszak, tel. 56 690 49 90 wew. 512, e-mail: m.matuszak@centrumnowoczesnosci.org.pl

Autor zdjęć: Michał Matuszak

V Konkurs Wiedzy Technicznej dla uczniów szkół gimnazjalnych w Toruniu

Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT Rada Toruńska już po raz piąty jest organizatorem konkursu wiedzy technicznej dla uczniów szkół gimnazjalnych w Toruniu. To zadanie publiczne finansowane przez Gminę Miasta Toruń.

Tematem przewodnim wszystkich konkursów jest **„TECHNIKA UŻYTKOWA W SZKOLE I W DOMU”**.

W bieżącym roku po pozytywnym rozpatrzeniu oferty Rady Toruńskiej FSNT NOT przez Gminę Miasta Toruń przystąpiono do organizowania V edycji tego konkursu. Realizacja zadania publicznego przebiegała w okresie od 1.03.2015 r. do 31.11.2015 roku.

Konkurs dla młodzieży gimnazjalnej jest zadaniem gminy na rok 2015 i stanowi jedną z form procesu politechnizacji, wychowania młodzieży, możliwości rozszerzenia podstawy programowej o nowe treści. Konkurs ma na celu pobudzenie zainteresowania młodych ludzi problemami technicznymi, których nie obejmuje program nauczania techniki, szczególnie użytkowej, w szkole, a z którą młodzież będzie miała do czynienia w niedalekiej przyszłości. Forma organizacji tych konkursów w coraz innym technikum pozwala na poznanie szkolnictwa zawodowego, co przy braku fachowców może przynieść w przyszłości pewne efekty uzawodowienia młodzieży.

Kolejnym celem konkursu jest popularyzacja podstawowych zagadnień praktycznej wiedzy użytkowej o urządzeniach technicznych oraz popularyzacja wiedzy o działalności technicznej firm regionu toruńskiego. Naszym celem jest też uwrażliwienie uczniów na zabytki Torunia oraz historię miasta.

Rada Toruńska postawiła sobie również za cel aktywizację nauczycieli gimnazjów uczących techniki poprzez pokazanie możliwości uatrakcyjnienia tematyki i wplecenia do programu zagadnień, które są aktualną tematyką konkursową. Kolejnym celem jest zainspirowanie nauczycieli do wprowadzania w procesie nauczania podstawowych zagadnień praktycznej wiedzy użytkowej o urzą-

dzeniach technicznych oraz wiadomości o podstawowej działalności przedsiębiorstw przemysłowych prowadzących działalność w regionie toruńskim. Podyktowane było to wieloletnią współpracą ze środowiskiem szkolnym w ramach podpisanych porozumień z Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu oraz Centrum Kształcenia Nauczycieli.

Tradycją się stało, że od drugiego konkursu wiedzy technicznej przybliżamy i jednocześnie promujemy technika, które pozostały jeszcze w Toruniu celem zwiększenia ich atrakcyjności, jak również pokazania bazy dydaktycznej będącej w danej szkole zawodowej.

Pierwszy konkurs w 2011 roku miał na celu przecieć szlaki i sprawdzenie, czy ta forma konkursowa przyjmie się wśród uczniów i nauczycieli.

Drugi konkurs w 2012 roku odbył się już w Zespole Szkół Samochodowych i jako tematykę dodatkową objął motoryzację i przepisy ruchu drogowego.

Trzeci konkurs rozegrany w 2013 roku w ZS Mechanicznych Elektrycznych i Elektronicznych obejmował dodatkowo podstawowe zagadnienia związane z elektrycznością i informatyką.

W 2014 roku konkurs miał miejsce w Zespole Szkół Inżynierii Środowiska. Został on rozszerzony o dodatkowe zagadnienia związane z procesami uzdatniania wody, oczyszczania ścieków i gospodarki odpadami.

Tegoroczna edycja konkursu jako dodatkowe zagadnienia obejmowała budownictwo, architekturę Torunia, ponieważ chcieliśmy wypromować szkoły posiadające klasy budowlane, tzn. Centrum Kształcenia Praktycznego i Zespół Szkół Technicznych.

Przed rozgrywkami półfinałowymi i finałami każda z szkół technicznych przygotowywała zajęcia konsultacyjne wraz z pokazem sal wykładowych wraz z ich wyposażeniem technicznym związanym z zakresem konkursu. Oprócz tego podczas półfinałów prezentowana była uczniom propozycja możliwości dalszego kształcenia w prezentowanych szkołach

Oto główne zagadnienia konkursowe na bieżący rok:

- różne style w architekturze Torunia
- oszczędność energii w domu, ekonomiczne korzystanie z energii w domu
- racjonalna i bezpieczna eksploatacja urządzeń i narzędzi w domu
- budownictwo : elementy konstrukcyjne budynku, materiały ceramiczne i spoiwa,
- wybrane elementy instalacji elektrycznej, sanitarnej i ciepłej

W bieżącym roku do konkursu zgłosiło się 15 szkół gimnazjalnych z 27, do których zostały wysłane zaproszenia.

Konkurs, jak co roku, był prowadzony wieloetapowo zarówno w konkurencji indywidualnej, jak i drużynowej.

ELIMINACJE SZKOLNE - DWUETAPOWE

Przeprowadzały je komisje szkolne w czerwcu 2015 roku. Uczestniczyło w nich łącznie ok. 900 uczniów z klas I-III gimnazjum.

W I etapie wszyscy uczestnicy eliminacji rozwiązywali w szkole jednakowy zestaw 30 pytań. Grupa uczniów, która uzyskała najlepsze rezultaty rozwiązywała następny zestaw 30 pytań. Na podstawie uzyskanych indywidualnych wyników Komisje Szkolne wyłoniły **pięcioosobowe reprezentacje szkół** na półfinały.

PÓŁFINAŁY - ELIMINACJA MIĘDZYSZKOLNE

Zostały zorganizowane i przeprowadzone przez Jury Konkursu złożone z przedstawicieli Urzędu Miasta Toruń oraz Rady Toruńskiej FSNT NOT 10.10.2015 roku. Rozgrywka półfinałowa odbyła się na terenie Centrum Kształcenia Praktycznego. Podczas gdy uczniowie starali się rozwiązać test półfinałowy, nauczyciele techniki uczestniczyli w konsultacjach przedmiotowych prowadzonych przez doradcę metodycznego Centrum Kształcenia Ustawicznego mgr Jolantę Krychowiak. Tematyka konsultacji:

- wykład, na temat nowości w kształceniu zawodowym
- podstawa programowa z techniki a rozwój kluczowych predyspozycji technicznych ucznia.

Na podstawie wyników uzyskanych przez poszczególnych uczestników Jury Konkursowe wyłoniło 5 najlepszych zespołów szkolnych do drużynowej rozgrywki finałowej oraz 6 najlepszych uczniów do indywidualnej rozgrywki finałowej.

FINAŁY INDYWIDUALNE I DRUŻYNOWE

Zostały przeprowadzone także 10.10.2015 roku na terenie Centrum Kształcenia Praktycznego. Uczestnicy finałów w konkurencji indywidualnej odpowiadali kolejno na:

- wybrane przez siebie dwa pytania problemowe (za 3 pkt.)
- pytania krótkie wymagające szybkiej jednoznacznej odpowiedzi (za 1 pkt.),
- następnie na 10 pytań na zasadzie: kto pierwszy się zgłosi (za 1 pkt) - przyciski elektroniczne.

Zdobywca I miejsca w konkursie, Mikolaj Zalewski w trakcie odpowiedzi na jedno z zagadnień

W finale drużynowym drużyny odpowiadały:

- zespołowo na jedno wybrane przez siebie pytanie problemowe (za 3 pkt)
- indywidualnie każdy członek trzysobowej drużyny na jedno wybrane przez siebie pytanie problemowe (za 3 pkt)
- przedstawiciele drużyn - na 15 pytań na zasadzie kto pierwszy się zgłosi (za 1 pkt)

Odpowiedzi uczestników oceniało jury w składzie: przewodniczący – Aurelia Kaszlewicz UMT, wiceprzewodniczący - Stefan Oborski RT FSNT NOT, członkowie: Witold Anusiak CKU, Irena Budzińska, Jerzy Ślot RT FSNT NOT, Tomasz Kłodziński CKP.

Na finał w Centrum Kształcenia Praktycznego przybyli zaproszeni goście:

- Katarzyna Nowicka-Skuza, wicedyrektor Wydziału Edukacji w Toruniu
- Rafał Woźnicki, wicedyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej UM Toruń
- Witold Anusiak, wicedyrektor CKU - TOD-MiDN
- Andrzej Krawulski, prezes RT FSNT NOT
- Tomasz Borowski, dyrektor CKP.

WYNIKI KONKURSU INDYWIDUALNEGO

Miejsce	imię	Nazwisko	Gimnazjum
I miejsce	Mikołaj	Załęski	Gimnazjum 11 w Toruniu
II miejsce	Konrad	Szczepański	Gimnazjum S. Edukacja w Toruniu
III miejsce	Zofia	Poźniak	Gimnazjum 11 w Toruniu
IV miejsce	Tomasz	Rzymyszkiewicz	Gimnazjum 3 w Toruniu
V miejsce	Jakub	Jagodziński	Gimnazjum 10 w Toruniu
VI miejsce	Alicja	Ćwiklińska	Gimnazjum 11 w Toruniu

WYNIKI KONKURSU DRUŻYNOWEGO

Miejsce	Gimnazjum	imię	Nazwisko
I miejsce	Gimnazjum 16 w Toruniu	Zuzanna	Marcinkowska
	Gimnazjum 16 w Toruniu	Oliwia	Markowska
	Gimnazjum 16 w Toruniu	Joanna	Świadek
II miejsce	Gimnazjum Stowarzyszenie Edukacja	Konrad	Szczepański
	Gimnazjum Stowarzyszenie Edukacja	Magdalena	Moraczewska
	Gimnazjum Stowarzyszenie Edukacja	Liwia	Witt
III miejsce	Gimnazjum 11 w Toruniu	Alicja	Ćwiklińska
	Gimnazjum 11 w Toruniu	Zofia	Poźniak
	Gimnazjum 11 w Toruniu	Mikołaj	Załęski
IV miejsce	Gimnazjum 10 w Toruniu	Jakub	Jagodziński
	Gimnazjum 10 w Toruniu	Gabrysia	Kłysik
	Gimnazjum 10 w Toruniu	Piotr	Krupiński
V miejsce	Gimnazjum 3 w Toruniu	Kamil	Baczyński
	Gimnazjum 3 w Toruniu	Wiktoria	Kruszyńska
	Gimnazjum 3 w Toruniu	Tomasz	Rzymyszkiewicz

Uroczyste podsumowanie konkursu oraz wręczenie laureatom dyplomów i upominków nastąpiło 22 października 2015 roku w siedzibie Rady Toruńskiej FSNT NOT przy ul. Piernikarska 6.

W uroczystości zakończenia konkursu wzięli udział:

Rafał Woźnicki - zastępca dyrektora Wydziału Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Torunia
Aurelia Kaszlewicz - Wydział Gospodarki Komunalnej UM

Tomasz Zawadziński - Wydział Edukacji Urzędu Miasta Torunia

Joanna Waczyńska - dyrektor CKU w Toruniu
Witold Anusiak - zastępca dyrektora CKU w Toruniu

Andrzej Krawulski - prezes Zarządu Rady Toruńskiej FSNT NOT

Stefan Oborski - wiceprezes Zarządu Rady Toruńskiej FSNT NOT

Marzenna Kacprzak - nauczyciel przedmiotów zawodowych ZST

Tomasz Borowski - dyrektor CKP.

Wszyscy uczestnicy finałów otrzymali zaświadczenia o udziale w konkursie, okolicznościowe dyplomy i upominki rzeczowe.

Zdobywca I miejsca w konkursie drużynowym, Gimnazjum nr 16 wraz z opiekunem Sławomirem Krzykowskim

Nauczyciele - opiekunowie reprezentacji szkolnych uczestniczących w finale otrzymali okolicznościowe podziękowania i upominki. Ponadto Mikołaj Załęski jako zwycięzca indywidualny i Gimnazjum nr 16 - zwycięzca drużynowy otrzymali pamiątkowe kryształowe puchary w postaci otwartej książki.

Dyrekcje szkół uczestniczących w konkursie zostały poinformowane o wynikach osiągniętych przez swoich reprezentantów. Do dyrekcji i zespołów nauczycieli placówek oświatowych, które gościły uczestników konkursu, skierowano specjalne podziękowania

Spotkanie z uczestnikami konkursu zakończyły rozmowy przy kawie i ciastkach, w czasie których wymieniono na gorąco uwagi dotyczące konkursu. Telewizja Kablowa Toruń zebrała i przygotowała materiał związany z przebiegiem finału konkursu i uroczystości wręczenia nagród i dyplomów.

VI edycję konkursu Rada Toruńska FSNT NOT planuje przeprowadzić w 2016 roku w Technikum Spożywczym.

Na łamach czasopisma „UczMy” w imieniu organizatorów chciałbym złożyć serdeczne podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do organizacji tego przedsięwzięcia, a w szczególności nauczycielom techniki w gimnazjach, za włożony trud i wysiłek w przygotowanie młodzieży do konkursu.

Porozmawiajmy o sukcesie

Za nami już ósma ogólnopolska konferencja dla pedagogów, psychologów i nauczycieli zorganizowana przez Zespół Szkół nr 33 dla Dzieci i Młodzieży Przewlekłe Chorej w Bydgoszczy. Tematem przewodnim tegorocznej dyskusji było „Budowanie poczucia sukcesu u uczniów – w tym przewlekłe chorych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”. Patronat honorowy nad przedsięwzięciem objęli: Ewa Mes Wojewoda Kujawsko-Pomorski, Piotr Całbecki Marszałek Województwa Ku-

jawsko-Pomorskiego, Jolanta Metkowska Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty oraz Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgosz-

czy, która również gościła uczestników konferencji.

Osiągnięcie sukcesu ważne jest dla każdego młodego człowieka, a dla dzieci chorych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest szczególnie istotne. Choroba przewlekła jest dla dziecka źródłem wielu przykrych doznań, takich jak: niepokój, złość, bezradność czy poczucie osamotnienia. To właśnie nauczyciele, pedagodzy, lekarze, i terapeuci mogą pomóc mu w walce z trudnościami, mogą go nauczyć radzić sobie z wymaganiami, jakie stawia szkoła i otoczenie, wskazać, jak sięgać po sukcesy i cieszyć się nimi oraz sprawić, aby szkoła stawała się źródłem jego małych-wielkich sukcesów. Właśnie ten temat zdominował wypowiedzi specjalistów pracujących od lat z młodzieżą szkolną, znających jej potrzeby.

Pierwszą prelekcję pt. „Światy wyobrażone dziecka jako interfejsy sukcesu” wygłosiła pani profesor Monika Jaworska-Witkowska (profesor nadzwyczajny KPSW, dziekan Wydziału Nauk Społecznych i Filologicznych KPSW). Pani profesor zwróciła uwagę na wyobraźnię i wewnętrzne światy dziecka. Światy wyobrażone to światy, w których człowiek czuje się dobrze i z których nie można go wypędzić. W świecie tym jest niezliczona ilość wyobrażonych bytów. Znajdują się tam również wolne przestrzenie, zwane interfejsami. Nauki humanistyczne pomagają w szukaniu tych światów, a ich poznawanie musi następować przy użyciu określo-

nych pojęć, które pozwalają nam zrozumieć w pełni te przestrzenie. Istnieją także interfejsy symboliczne - czyli teleskopy - przez które szerzej widzimy rzeczywistość. Powodują one, że patrzymy na kogoś, przyjmując jego sposób patrzenia na świat. Na przykładzie „Alicji w Krainie Czarów” widzimy jednostkę, która przyjmuje różne tożsamości. Alicja lubiła być dwoma osobami naraz, a jej świat wyobrażony jest mocno rozbudowany. Dlatego

nie wolno nam zaniedbywać nieświadomości i wewnętrznego świata wychowanków. Nauczyciel musi mieć

Należy umiejętnie kształtować postawy uczniów poprzez modelowanie, zachęcanie do wyrażania siebie, pokazywanie pasji, wspieranie oraz budowanie konstruktywnych sytuacji wychowawczych.

zmienne podejście do ucznia oraz sytuacji wychowawczych, jakie w danym momencie mają miejsce. Podejście to musi być reformowane z sytuacji na sytuację. Wyobraźnia pozwala nam przechodzić pomiędzy światami i trzeba pamiętać, że przejścia te pojawiać się będą w momentach kryzysu. Pani profesor przypominała, że pedagogika nie szuka uformowanych typów ludzkich i dlatego nauczyciele powinni potrafić znaleźć się w „światach” swoich uczniów. Wymaga to od nich wiele poświęcenia, wrażliwości i czujności.

Kolejny wykład „Pamięć i uwaga” poprowadził dr Marek Kaczmarzyk, biolog, neurodydaktyk i emetyk, nauczyciel i wykładowca WBiOŚ.

Mamy 86 miliardów neuronów w mózgu. Pojemność naszej pamięci jest nieograniczona, jednak neurony mogą być pobudzone lub nie. Nasz mózg ma cechy zapamiętywania, ale także zapominania. Treści, które są dla nas nieprzyjemne lub niepotrzebne, zapominamy. Wiadomości przekazywane w szkole są dla ucznia nieużyteczne w danym momencie jego rozwoju intelektualnego i społecznego, raczej do wykorzystania w przyszłości - dlatego niechętnie je zapamiętuje. Dr Kaczmarzyk przybliżył model sieci rewerberacyjnej, czyli sieci neuronów. Po wprowadzeniu do sieci neuronów naszego mózgu jakiejś informacji będzie ona stale po określonych neuronach. Aby treść została zapamiętana,

trzeba ją powtarzać. Na początku źródło informacji jest zewnętrzne, ale gdy zaczynamy ją powtarzać ma ona już źródło wewnętrzne, bowiem odzyskujemy ją z sieci rewerberacyjnej. W momencie wielokrotnego powtarzania układ rewerberacyjny jest taki sam, ale ma inną budowę chemiczną i morfologiczną – neurony stwarzają dodatkowe połączenia. Dzięki temu informacja staje się trwalsza. Utrwalanie takiej struktury – pełnego szlaku informacji – trwa 15 lat. Nasz mózg ukierunkowuje się na zapamiętywanie informacji o drugim człowieku i są to najtrwalsze powiązania neuronów.

W szkole musimy stworzyć takie warunki, aby pobudzać konkretne szlaki rewerberacyjne. Należy tak dobierać metody pracy z uczniem, by wykorzystać wszelkie możliwe drogi przetwarzania informacji za pomocą percepcji wzrokowej, słuchowej i ruchowej. Trzeba zdawać sobie sprawę, że mamy gigantyczny zasób pamięci, ale jesteśmy w stanie odebrać w danym momencie tylko 30 bitów. Cała ogólna wizja rzeczywistości powstaje ze strzępków informacji. Posiadamy mechanizmy, które sprowadzają naszą uwagę na to, co ważne. Jednak dla każdego z nas „ważne” będzie oznaczało co innego. Dlatego my, jako nauczyciele musimy nakierować uwagę naszych uczniów na to, co chcemy przekazać, na to co będzie dla nich istotne, co przyda im się w przyszłości.

W kolejnym swoim wystąpieniu dr M. Kaczmarzyk starał się odpowiedzieć na pytanie „Czy trzeba ściągać, aby osiągnąć sukces?”

Jesteśmy gatunkiem społecznym, żyjemy w grupie, w której działają różne siły, m.in. konkurencja i kooperacja. Zrównoważone działanie tych dwóch sił daje nam zdrowe społeczeństwo. Każdy z nas ma konkretną konfigurację cech, które komunikują nas i determinują naszą pozycję w społeczeństwie. Wdrukowana w podświadomości siła każe nam nieustannie optymalizować, dopasowywać i utrzymywać tę pozycję, często kosztem różnych działań nie zawsze uważanych za właściwe. Tak właśnie dzieje się w przypadku ściągania. Jest to bowiem objaw zaangażowania się i chęci pokazania siebie w lepszym świetle. Jest to naturalne zachowanie, które ma związek z procesem optymalizacji swojej pozycji w społeczeństwie. Warunkiem awansu społecznego i utrzymania pozycji w grupie jest: znajomość reguł, inteligencja emocjonalna oraz poprawna ocena kompetencji własnych i innych członków grupy. Oceniają wszyscy wszystkich i zawsze. Ocena jest naturalną i niezbędną funkcją tzw. feedbacku, informacją zwrotną. To ona tak naprawdę ma wpływ na nasze funkcjonowanie w życiu, pomimo że wywołuje większość konfliktów. Ocena szkolna nie ma już swojego pierwotnego znaczenia i nie jest podstawą ustalania hierarchii w grupie. Często

ściągani pisane są w momencie, gdy uczeń nie jest zainteresowany wiedzą, a chce pozytywnie zaliczyć materiał nauczania. Im bardziej będziemy naciskać na lepsze wyniki, tym częściej uczniowie będą ściągać. Powszechność tego zjawiska potwierdzają badania. Tylko 5% badanych uważa ściąganie za naganne. W krajach anglosaskich 80% najlepszych uczniów przyznało się do ściągania. Do problemu ściągania powinniśmy podchodzić w zdroworozsądkowy sposób, jednak nie możemy dawać całkowitego przyzwolenia na takie praktyki. Jako nauczyciele musimy pamiętać o tym, że należy stawiać uczniom dopasowane do nich wymagania, które nie będą ani za trudne – bo się zniechęcą, ani za łatwe – bo będą się nudzić.

Ostatnią prelekcję na tegorocznej konferencji zatytułowaną „Kompetencje psychospołeczne nauczyciela a sukces edukacyjny ucznia” wygłosiła mgr Barbara Basińska – pedagog specjalny, trener warsztatu umiejętności psychospołecznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

Relacje kontroluje jednostka najbardziej elastyczna. W relacji nauczyciel-uczeń jest nią nauczyciel, posiadający różne strefy wpływu. Najgorsze podejście, które powoduje stres i daje poczucie obciążenia przez rzeczywistość, to: nie mam wpływu i działam. Nauczyciel, jeśli nie ma wpływu, to powinien odpuścić działanie, w przeciwnym wypadku staje się bezradny i nieskuteczny. Konflikty interpersonalne wynikają z dwóch przeciwstawnych dążeń. W takiej sytuacji ważne są umiejętności interpersonalne, jakie posiada jednostka. Jesteśmy gotowi do uruchamiania umiejętności interpersonalnych, gdy jesteśmy świadomi niekompetencji drugiej osoby. Nie wystarczy jednak sama świadomość istnienia takich umiejętności; musimy być gotowi na to, by je użyć. Dlatego tak ważne jest współdziałanie wiedzy, umiejętności i kompetencji. Nauczyciel powinien przyjmować wobec ucznia postawę refleksyjną i opiekuńczą, tzn. być tolerancyjnym i wyrozumiałym, akceptować ucznia takim, jakim jest. Jednak należy umiejętnie kształtować postawy uczniów poprzez modelowanie, zachęcanie do wyrażania siebie, pokazywanie pasji, wspieranie oraz budowanie konstruktywnych sytuacji wychowawczych.

Konferencja cieszyła się wielkim zainteresowaniem. W auli Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy zebrało się aż 240 osób. Poruszane tematy pozwoliły uczestnikom odpowiedzieć na nurtujące ich pytania i rozwiązać pojawiające się wątpliwości dotyczące technik budowania poczucia sukcesu u uczniów. Wszyscy otrzymali certyfikaty uczestnictwa, a występ zespołu „No Name” – uczniów ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego pt. „Kopciuszek na rokowo” umilił czas i pokazał, jakie emocje wyzwała poczucie sukcesu.

Buenos dias Barcelono – wyjazd studyjny do Hiszpanii

Konsultanci, doradcy metodyczni, pracownicy jednostek samorządowych, dyrektorzy szkół i nauczyciele właśnie wrócili z Katalonii, gdzie byli na wyjeździe studyjnym, zgłębiając problem „Wielokulturowości w systemie edukacji w Hiszpanii”.

Szkolenie w formie wyjazdu studyjnego do Hiszpanii zorganizowało Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu we współpracy z Unią Europejskich Federalistów Wojciechowski w Łodzi.

DLACZEGO HISZPANIA?

W związku z pojawiającymi się problemami wynikającymi z migracji, remigracji i uchodźstwa w polskich szkołach dostrzegliśmy konieczność pogłębienia wiedzy z tego obszaru. Oświata będzie musiała się zmierzyć z wielokulturowością w szkole. Stąd pomysł na zorganizowanie szkolenia w formie wyjazdu studyjnego do kraju, który radzi sobie z adaptacją imigrantów.

Chcieliśmy przygotować konsultantów i zainteresowanych pracowników oświaty do udzielania pomocy w przełamywaniu barier w budowaniu społeczeństwa wielokulturowego. Stąd wybrany kierunek - Hiszpania, która jest przykładem wielokulturowego społeczeństwa.

Od 17 do 24 października 2015 roku wizytowaliśmy różnego typu szkoły, od przedszkola poprzez szkoły podstawowe i średnie po uniwersytet. Naszym celem było poznanie organizacji systemu kształcenia

w Hiszpanii, roli i miejsca nauczyciela oraz dyrektora w wielokulturowej szkole hiszpańskiej, wymiana doświadczeń z hiszpańskimi pedagogami oraz podniesienie naszych kompetencji zawodowych w temacie nauczania imigrantów.

Prezentacja systemu kształcenia w Katalonii i Hiszpanii miała miejsce w Departamencie Edukacji Katalonii w Barcelonie. Poruszone zostało zagadnienie dwóch języków (hiszpańskiego i katalońskiego) oraz wprowadzanie języków obcych. Z języka katalońskiego tłumaczyła Katarzyna Kaszubowska, Polka mieszkająca od 15 lat w Barcelonie i będąca naszą przewodniczką po stolicy Katalonii.

ROLA JĘZYKA KATALOŃSKIEGO

Po 1975 roku (śmierć gen. Francisco Franco) Katalonia uzyskała swój status w ramach państwa i w szkołach zaczęto używać języka katalońskiego. Kto ukończy szkołę podstawową, biegle mówi po hiszpańsku i katalońsku. Najważniejsze przedmioty wykłada się w języku katalońskim. Jak jednak uczyć przedmiotów dzieci imigranckie, które nie znają ani jednego, ani drugiego języka?

Skopiowano system z Quebecu. Osiągnięto bardzo dobre wyniki w nauczaniu dzieci w szkołach katalońskich, co wykazały badania PISA. W hiszpańskich szkołach uczą się imigranci ze 163 krajów, nawet z Watykanu. 15 % uczniów to obcokrajowcy w Katalonii. W szkołach są uczniowie, którzy mówią

tylko po hiszpańsku lub tylko po katalońsku, czasami posługują się dwoma językami albo nie znają żadnego. Absolwent szkoły mówi w dwóch oficjalnych językach, czyli po kataloński i hiszpańsku oraz w jednym obcym, najczęściej języku angielskim. Nauczyciele muszą mieć certyfikat do nauki języka katalońskiego. Ogólnie w szkołach uczy się obecnie ok. 40 języków. Proces nauczania języka trwa od 5 do 8 lat.

HISZPAŃSKI SYSTEM EDUKACJI

- od 6 lat do 12 lat – szkoła podstawowa (trzy dwuletnie cykle)
- od 13 do 16 lat edukacja średnia (dwie pierwsze klasy ogólne, potem ścieżka rozwojowa zgodna z zainteresowaniami: humanistyczna lub ścisła i technologiczna)

Po szóstej klasie jest egzamin, który ma znaczenie tylko statystyczne. Egzamin po gimnazjum został zniesiony. W szkołach do 16 lat uczy się w klasach ok. 30 uczniów, a w szkołach średnich do 35. Lekcja trwa 55 minut. Przedmiot nazwany kulturą religijną mieści w sobie religie i etykę. 20 % oceny ogólnej ucznia stanowi ocena z zachowania. Obowiązek szkolny obowiązuje do 16 roku życia.

Po szesnastym roku życia można dalej się uczyć lub pójść do pracy. Studia są płatne. Każdy przedmiot ma swoją cenę. Laboratoria i nauki ścisłe są drogie. Szkoły są publiczne, prywatne oraz takie, w których część opłat pokrywa państwo, a część rodzice. Osoby, chcące zostać nauczycielami, muszą zdać egzamin państwowy, który jest rzadko organizowany, ponieważ nie ma w szkołach miejsc do pracy dla nauczycieli, np. w Andaluzji na 20 wolnych miejsc było 400 chętnych.

Do pracy nauczyciela przygotowują studia pedagogiczne: do pracy w przedszkolu i szkole podstawowej lub w szkole średniej – w Katalonii Uniwersytet Barceloński Wydział Pedagogiczny.

Dla nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych studia trwają 4 lata. W programie znajdują się ogólne przedmioty i język kataloński, przedmioty dotyczące dydaktyki oraz opcjonalne. Studenci zobowiązani są do odbycia praktyk I i II stopnia, a na koniec studiów

oddać pracę zaliczeniową. Studia magisterskie trwają rok i uprawniają do pracy w szkole średniej. Studenci mają swoich tutorów praktyk w szkole i na uniwersytecie, którzy są ze sobą w kontakcie. Na uniwersytecie nie prowadzi się zajęć dotyczących nauczania imigrantów. Nauczycieli w pracy z imigrantami wspierają Departamenty Edukacji. Tygodniowy wymiar godzin nauczyciela to 37 godzin, w tym nauczane przedmioty: 20 godzin, dyżur: 4 godziny, do dyspozycji dyrektora: 2 godziny, pozostałe: przygotowanie się do lekcji, sprawdzanie prac, tworzenie indywidualnych planów nauczania itp. odbywają się w domu.

DZIECI IMIGRANCKIE W SZKOŁACH HISZPAŃSKICH

W 2000 roku w szkołach katalońskich było 2,4 % dzieci imigrantów. W 2015 roku jest ich ok. 15 %. Co zrobiono w tej sytuacji?

Dla dzieci imigranckich nieposługujących się językami hiszpańskim i katalońskim zorganizowano lekcje przystosowania (lekcje języka), które włączono w tygodniowy plan w zamian za lekcje wymienionych języków przewidziane dla uczniów władającymi już nimi. Realizuje się usługi dodatkowe dla rodziców, np. darmowe kursy języka katalońskiego. W szkole są zajęcia pozalekcyjne i świetlica. Nauczyciele dużą pomoc otrzymują ze strony Departamentu Edukacji mieszczącego się w Barcelonie. Odpowiednio przygotowani pracownicy Departamentu doradzają, przychodzą na lekcje, polecają materiały, mówią, jak krok po kroku pracować z dziećmi z innych krajów. Na stronie Departamentu znajdują się konkretne materiały do pobrania przez nauczycieli, które mają im ułatwić pracę.

Celami szkoły w Katalonii są:

- wykłady w języku katalońskim i hiszpańskim
- nacisk na języki obce z utrzymaniem języka ojczystego ucznia
- szacunek dla wszystkich języków
- zatarcie uprzedzeń do innych języków
- międzykulturowość jako sposób wzbogacania kultury kraju
- znaczenie nauki nowego języka.

Kiedy dziecko przychodzi do szkoły pisze test sprawdzający wiedzę i umiejętności. Test jest przygotowany w języku dziecka (np. w chińskim).

PRACA Z UCZNIAMI – IMIGRANTAMI I WSPÓŁPRACA Z RODZICAMI NA PRZYKŁADACH SZKÓŁ W KATALONII

Nauczyciele podchodzą do uczniów-imigrantów indywidualnie. Dla każdego takiego dziecka jest opracowywany specjalny program, który jest przedstawiany rodzicom. Tworzone są trzyosobowe grupy uczniów, którzy często są uczeni języka hiszpańskiego i katalońskiego przez nauczycieli będących już na

emeryturze, ale chcących jeszcze pracować. W budynkach szkolnych są sale językowe i jednocześnie przygotowujące do życia, w których można symulować życiowe sytuacje, żeby dziecko szybciej nauczyło się radzić sobie językowo. Szkoła współpracuje z różnymi organizacjami w ramach zajęć pozalekcyjnych. Dzieci pomagają sobie nawzajem. W Programie „Sukces” jeden nauczyciel pomaga na przykład w odrabianiu lekcji, jeśli rodzice mniej interesują się dzieckiem lub nie potrafią, nie mogą poświęcić mu więcej czasu, ponieważ dużo pracują i muszą sami odnaleźć się w nowej dla nich rzeczywistości. Są szkoły, w których uczniów imigrantów jest niewielu. W Institut Les Corts (Maternitat) w Barcelonie jest tylko 1-2 %, czyli 6,8 uczniów z Syrii, Pakistanu, Rumunii i Chin w całej szkole. Warunkiem przyjęcia do szkoły jest przede wszystkim rejonizacja. W związku z faktem, że szkoła leży w zamożnej dzielnicy miasta, imigranci w niej raczej nie mieszkają. Natomiast w szkole podstawowej Pau Romeva, znajdującej się w miejscowości graniczącej z Barceloną (granicą jest ulica), uczy się 99 % dzieci imigranckich. Zainteresowanie uczestników wyjazdu wzbudziło zwiedzanie szkoły, klas, obserwowanie, jak dzieci spędzają przerwę i rozmowa z nauczycielką oprowadzającą po budynku i opowiadającą o specyfice nauczania w tej szkole.

W szkole podstawowej i średniej ESCOLA PIA w Calelli tworzy się osobne klasy dla uczniów imigranckich, żeby szybciej i trwalej opanowały język. Potem przenosi się ich do klas właściwych. Jeśli takich pośrednich klas nie ma, to Departament Edukacji przysyła do szkoły nauczycieli wspomagających, doradcę, który podpowiada, jak z dziećmi pracować. Rodzice zapraszani są na imprezy szkolne. Organizuje się dla nich zebrania i indywidualne spotkania z tłumaczem. Za szkoły prywatne podstawowe za uczniów imigranckich płaci Departament Edukacji, za średnią prywatną muszą zapłacić rodzice.

BARCELONA – STOLICA KATALONII

Barcelona to drugie co do wielkości, po Madrycie, miasto w Hiszpanii, zamieszkane przez 1,5 miliona osób. Hiszpania jest monarchią konstytucyjną. Od 19 czerwca 2014 roku panuje Filip VI Burbon.

Do 1975 roku w szkołach mówiło się po hiszpańsku, używanie języka katalońskiego było zabronione, nawet imiona i nazwiska katalońskie były zakazane przez gen. Francisco Franco. Dopiero po jego śmierci nastąpił proces demokratyzacji w Hiszpanii. Kto kończy szkołę, biegle włada hiszpańskim i katalońskim. Katalończycy w niedawnym referendum opowiedzieli się za oderwaniem Katalonii od Hiszpanii. Często Katalończyków określa się mianem Polaco, ponieważ jest w nich duch niepodległości, wolności, łączą nas fragmenty historii oraz mamy kult Czarnej Madonny: Polacy w Częstochowie a Katalończycy

w górzystym Montserrat, drugim po Santiago de Compostela ośrodku pielgrzymkowym Hiszpanii. 11 milionów ludzi mówi po katalońsku (również w Walencji, na Maderze i innych wyspach). Najstarszą dzielnicą miasta jest Barri Gotic. Historia niektórych budynków sięga czasów Imperium Rzymskiego. La Ramblas to przepiękna ulica-deptak prowadząca do portu z pomnikiem Krzysztofa Kolumba, przy której stoją kamienice przeważnie z końca XIX wieku. Barcelonie patronuje – oprócz św. Jerzego – architekt i inżynier Antoni Gaudi. Jego Sagrada Familia, kamienice, latarnie oraz Park Guell zrobiły na nas, uczestnikach wyjazdu, duże wrażenie. Wiele pamiątek sprzedawanych w tym mieście nawiązuje do motywów sztuki Gaudiego.

NIEKTÓRE CIEKAWOSTKI

- Cztery wieże bazyliki Sagrada Familia symbolizują czterech Ewangelistów.
- Barcelona świętuje Dzień św. Grzegorza (nasz dzień zakochanych, przejęty Dzień św. Walentego). Zgodnie z tradycją wszyscy obdarowują się różami i książkami (kobiety otrzymują róże, mężczyźni książki). UNESCO, inspirowane barcelońskim świętem, ustanowiło dzień 23 kwietnia Międzynarodowym Dniem Książki.
- Katalończycy są autorami trzech wynalazków: lizaków chupa chups, mopa i piłkarzyków – gry.

PODSUMOWANIE

Spotkania oraz rozmowy z pracownikami i nauczycielami w Departamencie Edukacji Katalonii, szkołach oraz na Uniwersytecie Barcelońskim uzmysłowiły nam, polskim nauczycielom, że wielokulturowość i praca z uczniami imigranckimi to zagadnienia, z którymi dopiero przyjdzie się nam zmierzyć w przyszłości. Nauka języka, metody nauczania, rodzaje wsparcia uczniów i ich rodziców, inne spojrzenie na proces edukacyjny i wyniki nauczania to sprawy, na które przyjdzie nam poświęcić czas i energię.

Autorka zdjęć: Ewa Kondrat

Efektywność nauczania w Finlandii i Estonii – refleksje

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy we współpracy z Unią Europejskich Federalistów Wojciechowski z Łodzi opracowało program doskonalenia Efektywność nauczania w Finlandii i Estonii. W ramach programu od 4 do 10 października 2015 roku uczestnicy wyjazdu studyjnego do Estonii i Finlandii odwiedzili różne placówki oświatowe. Zorganizowano także spotkania informacyjne z dyrektorami i nauczycielami szkół w Tallinie, Rauma i Tampere. Uczestnicy zapoznali się z funkcjonowaniem przedszkoli, szkół podstawowych i średnich, rolą nauczyciela w procesie kształcenia, treściami programów nauczania i metodami pracy z uczniami. Na Uniwersytecie Tampere wysłuchali wykładu na temat przygotowania zawodowego nauczycieli Finlandii i ich statusu w społeczeństwie. Brali także udział w spotkaniu z dyrektorem wydziału ds. edukacji Vesa Lakaniemi w Urzędzie Miasta Rauma.

Spotkaniu z dyrektorem wydziału ds. edukacji Vesa Lakaniemi w Urzędzie Miasta Rauma

Zachwycił/o mnie...

- ...wysokie zmotywowanie uczniów do nauki. Ci, którzy mają problemy w nauce mogą na bieżąco nadrobić zaległości w małych grupach na indywidualnych zajęciach
- ...że Finowie nie rozumieją pojęcia korepetycje – nie ma u nich czegoś takiego
- ...spokój i cisza w szkołach, atmosfera pracy, zero pośpiechu

- ...duży szacunek okazywany nauczycielom, zwracanie się do nich po imieniu lub: NAUCZYCIELU

- ...to, że każda szkoła ma stołówkę, która zapewnia wszystkim uczniom darmowe obiady

- ...że klasy są niezbyt liczne – do 15 uczniów

- ...stabilne programy nauczania

- ...nastawienie na praktyczne działanie dzieci i młodzieży. Sprzyjają temu świetnie wyposażone pracownie. W technicznych widzieliśmy urządzenia, maszyny, bogaty zestaw narzędzi, nowoczesne drukarki 3D w użytku. Uczniowie wykonują różne przedmioty od fazy projektowania do otrzymania produktu finalnego. W pracowniach gospodarstwa domowego wszyscy zajęci byli gotowaniem, przyrządzaniem czegoś smacznego. W innym miejscu młodzież szyła na maszynach do szycia. Było to zajęcie interesujące zarówno dla dziewcząt i chłopców

- ... że w przedszkolnych szatniach dzieci zawsze mają dostępne kalosze, kombinezony i inny ubiór na zmianę, co umożliwia im wychodzenie w teren niezależnie od pogody.

Zdziwił/o mnie...

- że przeciętnie w ciągu roku jest 9 dni słonecznych. My trafiliśmy na 5 takich dni!

- że Finowie są samotnikami, mają domki wakacyjne często w lesie, depresje, wizyty „sztuczne” umawiane 2 tygodnie na przód, rozmowy oficjalne, na ogół nie mają się przed kim „wygadać”

- że system edukacyjny od kilkudziesięciu lat nie ulegał żadnym reformom, dopiero teraz mają być wprowadzone drobne korekty. Na tę chwilę wiemy, że Finowie rezygnują z nauki pisania ręcznego – dają pierwszeństwo pisaniu na klawiaturze.

- brak dzwonek oznajmiających początek i koniec lekcji

- brak hospitacji, nadzoru pedagogicznego

- brak egzaminów zewnętrznych, rywalizacji, konkursów, rankingów szkół

- brak procedury awansu zawodowego - zarobki nauczycieli zależą od stażu pracy

- że Finowie mają duże zdolności językowe. Dość wcześnie zaczynają naukę języka angielskiego.

Filmy i programy obcojęzyczne ukazują się z napisami fińskimi, nie ma lektora. Dzięki temu dzieci i młodzież szybko ośluchują się z językiem i swobodnie nim władają

- to, że dzieci na lekcjach są bez butów, chodzą w skarpetkach. Przed wieloma salami widzieliśmy ustawione buty, co sugerowało nam, że być może uczniowie zmieniają buty na papcie. Jednak wchodząc do klas zobaczyliśmy, że żadne dziecko nie miało na nogach papci, wszystkie były tylko w skarpetkach.

Podobał/o mi się...

- system naboru na wyższe studia pedagogiczne. Aby zostać nauczycielem, należy wywalczyć miejsce na studiach, wygrywając rywalizację, gdyż na jedno miejsce jest od 8 do 12 kandydatów. Studentów bada się pod kątem ich predyspozycji do wykonywania zawodu. Osoby, które ukończyły studia pedagogiczne stają się specjalistami w swoim zawodzie. Ten zawód cieszy się dużym prestiżem społecznym

- „podążanie” za rozwojem dziecka, ucznia, indywidualizowanie pracy z uczniem, wsłuchiwanie się w jego potrzeby

- że uczniowie często współpracują w zespołach, dokonując systematycznie samooceny podejmowanych działań

- konsekwentne przestrzeganie ustalonych zasad od najmłodszych lat

- prostota wyposażenia placówek, brak zbyt wielu bodźców zewnętrznych zachęca do pracy, sprzyja koncentracji

- ogromne zaufanie, jakim obdarza się nauczycieli w fińskich szkołach - nie ma tam kontroli, nikt nikogo nie pilnuje, każdy jest odpowiedzialny za to, co robi, panuje atmosfera zaufania

- życzliwy stosunek rodziców do nauczycieli

Lekcje muzyki w szkole w Rauma

- wyposażenie sal do muzyki: sprzęt muzyczny wysokiej klasy dostępny na wyciągnięcie ręki, półki pełne rozmaitych instrumentów (gitary akustyczne, elektryczne, perkusja, instrumenty klawiszowe itp.), aparatura nagłaśniająca, wzmacniacze... To sprzyja rozwijaniu zainteresowań muzycznych. Dowiedzieliśmy się, że wszystkie dzieci w fińskich szkołach uczą się grać na wybranym instrumencie. Mieliśmy małą tego próbkę. Dwie uczennice wystąpiły dla nas śpiewając i grając na gitarach. Nie

pozostaliśmy dłużni – my dla nich też zaśpiewaliśmy, przy własnym akompaniamencie na pianinie i gitarze.

- galerie plastycznych prac dzieci. Na korytarzach mogliśmy podziwiać różne uczniowskie dzieła.

Na grunt swojej pracy przeniosę...

- wyciszenie i spokojne tempo pracy

- elementy planu daltońskiego. Było je widać w przedszkolu, były wyraźnie widoczne w szkołach. Interesujące było realne planowanie przez dzieci pracy i graficzne wskazywanie, w którym miejscu założonego planu są w danym momencie, współpraca w różnych parach i większych zespołach, graficzne sygnalizowanie aktualnie wykonywanych zadań, duża samodzielność dzieci, odpowiedzialność za swoją naukę

- interesujące pomysły na prace plastyczne.

Najcenniejsze dla mnie...

- jest to, iż młodzi Finowie są przeświadczeni, że im bardziej są wykształceni, tym mają większe szanse na zrobienie kariery zawodowej

- jest odczuwanie ogromnego szacunku dla nauki, która jeszcze w latach siedemdziesiątych była odpłatna.

- było zaobserwowanie jakim zaufaniem obdarza się w Finlandii nauczycieli. Odczuwało się również ogromny szacunek dla ludzi wykonujących ten zawód. Pracownicy fińskich uczelni wyższych podkreślali duże zainteresowanie przyszłych studentów kierunkami pedagogicznymi. Co roku na jedno miejsce jest kilkunastu chętnych. Mimo, że nie jest to profesja zapewniająca wysokie dochody finansowe, chętnych przybywa.

Nie wiedziałem/am o tym że...

- Finowie dużo migrują po kraju za pracą i emigrują po Europie.

- Finowie mają ogromne zaufanie do innych, np. zostawiając swój rower na postoju nie przypinają go niczym

- w klasach I – VI jest jeden nauczyciel, tak jak w polskich szkołach w klasach I – III. Dzięki temu ta sama osoba, która dała dzieciom podstawy, nauczyła czytać i pisać, wprowadziła w świat matematyki, pokazała, jak zdobywać wiedzę samodzielnie, ma w kolejnych latach szansę na samodzielnie przygotowanej bazie kształcić dalsze umiejętności swoich wychowanków

- Finlandia jest krajem bez testów, sprawdzianów, egzaminów kończących szkołę, a jak wiemy zawsze jest w czołówce państw osiągających najlepsze na świecie wyniki w międzynarodowych badaniach PISA, zawsze utrzymuje się na podium

- dużym zainteresowaniem cieszą się szkoły zawodowe. Po ich ukończeniu młodzież kontynuuje naukę i ma otwartą drogę na studia.

Na długo zapamiętam...

- piękne krajobrazy fińskiej przyrody

- obrazek dzieci przedszkolnych bawiących się na podwórku mimo wczesnej pory dnia, mimo deszczu i chłodu. Wszystkie były wygodnie ubrane, odpowiednio do aury, buzie miały zaróżowione, uśmiechnięte. Wszystkie były swobodne, całkowicie pochłonięte zabawą z rówieśnikami. Wozili się na zmianę w drewnianych wózkach, biegały, skakały.

Opowiem innym o...

- darmowych posiłkach dla wszystkich uczniów we wszystkich typach szkół. Taka jest tradycja. Szkoła, którą mieliśmy okazję zwiedzać, dysponowała przestronną stołówką. Uczniowie nakładali sobie samodzielnie wybrane dania i z apetytem zjadali je przy dużych, przydzielonych dla każdej klasy stołach. Wszystkie dzieci przed posiłkiem myły ręce, a po jedzeniu sprzątały po sobie.

- tym, że nauczyciel pracuje tak, jak sam uważa za stosowne, a efekty tej pracy są rzeczywiście widoczne

- siedmiolatkach, które rozpoczynają naukę w dziewięcioletniej szkole podstawowej

- tym, że przedszkolna przestrzeń edukacyjna jest skromna, a zabawki, układanki, przybory i gry dobierane są codziennie w niewielkiej ilości tak, by nie dekoncentrować dzieci

- wizytach delegacji z różnych stron świata. Wszyscy są zainteresowani „sekretem” wysokich wyników nauczania w fińskich szkołach

- tym, że mimo dużego luzu na zajęciach uczniowie mają ogromny szacunek dla nauczyciela. Uczniowie szanują to co wspólne - ściany klas i korytarzy nie są popisane ani porysowane. Ich prace są pięknie wyeksponowane dla otoczenia środowiska szkolnego.

Wyjazd był interesujący i bardzo inspirujący. Wiele spostrzeżeń, zdobytej wiedzy zostanie wykorzystane przez uczestników programu edukacyjnego we własnej praktyce szkolnej.

W artykule wykorzystano refleksje i przemyślenia: Marioli Cyganek, Danuty Frankowskiej, Krystyny Karpińskiej i Jana Szczepańczyka.

Maciej Pasternak

Zespół Szkół nr 6 w Toruniu, Toruński Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Toruniu

Cluj-Napoka i edukacja włączająca

W dniach 12 – 16.10.2015 roku byłem uczestnikiem wizyty studyjnej w mieście Cluj-Napoka w Rumunii. Tematem przewodnim wizyty było kształcenie specjalne, integracja, edukacja włączająca – prezentacja dobrych praktyk w szkołach w Cluj-Napoka, a także wymiana doświadczeń uczestników wizyty i wypracowanie obszarów do przyszłej współpracy. Wizyta ta była realizacją przedsięwzięcia w ramach programu Erasmus Plus pilotowanego przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji.

W wizycie uczestniczyli przedstawiciele 8 krajów: Łotwy, Estonii, Czech, Bułgarii, Słowenii, Finlandii, Cypru, Polski. Gospodarzami zaś School Inspectorate of Cluj County (Inspektorat Edukacji Regionu Cluj). Miałem zaszczyt reprezentować Polskę.

Wizytę rozpoczęła konferencja zorganizowana na uniwersytecie Babes Bolaya - Faculty of Psychology and Educational Sciences Cluj – Babes-Bolyai University Cluj Napoca – Special Psychopedagogy Department. Profesor Adrian Rosan w swoim wystąpieniu przedstawił system kształcenia pedagogów specjalnych na tutejszym uniwersytecie, drugim co do wielkości w Rumunii.

Konferencja Babes-Bolyai University Cluj Napoca, fot. Marioana Ene

Również uczestnicy wizyty z poszczególnych krajów w krótkich wystąpieniach przedstawili systemy edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w swoich krajach. Szczególnie interesująca była prezentacja Tua Marse z Finlandii, która opowiedziała o sukcesach uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w prowadzonej przez nią szkole. Jest to jedna z wzorcowych szkół włączających w Finlandii. Ja w swoim wystąpieniu podkreśliłem znaczenie wczesnej interwencji (wczesnego wspomaganie rozwoju) w przyszłej karierze szkolnej uczniów, dając

za przykład rozwiązania w szkole, w której pracuję – Zespole Szkół nr 6 w Toruniu. Przybliżyłem również najnowsze, obowiązujące od września 2015 roku regulacje prawne w kształceniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Polsce.

W programie wizyty studyjnej znalazły się szkoły specjalne (ośrodki) dla uczniów niewidomych, niesłyszących, szkoły włączające, szkoła zawodowa, szkoły ćwiczeń – centra wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ośrodki szkoleń nauczycieli. Zwiedziliśmy też wystawę w Muzeum Etnograficznym przygotowaną dla osób niewidomych z miniaturowymi eksponatami do „oglądania rękoma”. Uczestniczyliśmy w koncercie integracyjnym przygotowanym przez Tudor Jarda Art School Cluj-Napoka, miejscowy Dom Kultury dla uczniów szkół specjalnych. Spotkaliśmy się z organizacją wspierającą osoby z Zespołem Downa oraz ich rodziców. Na wydziale pedagogicznym uniwersytetu uczestniczyliśmy w sesji nowatorskiego projektu (wspólnego z uniwersytetem z Londynu) badającego zaburzenia psychiczne dzieci z wykorzystaniem odpowiednio zaprogramowanego robota.

Szkola dla niewidomych - Liceul Special pentru Deficienti de Auz Cluj-Napoca (fot. Lenka Rihova)

Ośrodki dla osób niewidomych **Liceul Special pentru Deficienti de Vedere Cluj-Napoca** oraz niesłyszących **Liceul Tehnologic Special pentru Deficienti de Auz Cluj-Napoca** to placówki z ponad stuletnią tradycją. Należą do najlepszych w Rumunii. Obejmują swoim wsparciem dzieci od najmłodszych lat, a także kształcą młodzież na poziomie policealnym – zawodowym (masażystów). Szkoły te mają bogate doświadczenia współpracy międzynarodowej z uwagi na udział w wielu programach. Obie są Szkołami Europejskimi.

Duże wrażenie wywarła na mnie szkoła specjalna „Kozmutza Flora” dla dzieci niesłyszących oraz z innymi niepełnosprawnościami (intelektualna, autyzm, niepełnosprawności sprzężone), dla dzieci i młodzieży pochodzenia węgierskiego z terenu 18 przyległych do Cluj powiatów, z wykładowym językiem węgierskim. Szkoła posiada również internat, w którym zamieszkuje nawet kilkuletnie dzieci (są dwa oddziały

przedszkolne). Węgrzy stanowią bardzo liczną mniejszość narodową w Transylwanii oraz Cluj-Napoka.

Rumunia, jako członek Unii Europejskiej, od wielu już lat wdraża rozwiązania przyjęte przez Unię (m.in. edukacja włączająca). Władze oświatowe Cluj-Napoka w szczególny sposób wspierają edukację uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wiele sprawdzonych rozwiązań w tutejszych szkołach było następnie wdrażanych w systemie edukacji na szczeblu krajowym – stąd nieprzypadkowe miejsce wizyty studyjnej. Podkreślano wielokrotnie bliską współpracę uniwersytetu ze szkołami, szczególnie szkołami specjalnymi i ich merytoryczne wsparcie w opracowywaniu programów dla uczniów z tych szkół.

Cennym doświadczeniem wizyty była możliwość nawiązania kontaktów z jej uczestnikami z różnych krajów i porównanie systemów wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Działo się to szczególnie podczas spotkań podsumowujących wydarzenia każdego dnia.

Przy każdej sposobności prezentowałem osobiste doświadczenia z pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w szczególności niepełnosprawnymi intelektualnie, z uczniami autystycznymi. Również często przytaczałem przykłady dobrych praktyk z polskiego systemu edukacji uczniów niepełnosprawnych, a w szczególności te, które mają miejsce w szkołach w Toruniu.

Zaplanowane i zrealizowane wizyty w poszczególnych szkołach i placówkach przedstawiły obraz edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Cluj – Napoka. Były one dla mnie cennym doświadczeniem.

Warsztaty w szkole zawodowej

W ostatnim dniu wizyty miała miejsce sesja warsztatowa, podczas której wypracowaliśmy obszary przyszłej współpracy. Znalazły się w nich komunikacja alternatywna i wspomagająca, zastosowanie TIK w kształceniu uczniów ze SPE, kształcenie ponadgimnazjalne (zawodowe) uczniów niepełnosprawnych, wczesne wspomaganie rozwoju.

Wizyta była przygotowana i przeprowadzona na wysokim poziomie organizacyjnym.

Szkoły zainteresowane współpracą w ramach Programu Erasmus+ ze szkołami w Cluj-Napoka proszę o kontakt: pasternak2@wp.pl, tel. 606-691-573

Książki na krańcu świata

INDONEZJA

Zamysł podróży kiełkował w mojej głowie od dość dawna. Nadchodzi moment, że mieszkanie wydaje się zbyt ciasne, książki przygodowe co chwila wpadają w ręce, kanały telewizyjnych programów podróżniczych same się włączają - to sygnał, czas jechać, czas pakować plecak i ruszać w drogę. Jaki kraj, region świata tym razem? Boliwia, Ekwador, może Indonezja?

Podróże odgrywają szczególną rolę w moim życiu. Są trochę jak książki - ukazują światy, budzą emocje. Tę fascynującą formę urzeczywistniania marzeń scalałam z realizacją swojej misji. Planując podróż, muszę pogodzić wyprawę i uroki zwiedzania z pasją, która towarzyszy mi od lat - popularyzowaniem książki i czytelnictwa.

W głębokim przekonaniu, że książka potrzebuje każdej zaczytanej pary oczu, nawet tej z krańca globu, wyruszyłam do **Indonezji**.

JAWA, BALI, RINCA, KOMODO, FLORES

Ogrom wrażeń, mnogość atrakcji - jak ustalić trasę wędrówki? Trudna decyzja. Oczywiście z pomocą przyszły książki. To one jeszcze niedawno roztoczyły przede mną niepokojące piękno wulkanów z Jawy - Bromo, Semeru, Kawah Ijen czy kompleksów świątyń w Prambanan i Borobudur, zaciekały kulturą hinduską wyspy Bali, ukazały warany - żywe pomosty do prehistorii - królujące na Komodo i Rinca, czarowały znieśmiałającymi pięknymi skarbami rafy koralowej katolickiej Flores i Małych Wysp Sundajskich. Poszłam więc tropem słowa pisanego, które zawsze było mi drogowskazem.

Mój bibliotekarski plecak zapełniła literaturą dla dzieci, młodzieży w wersji dwujęzycznej polsko-angielskiej, barwne albumy, słowniki, przewodniki, komiksy, bajki, kolorowanki, kredki, długopisy i inne szkolne gadżety. Oczywiście flaga. Nie zapomniałam o słodyczkach.

WYSPA FLORES

Książki asystowały mojej podróży aż do Flores. Do Labuan Bajo, małego miasteczka portowego na zachodnim krańcu wyspy, dotarłam z rejsu po archi-

pelagu wysp Parku Narodowego Komodo. Wędrówka bogata w emocje i wrażenia (smoki z Komodo), będąca marzeniem podróżników z całego globu, dała poczucie pozytywnego zmęczenia, nasycenia pięknem natury i... potrzebę uwolnienia książek. Już czas! Edytorskie perełki, wybrane spośród tysiąca innych pisarskich rarytasów, przybyły na wyspę Flores, by oczarować czytelnika!

LABUAN BAJO.

Z WIZYTĄ W SZKOLE, SŁÓW KILKA O BOOKCROSSINGU

Spotkanie z młodzieżą wyznaczone jest na godzinę dziewiątą. Dyrektor, pani Alowisia Nimat, wita uśmiechem.

Szkola w Labuan Bajo, wyspa Flores (Indonezja)

Szkola parterowa, a w niej 536 uczniów, drewniane ławki, radośni uczniowie w biało-czerwonych mundurkach i przedszkolaki w odcieniach koloru niebieskiego, pogodni nauczyciele, będący z wychowankami i dla wychowanków.

Miło popatrzeć! Rozmawiamy o szkole, zainteresowaniach, czasie wolnym. Wiem, że dzieci z Labuan Bajo są sympatykami książek. Niestety dostęp do nich mają ograniczony z racji wysokich cen i ogólnej biedy społeczeństwa.

Rozłożyłam przywiezione książki. Ogrom tomów, mnogość tytułów. Opowiedziałam tym młodym ludziom o bookcrossingu i jego idei. Dzieci przyjęły prawdę, że uczestniczą w czymś niezwykłym, wycho-

dzącym poza ramy, poza granice. Ucieszyła się, że książki pozostaną u nich na zawsze, będą krążyć z rąk do rąk, a szkolna biblioteka to najlepsze miejsce dla półki bookcrossingowej.

I tak pod skrzydła miłośników literatury z wyspy Flores trafiły książki Wandy Chotomskiej, Doroty Suwalskiej, Ewy Chotomskiej, opowiadania Joanny Papuzińskiej, Elizy Piotrowskiej, Adama Bahdaja, bajkowe słowniki dla dzieci polsko-angielskie, angielsko-polskie Pawła Beręsewicza. Prawie wszystkie tomy opatrzone autografami i serdecznymi wpisami autorów, wybrane z niezwykłą starannością i przewiezione na kraniec globu w hołdzie dla pisarstwa, którego adresatem jest młody czytelnik. Te pomosty między krainami ludzi być może wyedukują, zmotywują, nie pozwolą zastygnąć wyobraźni.

Tak oto w Indonezji, w Labuan Bajo, powstała jedna z pierwszych półek bookcrossingowych z wolnymi książkami.

Wyrażam podziękowania autorom: Wandzie Chotomskiej, Joannie Papuzińskiej, Ewie Chotomskiej, Dorocie Suwalskiej, Elizie Piotrowskiej, Pawłowi Beręsewiczowi za podarowane książki, za dedykacje, wybrane z niezwykłą starannością.

Dzięki Wam polska literatura pojechała w świat, by edukować, motywować, inspirować. Cieszy innych i nie pozwoli zastygnąć wyobraźni.

Szkola w Labuan Bajo, wyspa Flores (Indonezja)

Grażyna Więckowska

Filia nr 3 Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włocławku

Nowa siedziba – nowe wyzwania

Biblioteka publiczna to miejsce, które ma służyć rozwojowi kultury a w szczególności czytelnictwa oraz upowszechnianiu wiedzy. Podstawowe zadanie bibliotek publicznych to:

- gromadzenie, opracowanie, konserwacja materiałów bibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu
- udostępnianie materiałów bibliotecznych
- organizowanie czytelnictwa
- prowadzenie działalności informacyjnej
- popularyzacja książki i czytelnictwa.

Ważnym zadaniem jest również współdziałanie z innymi instytucjami upowszechniania kultury, or-

ganizacjami i towarzystwami w celu rozwijania i zaspakajania potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa.

Taką funkcję na osiedlu Zazamcze od 68 lat pełni Filia nr 3 Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włocławku.

Początkowo działania popularyzatorskie były bardzo ograniczone ze względu na trudne warunki lokalowe. Przeniesienie biblioteki po powodzi do pomieszczenia przy ul. Toruńskiej 55 d, a następnie w roku 1973 do nowego pawilonu przy ul. Wienieckiej 14 spowodowało ożywienie działalności kulturalno-oświatowej. Były to często działania na szeroką skalę i zawsze

przy współpracy i uczestnictwie pobliskich szkół, przedszkoli, innych instytucji i organizacji m.in.: Szkół Podstawowych nr 4, 5, 18, 22, Komendy Hufca ZHP we Włocławku, „Klubu Seniora” z „Zazamcza”, Włocławskiego Centrum Kultury, Koła Przyjaciół Biblioteki.

Rok 1990 przyniósł wiele zmian w systemie zarządzania bibliotek, wpłynął na zakres i formy prowadzonej przez pracowników działalności. Środki finansowe na funkcjonowanie placówki były coraz bardziej ograniczone. Nie zmniejszyło to jednak aktywności biblioteki i pracowników w popularyzowaniu książki i czytelnictwa. Można też zaznaczyć, że ranga przedsięwzięć, które się odbyły, była wysoka. Od 1990 roku w bibliotece działał Teatrzyk Dziecięcy, który skupiał dzieci z pobliskiej Szkoły Podstawowej nr 4 i nr 18. Wystawił on w ciągu kilku lat kilka spektakli, np. „Wyjeżdżamy na wakacje”, „Świniopas”, „Konik polny i mrówka”, „Niekończąca się historia”, „Legenda o Warszawskim Bazyliuszku”.

W każde ferie i wakacje dzieci z tutejszego osiedla miały możliwość spędzenia wolnego czasu i korzystania z wciąż nowych form zajęć przygotowanych przez bibliotekarzy.

W 1997 roku biblioteka z okazji 50-lecia wraz z Włocławskim Centrum Kultury przygotowała kilkugodzinny festyn na stadionie „Zazamcze”.

Niezwykłym wyzwaniem okazało się zorganizowanie zajęć czytelnictwa dla najmłodszych dzieci i ich opiekunów. „Cytusiowe czwartki” prowadzone były przez 11 lat. W 2007 roku w czasie 5 urodzin Misia Cytusia (tak nazywał się bohater tych spotkań) gościem honorowym była Dorota Gellner.

Od 1995 roku przy bibliotece rozpoczęło działalność Koło Przyjaciół Biblioteki. Członkowie Koła to czytelnicy współfinansujący działalność tej placówki.

Po 2000 roku biblioteka uczestniczyła w kilku projektach, pozyskując na swoje działania środki finansowe z Narodowego Banku Polskiego i Urzędu Miasta Włocławek. Sponsorami wielu przedsięwzięć był Anwil s.a. oraz PPHU Bomilla sp. z o. o. W 2013 roku ze środków Anwilu został wydany przez biblio-

tekę kalendarz jako efekt konkursu plastycznego dla dzieci do twórczości Jacka Cudnego.

2014 rok był niezwykle trudnym dla pracowników oraz czytelników filii.

Rada Miasta Włocławek podjęła decyzję o przeniesieniu placówki do mniejszego lokalu znajdującego się w Klubie „Zazamcze”.

16 lutego br. biblioteka rozpoczęła działalność w nowej siedzibie przy ul. Toruńskiej 87.

W nowych warunkach i scenerii placówka powróciła do działalności na rzecz popularyzacji czytelnictwa oraz integracji lokalnej społeczności.

23 maja z inicjatywy biblioteki wspólnie z Klubem „Zazamcze” CKBB zorganizowany został „Dzień Sąsiada”, którego mottem była integracja sąsiedzka, wzajemna kultura, szacunek i życzliwość. W czasach, gdy osłabiają się więzi społeczne, a rosnący indywidualizm prowadzi często do wycofania ludzi z lokalnego życia, spotkania tego typu nabierają szczególnego znaczenia. Pomysł bardzo się społeczności spodobał. Do organizacji spotkania włączyły się m.in. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, 2-5 Hufiec Pracy, Klub Seniora „Zazamcze”, Centrum Sceny Włocławek, Parafia Św. Józefa, spółdzielnie mieszkaniowe z „Zazamcza”, „Bomilla”, „EuroHaus Nieruchomości”, a także mieszkańcy osiedla. Odzew był niezwykły. W zorganizowanej imprezie wzięło udział kilkaset osób. Na życzenie społeczności 10 października br. Klub „Zazamcze” zainicjował wspólnie z biblioteką „Jesienne spotkania rodzinne na „Zazamczu”. Tak liczna obecność mieszkańców na spotkaniach świadczy o potrzebie jednoczenia się lokalnych społeczności.

Wiele działań w opisywanej placówce wynika z kontynuacji poprzednich przedsięwzięć: spotkania z cyklu „Mała Ojczyzna”, spotkania autorskie oraz Dyskusyjnego Klubu Książki, warsztaty i konkursy plastyczne.

W ramach promocji czytelnictwa biblioteka nawiązała ponownie kontakty z Przedszkolami nr 16, 19 i 22, propagując ogólnopolskie akcje „Wychowanie przez czytanie”.

Tylko wspólne i konsekwentne działania mogą przynieść pożądany efekt. A będzie nim rozczytane, świadome swej wartości społeczeństwo.

Zanurzyć się w języku – czyli o aktywnym nauczaniu

Mam wielką nadzieję, że za trzy lata moje sześcioletki z powodzeniem i radością będą kontynuować naukę nie tylko języka angielskiego. Wierzę, że będą świadome, iż „znajomość języków jest bramą do wiedzy” (Roger Bacon).

„Granice mojego języka są granicami mojego świata” - pisał Ludwik Wittgenstein. Austriacki filozof miał prawdopodobnie na myśli narzucone nam przez język ujęcie świata, ponieważ do pewnego stopnia to język wyznacza sposób naszego myślenia. Poznając język obcy, poszerzamy więc swoją świadomość i horyzonty. Uświadamiamy sobie także, że istnieją kraje, języki, społeczeństwa, które różnią się od nas. To bardzo ważne, by już najmłodsi wiedzieli o różnorodności kuli ziemskiej i wykazywali zainteresowanie innymi kulturami. Żeby być obywatelem świata, a nie tylko swojego kraju, trzeba umieć porozumiewać się z innymi. Bez tego nie tylko nie możemy czerpać pełnej radości z podróży, ale nauka, sztuka, literatura innych narodów stają się dla nas niejasne lub nieznane.

Kiedy rozpocząć naukę języka obcego? To pytanie bardzo często pojawia się w publikacjach lingwistycznych. Najczęściej ich autorzy uznają, że przedszkole i szkoła podstawowa są idealnym momentem do rozpoczęcia intensywnej nauki. Im dziecko młodsze, tym szybciej i więcej „chłonie” nowe informacje. Warto zatem od początku przyzwyczajać

je do dźwięków w obco dla niego brzmiących językach. Co więcej, aparat mowy jest jeszcze elastyczny i nie do końca ukształtowany, co sprawia, że lepiej radzi sobie z opanowaniem wymowy, intonacji oraz akcentu. Stwierdzono też, że w tym wieku następuje u dzieci znaczący rozwój kompetencji językowych: słuchania, mówienia, czytania i pisanie. Jednak należy pamiętać, że ta grupa odbiorców **wymaga odejścia od pasywnego do aktywnego nauczania** w myśl sentencji Konfucjusza: „Powiedz mi, a zapomnę, pokaż mi, a zapamiętam, zaangażuj mnie, a zrozumieć”. W mojej opinii słowa te stanowią kwintesencję nauczania, dlatego stały się punktem wyjścia do opracowania innowacji programowej pt. *Granice mojego języka są granicami mojego świata – edukacja wczesnoszkolna z rozszerzonym językiem angielskim*, którą realizowałam w latach 2012-2015 w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Maksymilianowie.

Nadrzędnym celem innowacji programowej było uwrażliwienie uczniów na język angielski, opanowanie przez nich podstaw komunikacyjnych, zaznajomienie się z systemem fonetycznym oraz przygotowanie i zmotywowanie do dalszej nauki w kolejnych etapach kształcenia. Ponadto jej intencją było poszerzenie „granic języka” zarówno angielskiego, jak i polskiego, poszerzenie „granic świata” dziecka, a więc jego horyzontów, świadomości wielojęzycznej oraz wrażliwości międzykulturowej, rozwijanie oraz szerzenie tolerancji w stosunku do innych kultur, religii, światopoglądów i obyczajów, rozbudzanie zainteresowań otaczającym światem i jego różnorodnością oraz rozwijanie kompetencji kluczowych (komunikowania się, krytycznego i logicznego myślenia, współpracy w grupie, działania i aktywnego udziału w nauce, poszukiwania). Innowacja, zgodnie z zasadami metodycznymi mówiącymi o skutecznym przyswajaniu języka obcego przez częsty kontakt, była realizowana przez 4 jednostki lekcyjne w tygodniu.

Pierwszym etapem nauczania było przeprowadzenie testu diagnostycznego w dwóch równoległych

klasach pierwszych. Narzędziem badawczym był zmodyfikowany arkusz „Diagnozy wstępnej ucznia klasy I” opracowany przez zespół doradców metodycznych Mazurskiego Ośrodka Nauczycieli w Elku. Jego celem było ustalenie ogólnych możliwości intelektualnych dzieci i poznanie zarysu umiejętności zdobytych w oddziale przedszkolnym. Do grupy innowacyjnej zakwalifikowano 26 uczniów. Po dwóch miesiącach zajęć dokonałam pierwszej ewaluacji. Na podstawie ankiet wypełnionych przez rodziców można było stwierdzić, iż lekcje języka angielskiego nie stanowiły obciążenia dla dzieci, które chętnie dzieliły się z rodzicami wrażeniami, śpiewały w domu poznane piosenki angielskie, mówiły rymowanki, zdania i słówka. Co więcej, lekcje te służyły rozwijaniu i rozbudzaniu zainteresowań językiem angielskim, spełniały oczekiwania rodziców oraz poszerzały ofertę edukacyjną szkoły. Wyniki powyższej ankiety miały swoje odzwierciedlenie w przeprowadzonych po każdym omówionym kręgu tematycznym testach. Obejmowały one głównie zadania sprawdzające umiejętność słuchania i kojarzenia obrazka ze słowem. Stopniowo pojawiły się zadania sprawdzające także umiejętność pisanie poznanych słów. W drugim semestrze odbyła się kolejna ewaluacja oraz lekcja otwarta dla rodziców. Ich pozytywne rezultaty stały się źródłem motywacji do dalszej pracy.

Drugi rok realizacji innowacji został nieco wzbogacony dzięki zaangażowaniu mojej szkoły i mnie osobiście jako koordynatora w wielostronny Partnerski Projekt Szkół „Comenius”. Moi podopieczni rozpoczęli indywidualną korespondencję z dziećmi z Hiszpanii i kontynuowali ją do końca trzeciej klasy. Niewątpliwie kontakt ten nie tylko sprawiał im wiele radości, ale przede wszystkim wzmacniał istotę i wymiar nauki języka angielskiego, poszerzał wiedzę o kulturze i zwyczajach ich rówieśników, rozwijał także osobowość poprzez różne formy twórczości artystycznej stanowiące wspaniałe bodźce pobudzające proces mówienia i wspierające nieświadomą naukę języka obcego.

Ostatni rok wytężonej pracy uczniów z językiem starałam się uatrakcyjnić, wykorzystując wiedzę

i umiejętności zdobyte podczas udziału w rocznym kursie skierowanym do nauczycieli języków obcych pt. „Coaching i tutoring - w stronę nowoczesnej pracy dydaktycznej”, którego organizatorem był Departament Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Dzięki temu część zajęć innowacyjnych została włączona w tzw. program coachingowy. Kulminacyjnym punktem innowacji była lekcja otwarta dla rodziców, która miała miejsce w kwietniu tego roku. Obserwatorem zajęć była wicedyrektor szkoły, a także wykładowca Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Bydgoszczy – Elżbieta Nowikiewicz, opiekun programu coachingowego. Priorytetem tych zajęć było podsumowanie i zaprezentowanie przez dzieci swoich umiejętności językowych zdobytych podczas trzech lat nauki. Uczniowie demonstrowali między innymi: znajomość słownictwa i jego podział na właściwe grupy, odpowiednią wymowę, poprawny zapis słów, sprawność w czytaniu i śpiewaniu, biegłość w porządkowaniu i mówieniu dialogów. Trzecioklasiści dokonali także samooceny. Do współpracy zaangażowano również rodziców, którzy wcielili się w role członków jury. Poniżej prezentuję scenariusz lekcji z uwzględnieniem celu zadań (czas trwania – 60 minut).

I. Plan zajęć:

1. Przedstawienie celów zajęć. Omówienie kontraktu z uczniami.
2. Podział uczniów na grupy wg kolorów owadów. Wybór jury wśród rodziców.
3. Kim's Game – rozpoznawanie i nazywanie znanych przedmiotów. *Nauczyciel prezentuje obrazki znanych uczniom przedmiotów. Mają na ich zapamiętanie ok. 1 minuty. Następnie siadają i zapisują ich nazwy. (Czas na wykonanie 3 minuty.)*
4. Word Steps – poprawna pisownia znanych słów (zadanie otwarte).
Na kartkach przedstawiających schody uczniowie dopisują kolejne wyrazy do podanego wg zasady: ostatnia litera wyrazu jest pierwszą literą następnego. (Czas 5 minut.)
5. Vocabulary on the Double – utrwalenie słownictwa i prawidłowej pisowni. *Uczniowie „otrzymują” 2 wyrazy trzyliterowe, zadaniem jest dopisanie innych wyrazów zaczynających się na 3 kolejne litery podanych słów. (Czas 3 minuty.)*
6. Categories – utrwalenie poznanego słownictwa poprzez podział wyrazów wg kategorii.
Uczniowie otrzymują zestaw obrazków i słów. Zadanie polega na właściwym ich podziale wg prawidłowych kategorii i przyklejenie na planszę. (Czas 5-7 minut.)
7. What Is It? – rozumienie języka mówionego, poprawna wypowiedź.
Nauczyciel opisuje znany przedmiot, miejsce lub

zwierzę. Uczniowie nazywają je poprawnie – muszą napisać to słowo, ale pisownia nie musi być poprawna (Czas do 5 minut)

8. You're Out – rozumienie języka mówionego. Nauczyciel wypowiada kilka zdań. Uczniowie decydują czy są one prawdziwe czy fałszywe – zaznaczają to w tabeli w odpowiedniej kolumnie. (Czas do 5 minut)

9. Porządkowanie dialogu – czytanie ze zrozumieniem, umiejętności komunikacyjne. Uczniowie otrzymują w kopertach dialog pocięty na fragmenty. Zadanie polega na uporządkowaniu wypowiedzi, przyklejeniu pasków na kartkę, a następnie zaprezentowaniu jej – np. odczytaniu. (5-7 minut, czytanie 5 minut)

10. Śpiewanie piosenki lub rymowanki - recytowanie wierszy, rymowanek i śpiewanie piosenek. Uczniowie losują kartkę z tytułem rymowanki lub piosenki i cała grupa ją prezentuje zebranym.

11. Podliczenie punktacji, omówienie konkursu i rozdanie nagród.

12. Autorefleksja – samoocena.

Uczniowie dokonują samooceny poprzez zaznaczenie odpowiedniej tabeli na karcie samooceny. Wręczają ją swoim rodzicom.

13. Ewaluacja zajęć:

a) Uwagi rodziców dotyczące autorefleksji uczniów

b) Opinie zebranych na temat zajęć

c) Wypełnienie ankiety ewaluacyjnej.

14. Niespodzianka.

II Klucz do zdań:

1. Vocabulary on the Double (nr 5)

(przykładowe wyrazy)

S – star, sandwich, spider, small, sister, sticker, sardine, square, sharpener, sky, Sunday, Saturday, scooter, snake,

A – apple, arm, aunt, angel,

D – door, dolphin, do, dance, dirty, doll, donkey, duck, dog

B – biscuit, banana, body, ball, bell, brown, bedroom, bathroom, blonde, brother, balloon, badge, beak, boy, bread, bored, brush, bad, bat, bike, boat

I – ice, ice-cream, is, it, in I, idea, incredible

G – giraffe, guitar, girl, game, garden, garage.

2. Categories (nr 6)

Food – bread, lettuce, tuna, cheese, sardines, tomatoes, sausages, rice, chicken, eggs

Toys – boat, skipping rope, bike, scooter, skateboard, kite, yo-yo, frisbee, ball, bat

Animals – giraffe, lion, zebra, parrot, snake, monkey, bat, dolphin, crocodile, penguin.

3. What is it? (nr 7)

1. It can swim. It's got a tail. It's grey and white. – a dolphin

2. It is a place in a house. You can cook and eat here. – a kitchen

3. It is a fruit. it is yellow. – a banana

4. Big, small, (on the shelf), fun, about animals, about stars, full of stories, full of cars, full of pictures, full of words (can help) - books.

4. You're Out (nr 8) – True, False

Giraffe can run. T

Snake can fly. F

Monday is the first day of the week. T

You can sleep on the sofa. T

A mirror is a toy. F

A plane has got 4 wheels. F

A carrot is a vegetable. T

Milk is dairy food. T.

III Karta samooceny ucznia uwzględniająca założone cele zajęć

Lp.	UMIEJĘTNOŚĆ	NOT BAD	GOOD	VERY GOOD	SUPER!
1.	Znam większość poznanych słów.				
2.	Potrafię je poprawnie wypowiedzieć.				
3.	Potrafię je poprawnie napisać.				
4.	Umiem je podzielić na właściwe grupy.				
5.	Rozumiem polecenia nauczyciela.				
6.	Potrafię uporządkować dialog.				
7.	Potrafię powiedzieć dialog.				
8.	Umiem przeczytać znany tekst po angielsku.				
9.	Potrafię zaśpiewać znane piosenki i rymowanki po angielsku.				

IV. Ankieta dla rodziców:

CZEŚĆ 1 – ZAJĘCIA OTWARTE

Proszę określić w skali od 1 do 6, gdzie 1 – bardzo słabo, 2 - słabo, 3 - dostatecznie, 4 - dobrze, 5 - bardzo dobrze, 6 - znakomicie:

1. Proszę ocenić atmosferę panującą podczas zajęć: .....

2. Czy zadania były jasno przedstawione? .....

3. Czy Pani / Pana zdaniem osiągnięto założone cele? .....

4. Czy aktywność uczniów była urozmaicona? .....

5. Proszę określić stopień zainteresowania lekcją swojego dziecka: .....

7. Czy i w jakim stopniu zajęcia te są odzwierciedleniem efektów realizacji innowacji programowej.....

8. Proszę wymienić przynajmniej dwie mocne i słabe strony zajęć:

a) mocne strony: .....

b) słabe strony: .....

9. Ogólna ocena obserwowanych zajęć:

CZĘŚĆ 2 – PODSUMOWANIE INNOWACJI

1. W jakim zakresie udział dziecka w programie spełnił Państwa oczekiwania?
2. Co okazało się mocną stroną programu?
3. Co można poprawić i ulepszyć w przyszłości?
4. Największe osiągnięcia i sukcesy Państwa dziecka podczas tych trzech lat nauki języka.
5. Proszę podać ewentualne problemy.
6. W jaki stopniu udział w programie był dla dziecka lub dla Państwa obciążeniem? Proszę o komentarz.
7. Proszę o wpisanie innych uwag lub sugestii, które nie były przedmiotem ankiety oraz o krótkie podsumowanie programu innowacyjnego.

Zarówno lekcja, jak i cała innowacja została bardzo wysoko oceniona przez rodziców. Mocną stroną programu okazała się różnorodność prowadzonych zajęć, „pokazanie dzieciom języka z każdej strony”, duża liczba godzin, korespondencja z dziećmi z Hiszpanii, integracja dzieci z dwóch równoległych klas, tudzież rozbudzenie zainteresowań językiem angielskim. W opinii rodziców „zajęcia w pełni oddały i pokazały to, co zwykle dzieje się na lekcjach i co dzieci potrafią po trzech latach nauki”. Jednocześnie odnotowano, że ich udział w innowacji nie stanowił dla nich obciążenia.

Kolejnym uwieńczeniem realizacji innowacji były bardzo wysokie wyniki uczniów w Ogólnopolskiej Olimpiadzie „Olimpusek” z języka angielskiego. Najlepiej, bo na 7 miejscu w kraju, znalazła się Zuzanna Biegniwska. Pozostali uczestnicy zajęli od 21 do 57 miejsca na 4556 osób startujących. Ponadto 22 czerwca 2015 roku dzieci zaprezentowały żakom z klas 4-6 przedstawienie w języku angielskim pt. „Little Blue Riding Hood” („Mały Niebieski Kapturek”), w którym popisały się swobodą w operowaniu językiem angielskim, a także zdolnościami aktorskimi.

Urzeczywistnianie założeń tego programu wymagało dużego wysiłku dzieci, rodziców i własnego, ale jednocześnie dało mi wiele satysfakcji zawodowej i osobistej. Realizacja innowacji pozwoliła nam zmateriałizować zdanie Ludwika Wittgensteina: „Poznając język obcy, poszerzamy więc swoją świadomość jakby o drugiego człowieka, zyskując jednocześnie klucz do jego kultury”.

W obecnym roku szkolnym postanowiłam iść o krok dalej. Na bazie poprzedniego programu opracowałam i wdrażam w swojej klasie pierwszej kolejną innowację pt. *Człowiek żyje tyle razy, ile zna języków* (Johann Wolfgang von Goethe), która jest oparta na koncepcji **nauczania dwujęzycznego**. Głównym jej założeniem jest szerokie stosowanie metody CLIL (Content and Language Integrated Learning) polegającej na zintegrowaniu kształcenia przedmiotowo-językowego, czyli wykorzystaniu

drugiego języka do nauczania zarówno przedmiotu, jak i samego języka. **Jean Duverger stwierdził, że „języka obcego nauczymy się lepiej, kiedy będzie nam on służył do przyswojenia sobie czegoś więcej niż tylko jego samego”**. W związku z tym przewidywany jest jak największy udział języka angielskiego w czasie zajęć z uwzględnieniem specyfiki treści i omawianej problematyki. Lekcje przeprowadzane częściowo w języku angielskim obejmować będą głównie edukację muzyczną, plastyczną, społeczną, przyrodniczą, zajęcia komputerowe, techniczne, wychowanie fizyczne i edukację zdrowotną. W nauczaniu dwujęzycznym ważne jest gruntowne zrozumienie przez dzieci omawianych treści merytorycznych w języku polskim, a komunikacja w języku angielskim ma pełnić głównie rolę powtórzenia i utrwalenia zdobytych wcześniej wiadomości i umiejętności.

Literatura lingwistyczna podkreśla, że edukacja dwujęzyczna niesie wiele dobrego dla rozwoju dziecka. Język obcy staje się naturalnym narzędziem przekazywania wiedzy i komunikacji. Podczas lekcji „zanurzając się w języku” rozwija ono swoją inteligencję językową, dzięki czemu lepiej orientuje się zarówno w zagadnieniach języka obcego, jak i ojczystego. To z kolei stymuluje wszechstronny progres ucznia, który sprzyja budowaniu wyższej samooceny oraz pewności siebie. Mam wielką nadzieję, że za trzy lata moje sześciolatki z powodzeniem i radością będą kontynuować nie tylko naukę angielskiego, ale wielu innych języków, gdyż „uczenie się innego języka jest nie tylko uczeniem się innych słów na te same rzeczy, ale także uczeniem się innego sposobu myślenia o rzeczach.” (Flora Lewis), a nade wszystko będą świadome, iż „znajomość języków jest bramą do wiedzy” (Roger Bacon).

Bibliografia:

1. Języki Obce w Szkole – Nauczanie dwujęzyczne, nr 6 (specjalny), Warszawa 2002.
2. A. Kuczborska, *Człowiek żyje tyle razy, ile zna języków – edukacja wczesnoszkolna w języku angielskim*, Maksymilianowo 2015
3. A. Kuczborska, *Granice mojego języka są granicami mojego świata – edukacja wczesnoszkolna z rozszerzonym językiem angielskim*, Maksymilianowo 2012
4. M. Slattery, E. Watkins, S. Phillips, *Incredible English – Teacher's Book*. Oxford University Press, Oxford 2012
5. M. Zbytniewska, *100 Language Games*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994
6. <https://parenting.pl/portal/jakie-korzysci-niesie-nauka-jezykow-obcych-od-najmlodszych-lat>
7. https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/4285/1/studia_educ_21_s_177-190.pdf
8. <http://www.edu.edu.pl/porady/dzieci-a-nauka-jezykow-obcych-problem-blednego-kola/7073>
9. <file:///C:/Users/Ola/Downloads/szesciolatek-na-zajeciach-z-jezyka-obcego.pdf>
10. http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=271&Itemid=122
11. <http://zamojska.org/dwujezycznosc-rozwoja-i-daje-prestiz/>

Sposoby na zarażenie czytaniem

Szukam sposobów na obowiązkową lekturę, na przełamanie nudy i schematów. Powinno w takim razie czymś mojego ucznia zaciekać, zaintrygować, np. Miziołkowym Turniejem Rodzinnym albo tygodniowym pobytem w Hogwarcie z dala od mugoli, którzy nie czytają. Chcę, żeby uczeń czy jego rodzic mieli motywację, byli zaangażowani i twórczo działali, dlatego proponuję omawianie lektur inaczej. To naprawdę działa.

I propozycja

„CZYTAĆ KAŻDY... MUSI”

RADOSNE SPOTKANIE Z LEKTURĄ RODZICE, DZIECI I NAUCZYCIEL JĘZYKA POLSKIEGO

klasa V

Wspólne omówienie niektórych zagadnień dotyczących lektury pt. „Dynastia Miziołków” Joanny Olech

Cele ogólne:

- promowanie czytelnictwa wśród uczniów i rodziców
- angażowanie rodziców w życie klasy
- rozwijanie wrażliwości u tych młodszych i tych trochę starszych
- uświadomienie rodzicom, jak ważne jest interesowanie się tym, co robią dzieci i wspólne spędzanie z nimi czasu
- zdrowe rywalizowanie.

Pomoce:

Metodniki, patyczki z imionami, naklejki, załączki i motywce, lektura, zeszyt przedmiotowy,

blok rysunkowy, ołówek, długopis, słowniki ortograficzne, rzutnik, dwa utwory Orkiestry Dni Naszych: „Piosenka o czytaniu książek” i „Piosenka o rodzinie”, szarfy, hula-hop, woreczki z grochem, kosz, worek z różnymi rzeczami do losowania, medale z napisem: „Rodzina na medal”, ksero: „List od Miziołka”, rebusy.

Przebieg spotkania:

1. 16.50 – zbiórka dzieci i rodziców przed salą, ustawiają się parami, najpierw dzieci, potem rodzice. Wchodzą do sali, dzieci siadają po turecku z tyłu klasy lub stoją, rodzice siadają w ławkach. Wyjmują zeszyty przedmiotowe swoich dzieci. Nauczyciel sprawdza obecność – wyczytuje po kolei z listy imiona rodziców.

Rodzice i dzieci w domu mieli zaproponować dla siebie pseudonim z częstką: - ołek, - ydło/ - idło, - szon, który zawieszają sobie na bluzkach podczas zajęć. Nauczyciel ma zawieszony identyfikator z napisem: *prof. Przydawka*.

Nauczyciel:

W 1995 roku „Dynastia Miziołków” otrzymała nagrodę literacką im. Kornela Makuszyńskiego w konkursie „Dziecięcy Bestseller Roku”, a w 2001 roku trafiła na listę „Stu Książek Koniecznych” rekomendowanych przez „Gazetę Wyborczą”.

2. Następnie, aby rodzice powrócili pamięcią do swoich szkolnych lat i weszli w rolę ucznia, nauczyciel, losując patyczki z numerkami uczniów wg listy w dzienniku, zadaje dziesięciu rodzicom po jednym pytaniu dotyczącym treści lektury, sprawdzając stopień znajomości tekstu.

Aby każdy uczestnik spotkania wziął przynajmniej raz udział w jakimś zadaniu, nauczyciel losuje patyczki z numerami/imionami. Raz wylosowany numer/imię odkłada, żeby dać szansę każdemu. Jest to bardzo ważne, żeby nikt nie został pominięty.

Pytania dla rodziców: (losuje 10 osób)

1. Ile siostr ma Miziołek? (2)
2. Skąd wzięło się przezwisko Miziołek? (pomylił fiolek/Miziołek)

3. Jak nazywa się szczur Miziołka? (Ogryzek)
4. Kim jest pani Barszcz? (nauczycielka matematyki)
5. W jakim mieście mieszka rodzina Miziołków? (Warszawa)
6. Który z bohaterów jest maniakiem komputerowym? (tata)
7. Najładniejsza dziewczyna w klasie Miziołka to... (Beata)
8. Jaką książkę uwielbia Mamiszon? („Chatka Puchatka”)
9. Wymień imiona Małego Potwora. (Anna, Klementyna, Natalia)
10. Który z kolegów Miziołka jest właścicielem szczura Gutka? (Fifa)

Nauczyciel wkleja do zeszytów zachętki albo motywce za udzielone odpowiedzi przez rodziców.

3. Nauczyciel zapisuje temat lekcji na tablicy i podaje cel lekcji

(wydrukowany cel zawiesza na tablicy lub na filpcharcie), który rodzice zapisują w zeszytach dzieci.

Temat: Czy Miziołkowie są rodziną na medal?

Cel: Czytamy książki – jesteśmy rodziną na medal.

4. 17. 20 – dzieci ustawiają się przed salą, za nimi rodzice i parami schodzimy do auli.

W auli stoły są ustawione wzdłuż ścian, aby środek był wolny i każdy się widział. Na stołach znajduje się słodki poczęstunek, napoje i kubeczki, teczki z zadaniami dla rodzin (w tym zasady „Jak zachęcić dziecko do czytania?”) oraz metodniki. Dziecko siada obok rodzica i tak na zmianę.

Nauczyciel krótko przedstawia dalszy ciąg spotkania, wyjaśnia zasady i prosi, aby goście się częstowali. Nauczyciel:

Czytanie jest podstawową umiejętnością współczesnego człowieka i trzeba tę umiejętność doskonalić. Każdy z nas zdaje sobie sprawę z tego, jak ważne jest czytanie. Nikt nie rodzi się czytelnikiem – uczymy się tego w dzieciństwie. Dlatego tutaj dzisiaj razem jesteśmy. Nawyk czytania można zaszczerpić dziecku, rodzicowi także. Wspólne czytanie książki, dyskusowanie o niej, dzisiejsze spotkanie to budowanie zaufania, zbliżanie się do siebie, poznawanie się, to wyciszenie i radość. To nigdy nie będzie czas stracony.

(W tle piosenka Orkiestry Dni Naszych „Piosenka o czytaniu książek”)

• Pierwsze wspólne zadanie - „List od Miziołka” (nauczyciel losuje jedną osobę)

Uzupełnienie „Listu od Miziołka” na czas (w domu należy wkleić list pod tematem lekcji). Wylosowany rodzic czyta uzupełniony przez siebie i dziecko tekst, reszta sprawdza.

• Drugie wspólne zadanie – rebusy (nauczyciel losuje jedną osobę)

Rozwiązanie rebusów i zapisanie rozwiązań na odwrocie karty pracy.

Wylosowany rodzic lub jego dziecko odczytuje rozwiązania.

• Trzecie wspólne zadanie – tor przeszkód (nauczyciel losuje pięć par)

Tor przeszkód na czas: do rywalizacji staje 5 wylosowanych przez nauczycieli rodziców z dziećmi. Uczestnik na czas przekłada od góry szarfę, potem podbiega i kręci 3 razy hula-hop na brzuchu, na nodze czy na ręce, następnie musi trafić woreczkiem z grochem do kosza, dobiega do słownika i szuka słowa „rodzina”, zapisuje stronę na kartce, wraca i to samo musi wykonać dziecko.

• Czwarte wspólne zadanie – ankieta „Czy znasz swoje dziecko?”

Dzieci będą zadawały rodzicom pytania, na które same wcześniej odpowiedziały na godzinie wychowawczej. Rodzice nie znają pytań.

1. Co najbardziej lubię jeść na obiad?
2. Jak nazywa się mój wychowawca?
3. Co robię najchętniej w wolnym czasie?
4. Co mówisz, gdy nie chce mi się odrabiać lekcji?
5. Czy boję się chodzić do dentysty?
6. Jaki jest mój ulubiony przedmiot w szkole?
7. Lubię tańczyć?
8. Jaką książkę ostatnio przeczytałem/łam, poza „Dynastią Miziołków”?

Sprawdzają zgodność odpowiedzi bez prezentowania ich na forum.

5. Piąte zadanie dla rodziców – śmieszne usprawiedliwienie (nauczyciel losuje pięć osób)

Rodzic ma wymyślić i zapisać na kartce oryginalne zabawne usprawiedliwienie, dlaczego jego dziecko nie odrobiło pracy domowej. Czas: 2 min. Tekst odczytuje wylosowany rodzic.

6. Szóste zadanie dla rodziców – rysowanie smoka

<https://www.youtube.com/watch?v=MWyY-OqxH4n0>

Każdy rodzic rysuje na kartce A4 smoka według wskazówek Joanny Olech.

Wszyscy oglądają film, w trakcie oglądania rodzic szkicuje smoka, dziecko mu podpowiada. Film instruktażowy będzie odtworzony dwa razy. Po zakończeniu zadania rodzic bierze szkic do domu i koloruje smoka. Dziecko następnego dnia przynosi rysunek rodzica do szkoły. Nauczyciel prezentuje prace na wystawie pt. „Domowe smoki”.

7. Siódme wspólne zadanie – zagadka w worku (nauczyciel losuje osiem osób)

Wylosowany rodzic razem z dzieckiem podchodzi do worka, nie patrząc wyciągają z niego jedną rzecz i odpowiadają, z jakim wydarzeniem w książce kojarzy się wylosowany przedmiot

- seler naciowy
- banknot 10 zł
- krawat w różę
- PIT
- tamburyno
- ryż
- kałosz
- klopsiki lubuskie.

Za każdym razem, gdy para skończy zadanie, informuje nauczyciela, pokazując „zielone światło” w metodniku. Każdy uczestnik powinien otrzymać naklejkę za wykonanie zadania bez względu na to, czy zrobił to poprawnie. Jeżeli rodzice będą mieli problem z jakimś zadaniem, nauczyciel dyskretnie podchodzi i pomaga.

Nauczyciel prosi gości, aby w metodnikach dołączyli zdania podsumowujące:

Odkryłem/am .....

Zrozumiałem/am .....

Dziś nauczyłem/am się .....

Na koniec nauczyciel włącza „**Piosenkę o rodzinie**” Orkiestry Dni Naszych. Prosi wszystkich, aby wyszli na środek i wspólnie się bawili, i śpiewali refren: *Najlepsza drużyna to moja rodzina*. W tym czasie nauczyciel, chodząc między nimi, rozdaje **na- klejki „Rodzina na medal”**.

Podziękowania dla dzieci i rodziców za zaangażowanie w przedsięwzięcie i aktywny udział w spotkaniu. Kolejna lektura to .....)

II propozycja

„PUCHAR DOMÓW 2015”

ZABAWA LEKTURĄ SZKOLNĄ „HARRY POTTER I KAMIEŃ FILOZOFICZNY”

KLASA VI

Cele ogólne:

- promowanie czytelnictwa wśród uczniów
- zdrowa rywalizacja
- twórcze działanie
- współpraca w grupie i odpowiedzialność za wykonanie zadania.

Każdy uczeń na dwa tygodnie przed omawianiem lektury otrzymuje ode mnie list, że został przyjęty do Szkoły Magii i Czarodziejstwa w Hogwarcie. Wyznaczam dzień omawiania lektury i tym samym jest to dzień przybycia kandydata do czarodziejskiej szkoły. Obowiązkowy jest czarodziejski strój i różdżka. Na

drzwiach sali lekcyjnej wisi napis: *Hogwart Szkoła Magii i Czarodziejstwa*.

Pierwszy dzień

W dniu rozpoczęcia przygody z książką „Harry Potter i Kamień Filozoficzny” uczniowie zostają przydzieleni do domów. Stoliki ustawione są tak, aby uczniowie siedzieli wokół nich i tworzyli cztery grupy. Na stolikach przyklejone są nazwy poszczególnych domów: Gryffindor, Slytherin, Ravenclaw i Hufflepuff.

- Nauczyciel ogłasza, że będzie przydzielał uczniów do domów. Ubiera czarodziejski kapelusz, zamyka oczy i losuje z pojemnika kartkę z imieniem ucznia – przydziela w kolejności wypisanych na tablicy domów, pierwszy uczeń do Gryffindoru, drugi do Slytherinu, itd.

- Po podziale klasy na cztery grupy nauczyciel rozdaje uczniom kwestionariusze, które mają wypełnić.

KWESTIONARIUSZ KANDYDATA NA CZARODZIEJA

Imię i nazwisko	
Data urodzenia	
Różdżka	
Dom w Hogwarcie	
Wyjątkowe umiejętności (magiczne)	
Pochodzenie (mugolskie, czarodziejskie)	
Hobby	

Nauczyciel zbiera kwestionariusze i za wypełnienie przydziela punkty.

Na flipcharcie przez tydzień wisi tabela z punktacją zdobywaną przez członków poszczególnych domów. Po każdej lekcji nauczyciel wpisuje sumę zdobytych tego dnia punktów.

- Członkowie domów wybierają spośród siebie prefekta. Mają na to kilka minut. Każdy prefekt otrzymuje od nauczyciela *Regulamin Przyznawania Punktów* i zadania na następny dzień.

- Quiz sprawdzający znajomość lektury – prefekt losuje pytanie, członkowie domu naradzają się, jeżeli nie udzielią dobrej odpowiedzi, pytanie przechodzi na kolejną grupę – dom.

Drugi dzień

Codziennie uczniowie zdobywają punkty za strój i wykonane zadania:

- każda grupa prezentuje hymn domu, wszyscy członkowie domu muszą znać tekst i razem śpiewają
- każda grupa tworzy swój herb albo korzysta z wzoru z Internetu oraz hasło domu; każdy uczestnik musi znać hasło domu

- pojedynek ortograficzno-gramatyczny (na każdej lekcji 3-4 pojedynki)

Nauczyciel losuje patyczek, wybrany uczeń może wyzwać na pojedynek kolegę/koleżankę z innego domu; wcześniej każdy uczeń ma przy-

gotowane pytanie z trudnością ortograficzną bądź gramatyczną.

Jeżeli wyzwany uczeń nie udzieli poprawnej odpowiedzi, punkty otrzymuje dom, do którego należy uczeń wylosowany przez nauczyciela. Jeżeli wybrany uczeń prawidłowo odpowie, punkty otrzymuje jego dom.

- praca na lekcji – ksero „Struktura świata rzeczywistego i świata czarodziejów”. Każda grupa pracuje samodzielnie, na czas. Później nauczyciel zbiera kartki, sprawdza i przydziela punkty.

Rozmowa na temat pracy poszczególnych grup, przyznawanie punktów i wpisanie sumy dla każdego domu na tablicy.

Trzeci dzień

- przyznanie punktów za strój, za odśpiewanie hymnu

- pojedynek ortograficzno-gramatyczny
- każdy dom prezentuje *Nimbusy 2015*. Nauczyciel przyznaje punkty za wykonanie i opis miotły

- każdy członek domu wymyślił własne zaklęcie, które zapisuje w zeszycie i wyjaśnia jego sens – zadanie domowe

- praca na lekcji – prefekci losują postać literacką, którą każdy członek domu musi scharakteryzować: Harry Potter, Ron Weasley, Hermiona Granger, Draco Malfoy. Uczniowie w domu mieli zaznaczyć fragmenty opisujące postaci. Nauczyciel zbiera prace, sprawdza i na drugi dzień

Czwarty dzień

- przyznawanie punktów za strój
- mecz quidditcha – rozgrywka na sali gimnastycznej albo na Orliku

Każdy dom typuje reprezentantów: szukającego i dwóch napastników, dwie osoby na zmianę są zniczem (z tyłu na koszulce mają przyczepioną kartkę z napisem „Znicz”).

Pierwszy mecz rozgrywają dwa wylosowane przez nauczyciela domy. Zniczem jest osoba z domu, który nie gra. Szukający gonią znicza, aby zdobyć kartkę z napisem „Znicz”, napastnicy z przeciwnych domów blokują szukającego przeciwnej drużyny, aby nie zbliżył się do znicza. Jednak napastnicy nie mogą dotykać szukającego i na odwrót. Mogą mu tylko przeszkadzać, odcinać drogę do znicza. Wygrywa ten dom, który pierwszy zdobędzie kartkę. Potem rozgrywamy drugi mecz. Po zakończeniu chwila odpoczynku i następuje rozgrywka o trzecie miejsce, a później o pierwsze.

I miejsce – 50 pkt.

II miejsce – 30 pkt.

III miejsce – 10 pkt.

IV miejsce – 5 pkt.

Z każdego domu wytypowani są dwaj sędziowie, którzy stoją na liniach boiska i pilnują, żeby gracze nie przekraczali linii.

Piąty dzień

- prezentacja Magicznych Ksiąg
- wręczenie *Pucharu Domów 2015* drużynie, która zdobyła najwięcej punktów

- wręczenie podziękowań i cukierków każdej grupie

- wspólne zdjęcia

- podsumowanie tygodniowej pracy przez uczniów, co się udało, z czym mieli problemy i jak sobie z nimi radzili, z czego są dumni, itd.

- każdy prefekt ocenia pracę swoich członków i podaje nauczycielowi ocenę sumującą z uzasadnieniem

Hasła Domów:

1. „W naszym domu odważni są, Gryffindor to nasz dom.”

2. „W Ravenclaw jesteśmy, Puchar Domów będziemy nieśli.”

3. „Slytherin zasze górą!”

4. „Lapis Lazuli – Dom czarodziejów czystej krwi!”

Hymn Domu Hufflepuff

My mieszkamy w Hufflepuffie

I zrobimy wszystko, bracie.

Nie ma rzeczy niemożliwych,

No i zjawisk nieprawdziwych.

Do Hogwartu przyjedź prędko,

Nie zapomnij różdżki swej.

W Hufflepuffie są przygody,

W Hufflepuffie magicznie jest.

Kiedy rano słońce wstaje,

Sowy nam przynoszą wieść.

W naszym domu w Hufflepuffie

Radość, odwaga, no i cześć!

Przykładowe zaklęcia:

1. „Magnutus” – przeciwnik robi się zielony.

2. „Prokus Intemprus” – znikanie rzeczy.

3. „Depulso” – odpychanie od siebie przedmiotów.

4. „Equotere” – zamiana w wodę.

5. „Ohnys” – dar mądrości.

Scenariusz na film „Kurier z Zagłady” – Jan Karski

Nikt nie jest zobowiązany, żeby odnieść sukces, ale jest zobowiązany by próbować.

IV etap edukacyjny

Cele z „Podstawy programowej” dobrane do realizacji lekcji „Scenariusz na film „Kurier z zagłady” – Jan Karski”

1. Chronologia historyczna – uczeń dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach

2. Analiza i interpretacja historyczna – uczeń ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii

3. Tworzenie narracji historycznej – uczeń dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy

Cele szczegółowe z „Podstawy programowej” dobrane do lekcji „Scenariusz na film „Kurier z zagłady” – Jan Karski”

7. Europa pod okupacją niemiecką i Holocaust. Uczeń:

7.2. opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji, w tym powstanie w getcie warszawskim; a także postawy społeczeństwa polskiego wobec Holocaustu.

8. Okupacja niemiecka i sowiecka na ziemiach polskich. Uczeń:

8.4. opisuje organizację Polskiego Państwa Podziemnego oraz różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej

8.7. synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata.

Cele lekcji określone przez nauczyciela: Scenariusz na film „Kurier z zagłady” – Jan Karski”

Po zakończonych zajęciach uczeń:

- zna biografię i dokonania Jana Karskiego
- dostrzega różnorodność postaw wobec Holocaustu

- umie budować własną ocenę omawianych wydarzeń

- potrafi zająć stanowisko w sporze – czy świat milczał w obliczu Holocaustu?

- potrafi pracować w zespole i traktuje swoje działanie jako część zadania całej grupy

Środki:

Jan Karski, Polskie Państwo Podziemne, Warszawa 2014.

Jan Karski, Wielkie mocarstwa wobec Polski, Warszawa 1992.

Yannik Haenel, Jan Karski, Warszawa 2012.

Andrzej Żbikowski, Jan Karski, Warszawa, Warszawa 2011.

Karski.muzhp.pl

Metody:

Studium przypadku – Przypadek Jana Karskiego jest wyjątkowy. Jako żołnierz uczestniczy w obronie Polski w 1939 roku, zostaje aresztowany i osadzony w sowieckim obozie jenieckim. W ramach wymiany jeńców wysłany do niemieckiego obozu w Kielcach, skąd udaje mu się zbiec. W 1940 roku dwukrotnie zostaje kurierem PPP do Paryża i Angers. Jako kurier pod pseudonimem „Witold” zostaje złapany przez Gestapo podczas trzeciej misji. Przesłuchiwany, torturowany podejmuje nieudaną próbę samobójczą. Umieszczony w szpitalu w Nowym Sączu zostaje odbity przez polską komórkę konspiracyjną. W 1942 wraca do Warszawy i pracuje w BiP KG AK. **Spotyka się z Menachemem Kirchenbaumem – przedstawicielem syjonistów i Leonem Feinerem – liderem Bundu.** Zostaje dwukrotnie wprowadzony do getta warszawskiego i obozu tranzytowego w Izbicy Lubelskiej, skąd transportowano Żydów do obozu śmierci w Bełżcu. W październiku/listopadzie 1942 wyrusza w trzecią misję, aby zdać relację na temat działalności PPP oraz zagłady Żydów. W Londynie **spotyka się z premierem Władysławem Sikorskim oraz ze Szmulem Zygielbojmem – członkiem Rady Narodowej RP, a także z ministrem spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii Anthonyem Edenem.** Następnie jedzie do USA, gdzie dzięki wstawiennictwu polskiego ambasadora Jana Ciechanowskiego zostaje przyjęty przez prezydenta Franklina Delano Roosevelta oraz sędziego sądu najwyższego USA Felixa Frankfurtera. W 1944 roku w Stanach ukazuje się jego książka „**Tajne państwo.**” W 1952 roku broni pracy doktorskiej z filozofii, pracuje na uniwersytecie w Georgetown, w 1954

roku otrzymuje obywatelstwo amerykańskie. W 1978 roku uczestniczy w nagraniach do filmu C. Lanzmana „Shoah”. W 1982 otrzymuje tytuł Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata. W 1995 roku zostaje odznaczony Orderem Orła Białego. W 2000 roku umiera w Waszyngtonie.

Przedstawienie – Nauczyciel po przeczytaniu książek umieszczonych w scenariuszu do lekcji wybrał fragmenty tekstów źródłowych i starając się zaimprovizować rozmowy, jakie prowadził Jan Kar-ski, podzielił klasę na role. W przedstawieniu będą uczestniczyli uczniowie jednej klasy – łącznie 4 dziewczęta, które wcielą się w role – 2 narratorów, sekretarki i inspicjentki oraz 9 chłopców, którzy wcielą się w role – Jana Karskiego, M. Kirchenbauma, L. Feinera, W. Sikorskiego, S. Zygielbojma, A. Edena, J. Ciechanowskiego, F. D. Roosevelta, F. Frankfurtera. Pozostała grupa uczniów zadba o scenografię, kostiumy, oświetlenie sceny, prezentacje, które w tle towarzyszą każdej rozmowie, zdjęcia ubranych w kostiumy artystów porównane do prawdziwych postaci historycznych.

Analiza źródeł historycznych – Wybrane przez nauczyciela fragmenty wypowiedzi Jana Karskiego i źródeł umieszczonych w książce A. Żbikowskiego. Podział na role pozwala na dynamiczne zrozumienie stanowisk poszczególnych osób uczestniczących w tych wydarzeniach.

Formy: praca z całą klasą

Materiały dodatkowe

1. Przed przedstawieniem właściwym film animowany o Janie Karskim przygotowany przez Muzeum Historii Polski na temat Jana Karskiego, który ma wprowadzić publiczność w tematykę przedstawienia - 9 minut

2. Scenografia do każdej rozmowy inna, najczęściej wnętrza, w tym przypadku bardzo zniszczone, przed rozmową I - z M. Kirchenbaumem i L. Feinerem fragment filmu dokumentalnego na temat życia w getcie warszawskim – 5 minut

3. Zdjęcia dokumentalne przedstawiające bohaterów rozmowy, a obok nich młodzież przebrana w stroje z epoki wypożyczone z teatru, aby przybliżyć publiczności poszczególnych bohaterów spektaklu

4. Scenografia przed rozmową II i III wnętrza biurowe - oficjalne - film dokumentalny z Londynu podczas II wojny – 3 minuty

5. Scenografia przed rozmową IV, wnętrza proste, oficjalne – film dokumentalny z obozu Auschwitz po wyzwoleniu przez Rosjan – 5 minut

6. Scenografia przed rozmową V najbardziej wyrafinowana, uczeń grający Roosevelta na wózku – film dokumentalny z USA podczas II wojny światowej - 3 minuty

7. Scenografia przed rozmową V prosta oficjalna

Praca z całą klasą

Uwagi dotyczące realizacji lekcji

Zajęcia mają charakter otwarty, na lekcję są zaproszeni nauczyciele i uczniowie zainteresowani problematyką Holocaustu. Lekcja to przedstawienie, które ma charakter próby aktorów polegającej na dynamicznym, aktorskim odczytaniu poszczególnych ról. Aktorzy są w strojach z epoki, które mają wprowadzić widzów w klimat przedstawienia. Poszczególne sceny są przerywane filmowym klapsem i komentarzem dwojga narratorów. Tłem do poszczególnych rozmów są zdjęcia wyświetlane z rzutnika, które przedstawiają miejsca i rozmówców Jana Karskiego.

Wstęp - wyświetlony z rzutnika fragment prezentacji z Muzeum Historii Polski o Janie Karskim rozpoczynający całą prezentację

Przed każdą rozmową odpowiedni kilkuzdaniowy wstęp narratorów

Rozmowa I – getto warszawskie – 3 osoby: Jan Kar-ski - Menachem Kirszenbaum, Leon Feiner „Berezowski”

Rozmowa II – Londyn – 2 osoby: Jan Kar-ski - premier gen. Władysław Sikorski

Rozmowa III – Londyn – 2 osoby: Jan Kar-ski-minister spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii Anthony Eden

Rozmowa IV – Londyn – 2 osoby: Jan Kar-ski – przedstawiciel Bundu w Radzie Narodowej RP Szmul Zygielbojm

Rozmowa V – Waszyngton – 4 osoby: Jan Kar-ski – prezydent Stanów Zjednoczonych Franklin Delano Roosevelt, ambasador RP w USA Jan Ciechanowski, anonimowa sekretarka - stenotypistka

Rozmowa VI – Waszyngton – 3 osoby: Jan Kar-ski, ambasador Jan Ciechanowski, sędzia Sądu Najwyższego Feliks Frankfurter

Zakończenie - krótkie fragmenty esejów napisanych wcześniej przez uczniów jako zadanie domowe pod tytułem: **Uzasadnij, czy misja Jana Karskiego się powiodła?** (6 uczniów)

Tekst przedstawienia:

KURIER Z ZAGŁADY - JAN KARSKI

Rozmowa I

Narrator 1 – Pierwsze z trzech spotkań Jana Karskiego z Menachemem Kirchenbaumem i Leonem Feinerem „Berezowskim” odbyło się zgodnie z ustaleniami profesora Andrzeja Żbikowskiego na terenie getta między 28 sierpnia a 2 września 1942 roku. Kar-ski dostał się do getta zbudowanym przez Żydowski Związek Bojowy tunelem, łączącym aryjską kamienicę przy ulicy Muranowskiej 6 z „żydowską” przy Muranowskiej 7.

Narrator 2 – Menachem Kirchenbaum to syjonista a Leon Feiner to przedstawiciel Bundu – lewico-

wej partii żydowskiej, rozmowa miała dramatyczny przebieg, ponieważ odbywała się po wywiezieniu warszawskich Żydów do obozu zagłady w Bełżcu, w getcie pozostało wówczas 63 tysiące osób.

Jan Karski – Ledwo przyszedłem na rozmowę z Panami, tunel jest wąski, wszędzie pełno szkopów. Na ulicach getta widziałem straszne obrazy, niedługo wyjadę do Londynu, proszę mówić, co mam przekazać Rządowi i Radzie Narodowej.

M. Kirchenbaum – *Z morza też, bólu i upokorzenia dźwignie się ten kraj, który i dla nas był ojczyzną. Tylko nas Żydów, już nie będzie. Zniknie cały nasz naród. Hitler przegra swoją wojnę przeciwko ludzkości, dobru, sprawiedliwości, ale nas – zwycięży. „Zwycięży” to nie jest dobre słowo. On nas po prostu zamorduje.*

L. Feiner – Panie Karski – Żydzi są całkowicie bezradni, *zagłada jest faktem* i dotyczy wszystkich Żydów bez żadnych wyjątków, a polskie podziemie jest w stanie uratować nielicznych. Dlatego cała odpowiedzialność spoczywa na aliantach. Niech żaden przedstawiciel w Lidze Narodów nie śmie tłumaczyć, że nie wiedział, co się tu dzieje! Rzeczywista pomoc może nadejść tylko z zewnątrz.

M. Kirchenbaum – Niech Pan tak nie patrzy, według naszych obliczeń zginęło już 1 800 tys. osób. Skąd to wiemy? Ta ogromna liczba wyłania się z podsumowania niemieckich rozkazów deportacyjnych, z samej Warszawy wywożono przecież 5 tys. osób dziennie. Nikt nie wracał, nikt nie dawał znaku życia. Getto jest całkowicie wyludnione. Proszę Pana, *wiemy, że są Polacy którzy szantażują i zabijają Żydów, denuncjują na gestapo. Jesteśmy polskimi obywatelami – czy Pan to rozumie? – polskimi obywatelami! Istnieje podziemie, sam Pan mówił, że istnieje państwo podziemne, że jest rząd, musi pan temu przeciwdziałać!*

J. Karski – Panowie, zrobię, co mogę. Widzę, że sytuacja jest dramatyczna. O co mam prosić w waszym imieniu?

M. Kirchenbaum – Apeluję po pierwsze: *o bezlitosne bombardowanie miast niemieckich, a po każdym bombardowaniu zrzućcie ulotki informujących o losie Żydów*. Po drugie: *o egzekucję wszystkich Niemców, gdziekolwiek wpadną w ręce sprzymierzonych*. A nuż Hitler się wówczas opamięta, być może opamięta się naród niemiecki. Może zacznie wywierać naciski na zmianę zbrodniczej polityki.

J. Karski – Ależ proszę Pana, takie stanowisko nie zostanie dobrze odebrane.

L. Feiner – Proszę powiedzieć swoim rozmówcom w Londynie, że *odpowiedzią na niemiecką politykę eksterminacji i zagłady narodu żydowskiego powinna być akcja skierowana przeciwko narodowi niemieckiemu*. Musi Pan się postarać, aby wymienić, wykupić,

uratować chociażby pozostałe jeszcze przy życiu nieliczne dzieci. *Oczekujemy poświęceń i ofiar od naszych braci za granicą nie dlatego, że jesteśmy okrutni. Sami jesteśmy gotowi do ofiar w równej mierze. Getto warszawskie pójdzie z dymem, ale my zginiemy z bronią w rękę. My wypowiemy wojnę Niemcom! To będzie najbardziej beznadziejna wojna w historii.*

M. Kirchenbaum – *W rzeczy samej organizujemy powstanie w getcie. Nie dlatego, że spodziewamy się wygranej. My te walkę przegramy. Chcemy jednak, aby świat patrzył na nią i odczuwał wyrzuty sumienia, że pozostawił nas samych sobie. Prowadzimy z naczelnym dowódcą Armii Krajowej rozmowy na temat broni, jaka jest nam potrzebna. Jeżeli ją dostaniemy. Niemcy któregoś dnia srodcie się zdziwią.*

L. Feiner – Widzę, że Pan się dziwi, czy jest Pan wystarczająco odważny? *Chcemy Pana wprowadzić do obozu, a wtedy Pan wszystko zobaczy na własne oczy.*

KURIER Z ZAGŁADY – JAN KARSKI

Rozmowa II

Narrator 1: Jan Karski znalazł się w Londynie pod koniec listopada 1942 roku. Rozmowa między Janem Karskim a premierem, naczelnym wodzem a jednocześnie ministrem spraw wojskowych Władysławem Sikorskim, odbyła się w Londynie po 2 stycznia 1943 roku po powrocie generała z wizyty w Stanach Zjednoczonych.

Narrator 2: Jan Karski był już po wielu spotkaniach z przedstawicielami wywiadu brytyjskiego i polskimi politykami, pisał raport przeznaczony wyłącznie dla rządu polskiego. Karski opowiadał, że był w Bełżcu ale ustalenia historyków dowodzą, że był w Izbicy Lubelskiej, czyli getcie skąd wywożono Żydów do obozów zagłady w Bełżcu lub Sobiborze. Dostał się tam w przebraniu ukraińskiego lub estońskiego strażnika, a następnie z innym strażnikiem udał się na rampę kolejową, by obserwować załadunek transportu.

W. Sikorski – Witam serdecznie, sam Pan widzi od Angers (czyt. Anze) wiele się także tutaj zmieniło, moi współpracownicy częściowo przekazali mi, co Pan z kraju przywiózł, ale proszę opowiadać.

J. Karski – Panie generale, byłem w tym piekle. Widziałem załadunek 30 wagonów towarowych. Niemieccy strażnicy strzelali w tłum. *Ludzie ławą ruszyli do przodu, krzycząc przeraźliwie*. W jednym wagonie upychano 140 osób, w potwornym ścisku. Dzieci płakały, z kobiet wydobywał się skowyt, tratoowano starców. Kiedy pociąg odjechał, esesmani dobijali strzałami z pistoletów pozostałych rannych.

W. Sikorski – Panie Karski, szczerze Pana podziwiam za dotychczasową działalność i odwagę, proszę dalej opowiadać. Nie mogę uwierzyć w to, co Pan mówi.

J. Karski - Panie generale sytuacja Żydów jest dramatyczna. Pan generał zna reprezentującą środowiska narodowe Zofię Kossak-Szczucką, oto co pisze w *Reportażu z podróży dla naszej tajnej prasy: Dziś bestialstwa Niemców stępiły wrażliwość wsi, odebrały jej pewność osądu. Piorun nie spada na ziemię, nie zabija morderców dzieci, krew nie wola o pomstę. Może to prawda, że Żyd jest w Polsce tworem wyklętym, nad którym zbrodnia popełniona przechodzi bezkarnie? W związku z tym przekonaniem mnożą się, niestety, wypadki czynnego współdziałania chłopów w eksterminacyjnej akcji niemieckiej. To precedens bardzo groźny. Świadek tych okropności przeciera oczy, nie mogąc uwierzyć, że to, co widzi, to nie sen czy nocny koszmar. Nie, to nie koszmar ani sen. To są ludzie. Ludzie, którzy w swoim okrucieństwie i cynizmie stali się podobni do szatana. Uczucia nasze względem Żydów nie uległy zmianie. Nie przestajemy uważać ich za politycznych, gospodarczych i ideowych wrogów Polski. Co więcej, zdajemy sobie sprawę z tego, iż nienawidzą nas bardziej niż Niemców, że czynią nas odpowiedzialnymi za swoje nieszczęścia. Dlaczego na jakiej podstawie – to pozostaje tajemnicą żydowskiej duszy.*

W. Sikorski – Ależ Panie Karski, niech Pan przypadkiem nie opowiada o tym w Stanach, nie muszą wiedzieć o antysemickim nastawieniu wsi czy nawet naszych intelektualistów, przecież Szczucka napisała *Protest* wzywający do udzielania Żydom pomocy.

J. Karski – Panie generale palącą staje się kwestia demoralizacji i zdżyczenia jaką rzezie żydowskie wprowadzają wśród nas. Nie sami bowiem szaulisi, folksdojczy lub Ukraińcy używani są do potwornych egzekucji. W wielu miejscowościach Kolno, Jagodne, Stawiski, Szumów w masakrze brała udział na ochotnika miejscowa ludność. Przeciw podobnej hańbie trzeba przeciwdziałać wszystkimi dostępnymi środkami. Uświadamiać ludzi, że stają się herodowymi siepaczkami, piętnować w tajnej prasie, nawoływać do bojkotowania katów, grozić zapowiadać na morderców surowe sądy w wolnej Rzeczypospolitej.

W. Sikorski – Naturalnie, wydam dyspozycje o rozkazach w tej kwestii. Niech Pan raczej powie, czy mamy Żydom dać broń.

J. Karski – Panie generale, oni bardzo jej potrzebują, ale nie wiem, czy ich akcja nie spowoduje jeszcze większych represji niemieckich także wobec Polaków.

KURIER Z ZAGŁADY JAN KARSKI

Rozmowa III

Narrator 1: Rozmowa Jana Karskiego z Anthony Edenem odbyła się przed 17 lutym 1943 roku, ponieważ minister spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii, sporządził z niej ściśle tajny raport dla premiera Winstona Churchilla, który nosił tę datę.

Narrator 2: Anthony Eden w tym raporcie jest wyraźnie sceptyczny wobec problematyki żydowskiej, ale treść jego spostrzeżeń jest zasadniczo zgodna z notatkami Jana Karskiego. Raport ten wiele lat po wojnie odnalazł Jan Nowak-Jeziorański i przesłał kopię Janowi Karskiemu.

A. Eden - Panie Karski, tak pięknie odpowiada Pan o działalności polskiego podziemia, ale przecież to wszystko nie wygląda tak różowo.

J. Karski – Niezmiennie stosowana jest zasada odpowiedzialności zbiorowej. W lecie ubiegłego roku za zabicie agenta gestapo, rozstrzelano 100 polskich więźniów.

A. Eden - Czy zawsze tak jest?

J. Karski – W dniu 4 marca 1942 roku rozlepił na murach stolicy Polski i innych miast polskich obwieszczenie gubernatora Warszawy Fischera o rozstrzelaniu Polaków. Rozstrzelanych określa obwieszczenie jako członków tajnych organizacji. Zabójstwo nastąpiło za zabicie jednego policjanta niemieckiego i zranienie drugiego. W treści obwieszczenia Fischer zagroził, że w razie dalszego powtarzania się takich zamachów – wstrzymany zostanie przydział żywności dla Warszawy.

A. Eden – A w jaki sposób rozwija się partyzantka na waszych ziemiach wschodnich?

J. Karski – Panie ministrze, gdy na wschodnich ziemiach polskich przyjdzie do wsi partyzancki oddział bolszewicki i skonfiskuje żywność – nierzadko zdarza się, że zostają rozstrzelani wszyscy mężczyźni danej wsi przez lokalne władze niemieckie. Zdarza się i tak, że wielu młodych Żydów ucieka z gett i przyłącza się do sowieckich band partyzanckich.

A. Eden – Panie Karski, mówił Pan, że mamy nasilić bombardowania Niemiec i rozrzucać ulotki, że te działania to sprzeciw wobec zabijaniu Żydów.

J. Karski – Ależ Panie ministrze przy Delegaturze Rządu na Kraj istnieje specjalna komórka – Żegota, która zajmuje się współpracą z konspiracją żydowską, oczywiście nie tą komunistyczną.

A. Eden – Panie Karski żądanie odwetowych nalotów na Niemcy jest nierealne, ponieważ po pierwsze takie naloty źle wpłynęłyby na lotników, a po drugie byłyby wodą na młyn niemieckiej propagandy, głoszącej, że wojna światowa została wywołana przez Żydów. Również wykupienie jakichś grup zagrożonych eksterminacją jest niemożliwe, bo po wojnie z pewnością mówiłoby się, że alianci materialnie wspierali Niemców. Proszę podjąć rozmowy także z innymi moimi współpracownikami może ich Pan przekona.

KURIER Z ZAGŁADY JAN KARSKI

Rozmowa IV

Narrator 1: Rozmowa Jana Karskiego ze Szmulem Zygielbojmem odbyła się 2 grudnia 1942 roku

w siedzibie polskiego MSW w Statton Hause i miała dramatyczny przebieg.

J. Karski – Byłem tam. Ulice śmierdziały fekaliami, gdzieś tam leżały nagie trupy. Starszych ludzi już nie było – zginęli w Treblince. Dwóch młodych umundurowanych Niemców maszerowało ulicą i strzelało dla zabawy w okna.

Sz. Zygielbojm – Co mówili Pańscy przewodnicy po getcie, co Panu przekazali?

J. Karski – Nazwisk nie znam, działacz syjonistyczny mówił, że mam na żydowskich rozmówcach na terenie wolnego świata cytuję - *wymóc, niech podejmą głodówki w miejscach publicznych. Niech odmawiają pokarmów i picia. Niech umierają na oczach całego świata. Może to przemówi do sumienia ludzkości.*

Sz. Zygielbojm – Jak dotychczas reagowali Anglicy, z którymi Pan rozmawiał?

J. Karski – Politycy, z którymi rozmawiałem w sprawie pomocy lub ewentualnego odwetu, mówią *Niemożliwe, wykluczone, absurd. Tęgo nie da się zrobić.* Ale, niech Pan nie rozpacza jadę jeszcze do Stanów. Jeżeli Roosevelt zdecyduje się wam pomóc, to inni też okażą zrozumienia dla waszej sprawy.

Narrator 2: 12 maja 1943 roku na wieść o klęsce powstania w warszawskim getcie Szmul Zygielbojm w Londynie popełnił samobójstwo. Zostawił list do prezydenta i premiera RP. Pisał w nim m. in. *Odpowiedzialność za zbrodnię wymordowania całej narodowości żydowskiej spada przede wszystkim na sprawców, ale pośrednio oskarża ona ludzkość całą. Narody i Rządy Państw Sprzymierzonych, które do dziś dnia nie zdobyły się na żaden czyn konkretny w celu ukrócenia tej zbrodni. Przez bierne przypatrywanie się temu mordowi milionów bezbronnych i zmaltretowanych dzieci kobiet i mężczyzn stały się jego współwinowajcami. Muszę też stwierdzić, że aczkolwiek Rząd Polski w bardzo dużym stopniu przyczynił się do poruszenia opinii świata, jednak nie dostatecznie, jednak nie zdobył się na nic takiego nadzwyczajnego, co by odpowiadało rozmiarom dramatu, dokonującego się w Kraju.*

Narrator 1: *Z blisko 3 i pół miliona Żydów polskich i około 700 tysięcy deportowanych do Polski z innych krajów żyło jeszcze w kwietniu tego roku, według doniesień oficjalnych kierownictwa podziemnego Bundu, przesłanych nam przez Delegaturę Rządu, około 300 tysięcy. Mord trwa nadal bez przerwy. Milczec nie może i żyć nie może, gdy giną resztki narodu żydowskiego w Polsce, którego reprezentantem jestem. Towarzysze moi zginęli w getcie warszawskim, zginęli z bronią w ręku, w ostatnim porywie bohaterskim. Nie było mi dane zginąć tak jak oni, razem z nimi. Ale należę do nich i do grobów masowych.*

Ufam, że Pan Prezydent i Pan Premier skieruje powyższe moje słowa do wszystkich tych, dla których prze-

znaczone są i że Rząd Polski natychmiast rozpocznie odpowiednią akcję na terenie dyplomatycznym i propagandowym, ażeby resztkę żyjących jeszcze Żydów polskich uratować przed zagładą.

Narrator 2: Jan Karski był wstrząśnięty śmiercią Zygielbojma, winił także siebie za zbyt ostre stanowisko, jakie zaprezentował podczas rozmowy z 2 lutego 1942 roku.

KURIER Z ZAGŁADY JAN KARSKI

Rozmowa V

Narrator 1: Rozmowa z prezydentem Franklinem Delano Rooseveltem odbyła się w Białym Domu 28 lipca 1943 roku i trwała ponad godzinę. Janowi Karskiemu towarzyszył ambasador Ciechanowski. Do kwestii położenia Żydów w okupowanej Polsce Roosevelt w zasadzie się nie odniósł, nie zadał żadnego pytania. Poświęcił jej niewiele więcej uwagi, niż brakowi koni w Polsce z powodu niemieckich rekwizycji.

Narrator 2: Autor powieści o Janie Karskim francuski pisarz Yannick Haenel tak wyobraził sobie atmosferę tego spotkania. *Weszliśmy do Gabinetu Ovalnego, całe spotkanie zapisywała piękna stenotypistka, sekretarka Roosevelta. Prezydent kończył kolację, właśnie sprzątano nakrycia. Odniosłem wrażenie, że podczas całej rozmowy Roosevelt gapił się na długie nogi tej kobiety, palił cygaro. W ręku trzymał fiszkę i przyglądał się jej nieuwważnie. Czarnym przebijającym flamastrem było na niej napisane moje nazwisko. Roosevelt pochylił się i zapytał, jak się nazywam. Nie wiem, co mnie napadło, lecz zamiast Jan Karski odparłem „Nobody” – nikt. Roosevelt nie dosłyszał, ale udął, że rozumie, ściskając mi mocno dłoń, powiedział „Welcome, mister Karski”.*

J. Karski – Panie prezydencie polscy Żydzi proszą o bombardowania niemieckich miast.

F. D. Roosevelt – I understand – rozumiem.

J. Karski – Panie prezydencie, oni błagają o pomoc, o wizy pieniądze, żywność!

F. D. Roosevelt – I understand – rozumiem.

J. Karski – Panie prezydencie, co mam powiedzieć po powrocie do kraju?

F. D. Roosevelt – Niech Pan im powie, że my wygramy tę wojnę!

KURIER Z ZAGŁADY – JAN KARSKI

Rozmowa VI

Narrator 1: Rozmowa odbyła się w ambasadzie polskiej w Waszyngtonie, sędzia Sądu Najwyższego Feliks Frankfurter, przyjaciel Jana Ciechanowskiego akurat odwiedził ambasadora. Po wysłuchaniu 20 minutowego wstrząsającego opowiadania Jana Karskiego o tym, co dzieje się z Żydami w Polsce, powiedział.

F. Frankfurter – To straszne. To nie może być prawda.

J. Karski – Myśli Pan, że kłamię?

J. Ciechanowski – Ależ drogi przyjacielu - Karski to jest człowiek zaufany, on wie co mówi, on sam był w getcie i obozie.

F. Frankfurter – *Panie ambasadorze, nie mówię, że Karski kłamie. Powiedziałem, że mu nie wierzę. To są dwie różne rzeczy. Mój umysł, moje serce nie pozwalają, bym to wszystko zaakceptował. Nie, nie!*

Narrator 2: Podobne rozmowy Jan Karski odbył z sekretarzem stanu Kornelem Hullem, sekretarzem wojny Henry Simsonem, papieskim legatem Amleto Cicogniani (czyt. Ciconiani), i kilkoma biskupami. Wskazano mu też wpływowych rozmówców spośród amerykańskich Żydów: rabina Stephana Wiese,a, Nachuma Goldmana, Morrisa Waldmanna i reakcje wszystkich były podobne. Naszym zdaniem świat milczał w obliczu Holocaustu.

Komentarz od autora

Ogłoszenie roku 2014 rokiem Jana Karskiego stało się pretekstem do stworzenia tego scenariusza. Dzięki niemu uczniowie zwrócili uwagę na tą niezwykłą postać.

Dodatkowym celem tej lekcji było pokazanie kolegom nauczycielom, że historii można uczyć inaczej niż metodami konwencjonalnymi, chociaż wymaga to wiele pracy ze strony nauczyciela i uczniów. Każdy nauczyciel historii zaproszony na przedstawienie, otrzyma scenariusz tej lekcji, a zatem będzie mógł wykorzystać podział na role w całości lub we fragmentach na swoich zajęciach, może on więc posłużyć także innym uczniom do wyciągania wniosków z przeszłości.

Potencjalne problemy

Ten scenariusz można wykorzystać nawet bez strojów czy fragmentów filmów dokumentalnych, wystarczy posłużyć się umieszczoną online przez Muzeum Historii Polski prezentacją. Postać Jana Karskiego broni się sama i od razu wzbudza zainteresowanie wśród uczniów. Sposób przedstawienia jego misji jako rozmów, ma za zadanie przybliżenie dramatyzmu tamtych wydarzeń uczniom i skłonienie ich do wyciągania wniosków z przeszłości. Można potem stawiać pytania: Czy misja Karskiego się powiodła? Czy świat milczał w obliczu Holocaustu?

Jedynym problemem jest czas trwania zajęć, najlepiej mieć dwie zblokowane lekcje historii. Dynamika rozmów i późniejsza dyskusja wśród młodzieży nie powinny być rozdzielane i udają się lepiej, jeżeli są prowadzone natychmiast po przeczytaniu na role tekstów przez uczniów. Można także zrezygnować z niektórych rozmów na rzecz tych, które wydają się bardziej dramatyczne, ale to już zależy od nauczyciela.

Ankiety dla nauczycieli po obejrzeniu przedstawienia

1. Jakie są Twoje pierwsze wrażenia po obejrzeniu spektaklu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Jak oceniasz dobór tekstów źródłowych zaprezentowany w przedstawieniu? Czy uważasz, że teksty zostały dobrane tendencyjnie? Jeżeli tak, to dlaczego, jeżeli nie, to dlaczego?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Czy chciałbyś na lekcji (bez strojów) wykorzystać podział na role, aby przedstawić postać Jana Karskiego?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. O co trzeba uzupełnić ten temat, aby rzetelnie odpowiedzieć na pytanie „Czy świat milczał w obliczu Holocaustu?”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Maria Jadczak - nauczycielka dyplomowana, od 20 lat doradca metodyczny nauczycieli historii i wiedzy o społeczeństwie w TODMiDN w Toruniu, uczestniczka wielu szkoleń i konferencji poświęconych tematyce żydowskiej, prowadząca wiele warsztatów dla nauczycieli, np. Trudna historia Żydów polskich, Jak uczyć o Holocaustcie?, Smaki i zapachy PRL, autorka lub organizatorka wystaw: Most ponad rzekami krwi, Toruński Cmentarz Żydowski, Anna Frank historia na dzień dzisiejszy, Żydzi w Polsce swoi czy obcy.

„Świat jest naprawdę piękny....”

Spotkanie z poezją Jana Twardowskiego w szkolnej rzeczywistości

W czerwcu 2015 roku minęła setna rocznica urodzin niekwestionowanego mistrza słowa minionego wieku, księdza Twardowskiego. Poezja Jana „od mrówek, ważki, biedronki” łączy humor z powagą, rzeczom małym nadaje rangę wielkości. Uczy zachwytu nad codziennością oraz bezinteresownej miłości do ludzi. Z całą pewnością wyjątkowy klimat wierszy Twardowskiego tworzy jego ciepła, pełna błyskotliwych obserwacji związanych z człowiekiem, wizja świata. Trudno nie zgodzić się ze słowami mistrza, że w dzisiejszej rzeczywistości: „Wiersze ocalają to, co podeptane. W dobie komputerów i techniki objawiają się jako coś ludzkiego, serdecznego, co nie jest zatrute nienawiścią, złością i sporami. Wnoszą ład i harmonię. Odkazają dzisiejszą rzeczywistość”. Od wielu lat jest to poezja znana i lubiana zarówno przez „małych” jak i „dużych” czytelników. Pozornie wydaje się łatwa, lecz tak naprawdę jest dość skomplikowana. Wynika to z faktu, że zawiera wiele paradoksów. Z jednej strony można odnaleźć w jego wierszach elementy, które z osobą duchowną się w ogóle nie kojarzą, z drugiej natomiast ksiądz Jan mówi nam o wierze zwykłych ludzi, którzy na przykład modlą się do świętego Antoniego, bo zgubili jakiś przedmiot. Słowa: „Odejdź na zawsze, by stałe być blisko” okazały się dla Twardowskiego prorocze. Fenomenem jest fakt, że w dzisiejszej „zabieganej” rzeczywistości jego poetyckie spostrzeżenia są ciągle aktualne i trafiają do odbiorcy w różnym wieku. Pozwalają choć na chwilę się zatrzymać, aby pomyśleć nad sensem i wartością życia.

Zainspirowane twórczością tego nietuzinkowego poety postanowiłyśmy przybliżyć jego sylwetkę i uwrażliwić naszych uczniów na walory tej niezwykłej poezji. Przygotowałyśmy interdyscyplinarny program edukacyjny dla klas 4- 6 szkoły podstawowej i 1-3 gimnazjum. Dzieci i młodzież w czasie całego roku szkolnego mogą wziąć udział w następujących twórczych przedsięwzięciach. Uczniowie klas 4-6 szkoły podstawowej wykażą swoje umiejętności w następujących konkursach:

• *Jaka to radość pomagać...* - konkurs literacki (opowiadanie inspirowane słowami J. Twardowskiego)

• *Świat jest naprawdę piękny* - konkurs plastyczny (malarstwo na szkłe, grafika)

• *Świat jest naprawdę piękny* - konkurs fotograficzny

• *Wiersze z biedronką* - konkurs recytatorski (prezentacja utworów J. Twardowskiego)

• *Pisał wiersze ksiądz Twardowski piszę i ja, czyli historia pewnej rzeczy* - konkurs poetycki (napisanie wiersza)

• *Mrówko, ważko, biedronko - moje i księdza Jana fascynacje przyrodą* - konkurs przyrodniczy na wykonanie atlasu ulubionych zwierząt.

Natomiast uczniowie gimnazjum spróbują swoich sił w takich projektach, jak:

• *Trzeba być zakochanym, żeby uwierzyć w anioły* - konkurs literacki (opowiadanie inspirowane słowami J. Twardowskiego)

• *Trzeba być zakochanym, żeby uwierzyć w anioły* - konkurs plastyczny (malarstwo na szkłe, grafika)

• *Niebieskie okulary, czyli śladami księdza Jana* - konkurs na prezentację multimedialną

• *Śpieszmy się kochać ludzi* - konkurs grafiki komputerowej - projekt kartki świątecznej zainspirowanej twórczością ks. Jana Twardowskiego

• *Kapelan, poeta, prozaik* - konkurs wiedzy na temat życia i twórczości J. Twardowskiego

• *W życiu najlepiej kiedy jest nam dobrze i źle, bo kiedy jest nam tylko dobrze – to niedobrze* - konkurs literacki (napisanie wiersza inspirowanego poezją księdza Jana).

Mamy nadzieję, że dzięki tym przedsięwzięciom nasi wychowankowie nie tylko poznają biografię i twórczość literacką Jana Twardowskiego, ale rozwiną swoje zainteresowania czytelnicze. Poza tym rozbudzą wrażliwość na piękno poezji i upowszechnią kulturę żywego słowa. Nie bez znaczenia jest też mobilizowanie uczniów do zdobywania wiedzy z różnych źródeł i kształtowanie ich umiejętności współpracowania w grupie. Zależy nam również na nawiązaniu ścisłej współpracy między uczniami i nauczycielami takich przedmiotów, jak: język polski, plastyka, przyroda, informatyka oraz wycho-

wawców klas, podczas realizacji wszystkich zadań. Celem naszego programu jest realizacja zamierzeń, dzięki którym:

- uczeń świadomie prezentuje własną twórczość w formie wystaw, informacji na stronie internetowej szkoły i w szkolnej gazecie
- samodzielnie wyszukuje i weryfikuje niezbędne informacje w różnych źródłach wiedzy
- dokonuje interpretacji i przykładów intersemiotycznych twórczości Twardowskiego,
- zna i samodzielnie wypowiada się na temat życia i twórczości poety
- uświadamia sobie, że empatia, wrażliwość, życzliwość i pokora sprawiają, że życie jest lepsze.

Maciej Cierzniewski

Zespół Szkół nr 12 w Bydgoszczy

Wszystkie zaproponowane przedsięwzięcia realizowane będą we współpracy z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy.

*Myszę jak uklęknąć
i nie zadrzeć nosa do góry
a życie nasze jednakowo
niespokojne i malutkie.*

Słowa mistrza Twardowskiego powinny być przesłaniem nie tylko dla nas – dorosłych, nauczycieli, ale i dla naszych uczniów. Pokora, której znaczenie zawsze podkreślał ksiądz Jan i umiejętność pochylecia się nad drugim człowiekiem, powinny być obecne w życiu każdego z nas.

Innowacyjny elektryk

Technikum Elektryczno-Energetyczne wchodzące w skład Zespołu Szkół nr 12 w Bydgoszczy jako samodzielna wcześniej szkoła średnia powstało przed czterdziestu laty. Przez dziesięciolecia placówka wykształciła wielu elektryków i techników elektryków, doskonałych fachowców. Mury szkoły opuściły tysiące absolwentów, którzy aktualnie są prezesami, dyrektorami oraz właścicielami przedsiębiorstw w branży elektryczno-energetycznej. Wielu z nich zostało naukowcami, nauczycielami, politykami.

Na wymierne sukcesy szkoły wpływa wyteżona praca dyrekcji, nauczycieli, realizowanie nowatorskich projektów edukacyjnych i unijnych oraz nawiązanie ścisłej współpracy z wieloma firmami. Szkoła, idąc z duchem czasów, współpracuje z takimi przedsiębiorstwami, jak: PESA, PGE, ENEA, DKA-POLSKA, WZL nr 2 w Bydgoszczy, BMT Klimatyzacja, PSE, Megapol, Atelbud, Jurex i inne. Zakres współpracy obejmuje między innymi: konsultację programów nauczania, praktyki i staże zawodowe dla uczniów i nauczycieli, doposażenie bazy dydaktycznej szkoły, wycieczki zawodowe, udział w targach branżowych, szkolnych konkursach, olimpiadach oraz uroczystościach, zatrudnianie absolwentów. Szkoła, mając na uwadze wysoką jakość kształcenia, podjęła także współpracę z Uniwersytetem Technologiczno-Przyrodniczym w Bydgoszczy. Pracownicy naukowo-dydaktyczni są również nauczycielami naszego technikum.

Dynamicznie rozwijające się Technikum Elektryczno-Energetyczne uważnie śledzi potrzeby rynku pracy i odpowiada na jego rosnące potrzeby. Jako jedyna w województwie kujawsko-pomorskim szkoła od 2012 roku kształci młodzież w zawodzie technika energetyka. Ponadto już w 2007 roku dyrekcja szkoły podjęła kolejne rozmowy z potencjalnym pracodawcą, przedsiębiorstwem DKA-POLSKA (chłodnictwo i klimatyzacja) mające na celu przygotowywanie uczniów na potrzeby pracodawców wymienionej branży. Nauczyciele szkoły i przedsiębiorcy stworzyli projekt, którego celem było wpisanie na listę zawodów Ministerstwa Edukacji Narodowej nowego zawodu: technik chłodnictwa i klimatyzacji. Starania i wysiłek zakończyły się sukcesem. 1 września 2015 roku powstała klasa o tej właśnie specjalności. Dzisiaj nasze technikum kształci uczniów w trzech niezwykle potrzebnych zawodach: technik elektryk, technik energetyk oraz technik chłodnictwa i klimatyzacji. Dają one młodzieży realną możliwość podjęcia pracy w branżach, które permanentnie cierpią na brak średniej kadry technicznej.

Szkoła nieustannie dba o pozyskiwanie nowych partnerów. Spółka ENEA Operator Sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu jako kolejne przedsiębiorstwo obejmuje właśnie patronatem kształcenie techników elektryków i energetyków w Technikum Elektryczno-Energetycznym w Zespole Szkół nr 12 w Bydgosz-

czy. Na korzyści płynące z tej współpracy wskazywali zarówno przedstawiciele firmy, jak i dyrekcja szkoły.

15 października 2015 roku w budynku szkoły w obecności wszystkich uczniów naszego technikum odbyło się uroczyste podpisanie porozumienia o współpracy pomiędzy Enea Operator Sp. z o.o., którą reprezentował wiceprezes Marek Lełatko a Zespołem Szkół nr 12 w Bydgoszczy reprezentowanym przez dyrektora Wiesławę Sragę. To kolejny sukces pracowników naszej szkoły

Staż w Niemczech

i potwierdzenie jej dynamicznego rozwoju. Zainteresowania wielu firm, przedsiębiorstw potwierdzają wysoki poziom umiejętności zawodowych naszych absolwentów. Są one również efektem przemysłanych działań dydaktyczno-wychowawczych Technikum Elektryczno-Energetycznego skierowanych przede wszystkim na poszerzanie kompetencji i umiejętności uczniów. Mając możliwość wykorzystania

funduszy unijnych, aplikowaliśmy o środki, które przeznaczyliśmy na wzbogacenie bazy laboratoryjnej szkoły, rozwijanie kompetencji i umiejętności zawodowych nauczycieli i uczniów. W ostatnich ośmiu latach realizowaliśmy programy unijne, takie jak: „Zawodowe horyzonty” „Staże zagraniczne dla uczniów”, „Staże zagraniczne dla nauczycieli”, Dосkonalenie zawodowe w praktyce”. Łączna kwota pozyskanych środków unijnych wyniosła aż 3 mln złotych.

Połączenie tych wszystkich obszarów, o których mowa powyżej, przynosi wymierne korzyści dla uczniów, nauczycieli, rodziców i przedsiębiorców. Naszym celem jest wykształcenie młodego człowieka, który może realizować swoje cele zawodowe, rozwijać się i czerpać z tego radość. Natomiast rynek pracy otrzymuje kompetentnych dobrze przygotowanych do realizacji zadań zawodowych młodych pracowników.

Lewandowska Beata

Szkoła Podstawowa w Opokach

Tydzień Dobrego Chleba i Zdrowego Stylu Życia

30 października br. społeczność uczniowska Publicznej Szkoły Podstawowej w Opokach miała możliwość degustowania kanapek przyrządzonych przez rodziców oraz wysmienitego chleba upieczonego w naszej szkole.

Już po raz drugi zorganizowana została w naszej placówce taka „chlebowa” akcja, której celem jest promowanie zdrowego odżywiania i zdrowego stylu życia. Podjęte działania miały podnieść świadomość młodych ludzi – konsumentów na temat zdrowotnych właściwości chleba na zakwasie oraz pokazać jego dla zdrowia człowieka.

Dzieci z oddziału przedszkolnego i uczniowie klas młodszych wzięli udział w dwóch wycieczkach do

piekarni, gdzie poznawały codzienną trudną pracę piekarzy. Ci zaś podarowali dzieciom pyszne wypieki.

Na zajęciach opiekuńczych dzieci bardzo chętnie ugniatały i formowały chlebki z masy solnej, obsypując je różnorodnym ziarnem. Poznały długą drogę chleba „od ziarenka do bochenka”. Z radością miały w młynku ziarna pszenicy. Dwie panie, mamy uczniów, pokazały dzieciom sposób przyrządzania zakwasu, wyrabiały z nimi ciasto i piekły chleb. W całej szkole cudownie pachniało. Wielu uczniów wzięło przepis na chleb i zaniósł do swojego rodzinnego domu, by podobny mogła upiec ich mama.

Można wyraźnie zauważyć, że podnosi się świadomość młodych ludzi na temat wartości zdrowego

pieczywa, zwłaszcza chleba na zakwasie, którego walory odżywcze i zdrowotne są bardzo istotne w naszej codziennej diecie.

Nasze zdrowie w znacznym stopniu zależy od trybu życia, odżywiania, umiejętnego radzenia sobie ze stresem, higieny osobistej, uprawiania ruchu na świeżym powietrzu, ale także od naszego sposo-

bu myślenia. W związku z tym poszczególne klasy miały do wykonania plakat na jeden z wyżej wymienionych tematów. Wszystkie plakaty okazały się bardzo interesujące i wartościowe – promowały zdrowy styl życia.

Ponadto zorganizowane zostały konkursy: plastyczny pt. „Obrazek z ziaren” i literacki na wiersz o tematyce chleba, których celem było rozwijanie zainteresowań i uzdolnień dzieci oraz pobudzanie świadomości prawidłowego żywienia i szacunku do chleba. Jury miało trudny orzech do zgryzienia, by wybrać najciekawsze prace. Dzieci otrzymały pamiątkowe dyplomy i wspaniałe nagrody. Na szkolnym holu zorganizowano wystawę wszystkich prac.

Realizacja tego zdrowotnego przedsięwzięcia była możliwa dzięki zaangażowaniu rodziców, uczniów i nauczycieli oraz przychylności i rzeczowemu wsparciu sponsorów. Akcja cieszyła się autentycznym zainteresowaniem dzieci, nauczycieli i rodziców. Z pewnością powtórzymy ją za rok.

RUSZYŁA 6 EDYCJA PROGRAMU EDUKACYJNEGO „ŻYĆ SMACZNIE I ZDROWO”

14 września 2015 roku ruszyła 6 edycja programu edukacyjnego „Żyć smacznie i zdrowo” – największego w Polsce programu, promującego prawidłowe żywienie i zdrowy styl życia wśród gimnazjalistów.

W roku szkolnym 2015/2016 „Żyć smacznie i zdrowo” otrzymało prestiżowe patronaty honorowe **Ministra Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sportu i Turystyki** oraz **Ministerstwa Zdrowia**.

Już dziś można zamówić **darmowy zestaw edukacyjny** z atrakcyjnymi materiałami opracowanymi przy udziale ekspertów żywieniowych!

Po przeprowadzeniu co najmniej jednej lekcji w oparciu o dowolny scenariusz programu i przy wykorzystaniu przepisów z dowolnej książki kulinarnej programu warto zaangażować uczniów do **konkursu dla szkół**. Do 30 kwietnia 2016 roku należy zrealizować Wydarzenie Społeczne zgodne z tematyką programu „Żyć smacznie i zdrowo”. Konkurs daje możliwość wygrania cennych nagród dla uczniów i szkoły. W 5 najlepszych szkołach, zostaną zorganizowane warsztaty kulinarne pod okiem profesjonalistów! Młodzież będzie miała także wyjątkową okazję, aby osobiście poznać Błowa – znanego vlogera YouTube, który patronuje programowi! Ponadto 40 klas otrzyma zestawy domowych **sprzętów kuchennych**.

Najbardziej zaangażowane w akcję szkoły, po raz pierwszy w historii programu, mogą zostać zgłoszone do Programu **Ambadorskiego** „Żyć smacznie i zdrowo”. Wystarczy, że nauczyciel reprezentujący szkołę przeprowadzi lekcje w oparciu o materiały edukacyjne programu w co najmniej 3 klasach. Piętnaście najbardziej zaangażowanych szkół wygra laptopy!

6 edycja to także zmieniona szata graficzna programu: nowe logo, nowa odsłona książki kucharskiej, znacznie przemodelowane materiały edukacyjne – wszystko w bardzo atrakcyjnej i czytelnej formie. Na stronie <https://www.winiary.pl/zyjsmaczniezdrowo> będzie można wkrótce pobrać dodatkowe bezpłatne materiały edukacyjne oraz uzyskać porady ekspertów czy pomysły na zdrowe dania.

Lidia Landmesser, Hanna Wenta

Szkoła Podstawowa imienia Leona Wyczółkowskiego w Kiełpinie

Borowiacki adwent – dzień regionalny w szkole

Jesteśmy mieszkańcami Borów Tucholskich. Uczniowie naszej szkoły na co dzień stykają się z kulturą naszego regionu. W celu kształcenia i utrwalanie wiedzy o małej ojczyźnie prowadzi się w szkole bardzo wiele działań. Chcąc przypomnieć społeczności szkolnej tradycje związane ze zbliżającym się Bożym Narodzeniem, zorganizowaliśmy w szkole dzień regionalny pod nazwą „Borowiacki adwent”. W przygotowanie tego przedsięwzięcia włączyliśmy nie tylko dzieci i nauczycieli, ale także rodziców, babcie, twórców ludowych oraz regionalistkę panią Marię Ollick. Wszyscy z ogromnym zaangażowaniem podjęli się realizacji zamierzonych działań. Obecność bliskich dzieciom osób spotęgowała ciepły klimat zbliżających się świąt i radosnego oczekiwania. Warto przy takich okazjach angażować do wspólnej zabawy członków rodziny. To spaja społeczność szkolną, a dzieciom daje dodatkowe poczucie bezpieczeństwa. Myślą przewodnią tej uroczystości była chęć uczczenia pamięci księdza Stanisława Kujota (w setną rocznicę jego śmierci) wybitnego historyka Pomorza, który urodził się w naszej miejscowości. Uczniowie oprócz wiedzy na temat postaci księdza Stanisława Kujota mogli popisać się również wiedzą dotyczącą własnego regionu, poznać przedmioty codziennego użytku, o których już niewielu pamięta. Poznali również kroki tańców borowiackich „Walcerka” i „Mnielarz”. Regionalistka w bardzo ciekawy sposób zaprezentowała zwyczaje ludowe dotyczące obrzędów związanych z adwentem i Bożym Narodzeniem. Opowiedziała także o stroju borowiackim codziennym, który miała na sobie i stroju galowym, w którym występowała prowadząca. Wszyscy mogli wziąć udział w warsztatach które prowadziły babcie, mamy i twórcy ludowi (m.in. darcie pierza, rzeźba w mydle, pranie na tarce w balii, papierowe ozdoby choinkowe, haft borowiacki, pieczenie pierników, lepienie z gliny oraz kanapki smarowane smalcem ze skwarkami + pyszny kiszony ogórek). Po warsztatach wszyscy zaprezentowali wytwory swojej działalności, nastąpiła degustacja a następnie strojenie szkolnej choinki własnoręcznie przygotowanymi papierowymi aniołkami, koszykami, ptaszkami i łańcuchami. Na zakończenie w uroczystym pochodzie przeszliśmy

z kwiatami do tablicy upamiętniającej księdza Stanisława Kujota. To był dzień pełen wrażeń, a także ciekawa lekcja historii i tradycji ludowych naszej małej ojczyzny.

Całe spotkanie przerywane było muzyczną rymowanek, która bardzo szybko „wpadła w ucho” i po chwili wszyscy wesoło odpowiadali śpiewem na zawołanie:

Borowiacy, gdzie mieszkacie?

Odpowiedź:

*Nad Brdą, nad Brdą, nad Brdą,
gdzie budzi ptasi dzwon,
tam pośród drzew nasz wspólny dom
nad Brdą, nad Brdą, nad Brdą*

Najmłodsi członkowie szkolnej społeczności, dzieci 3- 4-letnie próbują prac na tarce w balii. Każde dziecko z nieukrywaną ciekawością chciało zmierzyć się z tym niecodziennym zadaniem.

Uczniowie klasy III rozpoczynają ludowy taniec naszego regionu „Mnielarz”. Każdy z chłopców chętnie tańczył z miotłą, a jeszcze chętniej oddawał ją w ręce drugiego tancerza.

Autorki zdjęć Maria Zabrocka i Monika Spychał

Leszek Kalicki

Miejski Zespół Szkół w Radziejowie

O mundurze sejmikowym województwa Brzesko-Kujawskiego z lat 1776 – 1795, czyli o stroju kontuszkowym kujawskim słów kilka

*W kontusze, bracia w kontusze!
Bo chcąc być dobrym Polakiem,
Nie dość jest mieć polską duszę,
Potrzeba się rozstać z frakiem.*

Takimi oto strofami poeci nawoływali do noszenia się na sposób polski, dystansując się od wzorów żurnalowych. Powyższe strofy zamieszczono w 1819 roku w „Pamiętniku Warszawskim”, a przypisywane są Kazimierzowi Brodzińskiemu, najwybitniejszemu twórcy preromantyzmu w Polsce. Kontuszkowa moda staropolska niemalże od samego początku budziła zachwyt w Europie. Liczni obcokrajowcy, odwiedzający Rzeczpospolitą Obojga Narodów w trzeciej ćwierci XVIII wieku, a więc w czasach panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, zgodnie potwierdzali zauroczenie, doskonałość, wytworność polskiego stroju kontuszkowego. Jednym z nich był Anglik Nathaniel William Wraxall, który, wędrując po Rzeczypospolitej w 1778 roku, tak pisał w swej pracy: „Jest w tym polskim ubiorze coś marsowego, surowego i charakterystycznego, jednak nie budzącego sprzeciwu. Stanowi on (polski strój) jakiś wyłom w nudnej i mdłej jednolitości charakteryzującej wygląd zewnętrzny mieszkańców Europy, którzy w trakcie bieżącego stulecia niemal zupełnie zatracili narodowe odrębności strojów. Dziś nie sposób odróżnić Portugalczyka od Rosjanina ... tylko Polacy, którzy przeżyli swą własną niepodległość, uparcie trzymając się swych dawnych obyczajów, tak że nawet Rosjanie nie próbują ich zmusić do odstępstwa. Piast czyli polski szlachcic, ubrany zgodnie z tradycją, stanowi uderzający kontrast z ludźmi tego stanu w jakimkolwiek innym kraju Europy”. Dodajmy, że nie wszyscy polscy monarchowie elekcyjni byli piewcami polskiej mody kontuszkowej. Największym wyrazicielem i kultuwującym tą tradycję był Jan III Sobieski. Król Jan był pierwszym i ostatnim monarchą, który chadzał

w kontuszu na co dzień i od święta. Nadworny lekarz królewski O Connor w pamiętnikach swych zapisał: „Sobieski ojczysty zwykł nosić ubiór i ten od innych europejskich ubiorów różnym jest i nierównie od innych poważniejszym”. Ostatni królowie elekcyjni z dynastii Wettynów, jak również ostatni monarcha król Stanisław August Poniatowski, preferowali modę francuską i niemiecką z czasem uosabiającą samych zaborców Polski. Wydarzenia związane z pierwszym rozbiorem Rzeczypospolitej, interwencja wojsk zaborczych, wstrząsy polityczne i moralne doby rozbiorowej w latach 1772-1795 w rezultacie niechęć do cudzoziemszczyzny doprowadziły do wskrzeszenia, powrotu do tradycji noszenia polskiego stroju kontuszkowego. Sejm ordynaryjny warszawski w 1776 roku wydał konstytucję „Legis sumptuariae” dotyczącą wprowadzenia mundurów wojewódzkich dla szlachty obradującej na sejmach i sejmikach prowincjonalnych także tych, które ówczesnie odbywały się w Radziejowie, stolicy województw: Brzesko-Kujawskiego oraz Inowrocławskiego. Ustawa „antyzybkowa” została przyjęta z dużym zainteresowaniem i praktycznie z miejsca przystąpiono do realizacji. Mundury wojewódzkie miały być wykonane z sukna krajowego, pozbawione jakiegokolwiek zdobnictwa. Elementem zdobniczym były epolety-naramienniki, które w tym właśnie czasie zadomowiły się na polskich mundurach. Nadużywanie tych dystynkcji zaskutkowało zakazem noszenia epoletów przy mundurach wojewódzkich dla szlachty. Zakaz wprowadziła ustawa sejmowa w 1780 roku. Każde ówczesne województwo miało obierać własne barwy, niekiedy kolorystycznie nawiązując do herbu województwa. W aktach sejmikowych, które zostały zapisane na dzień 15 lipca 1777 roku w Radziejowie czytamy: „A ponieważ prawo r. 1776 na niedawno zeszyłym sejmie stanowiące obierania mundury województwom pozwoiliło: więc zalecamy tymże wielmożnym

ichmość panom delegatom, ażeby zapatrzysz się na inne województwa za naradzeniem się gdzie w publicznym miejscu obywateli kolory na mundury województw naszych z opisaniem tych obrali”. Kompletny mundur wojewódzki składał się z kontusza, żupana, pasa kontuszowego, butów (żółtych lub czerwonych), szabli (zazwyczaj karabeli) oraz rogatej czapki czyli polskiej konfederatki. Najczęściej sięgano po kolorystykę tą najszlachetniejszą, związaną z polskimi barwami narodowymi: granat, karmazyn (czerwień), biel. Województwo Brzesko-Kujawskie obrało właśnie te najszlachetniejsze barwy dla munduru, a mianowicie granatowy kontusz z czerwonymi wyłogami, mankietami, kołnierzem oraz czerwony żupan na sejmiki prowincjonalne jakie odbywały się w Radziejowie, natomiast na główne obrady sejmowe w Warszawie deputowani nosili kolorystykę munduru odwrotną tj. karmazynowy kontusz z granatowymi wyłogami i pod spodem granatowy żupan. Barwy te symbolizowały dumę i chwałę dawnej Rzeczypospolitej, a więc kolorystykę formacji wojskowych: husarii i pancernych z XVII wieku. Niewątpliwie duży wpływ na taki właśnie wzór munduru wojewódzkiego miał ówczesny mundur polskiej jazdy-kawalerii w połowie XVIII wieku, bowiem już od roku 1746 szlachta służąca wojskowo w wojsku koronnym i litewskim nosiła karmazynowe lub granatowe kontusze z kontrastującymi żupanami (granatowymi lub karmazynowymi). Entuzjastyczne przyjęcie nowego ubioru było o tyle zrozumiałe, że było strojem o kroju i barwie typowo polskiej, ponadto każdy polski szlachcic czuł się patriotą – rycerzem, obrońcą Rzeczypospolitej. To właśnie polska jazda końca XVIII wieku, 1789-1794, zmieniona w Kawalerię Narodową Koronną miała typowo charakter czysto polski-narodowy, dystansując się zupełnie od wzorców cudzoziemskich. Nastąpił wówczas renesans polskiego munduru wojskowego, stopniowo wypierając mundury saskie, niemieckie i francuskie. Wraz z wprowadzeniem dla sejmikującej szlachty mundurów wojewódzkich w roku 1776 Departament Wojskowy niemalże w tym samym czasie zakazał oficerom i kadrze dowódczej, a także żołnierzom noszenia koronek, jedwabnych materii, galonów, noszenia się po francusku czy niemiecku. Ponadto obostrzenia dotyczyły fryzur. Wojskowym zakazywano pod karą noszenia długich włosów, harcapów, peruk i pudrowania się. Niechęć do cudzoziemszczyzny doby rozbiorów wyraźnie nakazywała nosić się po polsku: na służbie w polskim mundurze, natomiast poza służbą w stroju kontuszowym. Dodatkowo zalecano golenie głowy i noszenie polskiej fryzury. Zwolennicy stroju kontuszowego przyjmowali sarmackie fryzury podcięte na okrągło nad wierzchołkiem uszu i w tyle głowy. Nieodzownym elementem przy polskim stroju kontuszowym były sumiaste wąsy. Kontusz – mundur województw dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów stał się więc rozpoznawalny jako strój galowy,

narodowo-patriotyczny. Obrady Sejmu Wielkiego lat 1789-1791 ponownie zrodziły uczucia patriotyczne, znów zyskał na znaczeniu polski strój kontuszowy oraz mundur wojewódzki. Po trzecim rozbiórze Rzeczypospolitej w 1795 roku zaborcy zakazywali ich noszenia publicznie jako wyrażania polskości i niepodległości. Ponownie powrócono do mundurów wojewódzkich latach 1807-1815 podczas zaistnienia Księstwa Warszawskiego. Ujednolicono kolorystykę, wprowadzając granatowy kontusz z czerwonymi rabatkami (wyłogami) i biały żupan. Jednym słowem strój kontuszowy zawierał barwy narodowe. Można przypuszczać, że w takich właśnie strojach szlachta zaściankowa opisana w „Panu Tadeuszu” Adama Mickiewicza w roku 1812 witała cesarza Napoleona. Po roku 1815 dawny mundur wojewódzki Rzeczypospolitej Obojga Narodów na zawsze odszedł w zapomnienie.

Pragnę przywrócić pamięć o mundurze wojewódzkim-kujawskim, w miarę wiernie odtworzonym, dla potomności i współcześnie żyjących mieszkańców dawnego województwa Brzesko-Kujawskiego.

Bibliografia:

1. Bartkiewicz M., Polski ubiór do 1864 roku, Wrocław 1979
2. Gloger Z., Encyklopedia Staropolska, T. 1-4, Warszawa 1985
3. Górski K., Historia jazdy polskiej, Kraków 1894 (reprint Poznań 2004)
4. Jeziorkowski T., Jeziorkowski A., Mundury wojewódzkie Rzeczypospolitej Obojga Narodów, Warszawa 1992
5. Pawiński A., Dzieje Ziemi Kujawskiej. Rządy sejmikowe w epoce królów elekcyjnych 1572-1795. Lauda i instrukcje, T. V, Warszawa 1888 (reprint Warszawa 1981)

Aneta Moczulska-Banek

Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu.

Szkoła otwarta na współpracę z rodzicami i środowiskiem lokalnym

zestawienie bibliograficzne w wyborze

KSIĄŻKI

1. Budząca się szkoła / Margret Rasfeld, Stephan Breidenbach ; przełożyła Emilia Skowrońska. - Słupsk: Wydawnictwo Dobra Literatura, 2015.
2. Czas na feedback dla oświaty / Jadwiga Radwańska. - Warszawa: Difin, 2010.
3. Dziecko w świecie edukacji: podstawy uczenia się kompleksowego: nowe kształty i wymiary edukacji / Bronisława Dymara. - Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2009.
4. Metody i formy współpracy nauczyciela wychowawcy z rodzicami / [aut. Barczyk Angelika et al.]. - [Mysłowice: Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hłonda, 2010].
5. Metodyka zintegrowanej działalności szkolno-pozaszkolnej uczniów / Jerzy Kujawiński; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. - Poznań: Wydaw. Naukowe UAM, 2003.
6. Nauczyciel - rodzic: skuteczne porozumiewanie się / Cindy J. Christopher; przekł. Jolanta Bartosik. - Wyd. 2. - Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2009.
7. Nauczyciel, wychowawca, pedagog: szkolne wyzwania / Joanna M. Łukasik, Katarzyna Jagielska, Roman Solecki. - Kielce: Wydawnictwo Jedność, 2013.
8. Nauczyciele i rodzice: w poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy / red. nauk. Inetta Nowosad, Mirosław J. Szymański; Uniwersytet Zielonogórski, Akademia Pedagogiczna w Krakowie - Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego; Kraków: AP, 2004.
9. Partycypacja a lokalna polityka oświatowa: raport z badań terenowych: praca zbiorowa / Ośrodek Rozwoju Edukacji. - Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2014.
10. Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy / Maria Mendel. - Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia, 2007.
11. Rodzina - szkoła - środowisko lokalne: problemy edukacji środowiskowej / Mikołaj Winiarski. - Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2000.
12. Stowarzyszenia rodziców - nowa szansa dla szkoły: Niezbędny Aktywny Rodzic / Anna Rękawek. - Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2008.
13. Szkoła - środowisko - współdziałanie / Dzierżymir Jankowski. - Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2001.
14. Szkoła wobec wymagań państwa: poradnik dla rodziców: praca zbiorowa / pod red. Anny Gocłowskiej; aut. Iwona Dąbrowska, Bogumiła Jarka, Anna Kaczmarek, Krystyna Kaczorowska, Barbara Krawczyk, Jolanta Lenkiewicz-Broda, Mariusz Maziarz, Barbara Milecka, Teresa Traczyk. - Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2015.
15. Szkoła współpracy: uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły: materiały warsztatowe dla otoczenia szkoły / [Anna Hejda]. - Warszawa: Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, 2014.
16. Szkoło, jaka jesteś?: problemy nauczycieli i uczniów we współczesnej szkole / pod redakcją Małgorzaty Banasiak, Agaty Wołowskiej. - Warszawa: Difin, 2015.
17. Twoje dziecko szczęśliwe w szkole / Mirjana Mitrović; [tl. Dušan-Vladislav Paždjerski i Ewelina Chacia]. - Łódź: Beauty In, cop. 2012.
18. W poszukiwaniu partnerstwa rodziny, szkoły i gminy: praca zbiorowa / red. Maria Mendel. - Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2000.
19. Współpraca z rodzicami: praca zbiorowa / red. Grzegorz Koźmiński. - Złotów: K&K, 2001.
20. Współpraca z rodzicami w szkole: scenariusze zebrań, wskazówki do prowadzenia trudnych rozmów, materiały dla rodziców / Tomasz Garstka [et al.]. - Warszawa: Dr Josef Raabe Spółka Wydawnicza, cop. 2012.
21. Za szkolnym progiem / Berta Strycharska-Gać. - Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, cop. 2005.

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

1. Budowanie dobrych relacji rodzic - nauczyciel / Aneta Bogacz, Edyta Kukuła, Władysława Malczyk. // Hejnał Oświatowy: kwartalnik Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Krakowie. - 2013, nr 2, s. 18-22
2. Ewaluacja bez tajemnic: Wymaganie 10. Wykorzystywane są zasoby szkoły lub placówki oraz środowiska lokalnego na rzecz wzajemnego rozwoju / Maria Pecyna. // Głos Pedagogiczny. - 2014, nr 64, s. 4-7
3. Ewaluacja bez tajemnic. Wymaganie 9. Rodzice są partnerami szkoły lub placówki / Maria Pecyna. // Głos Pedagogiczny. - 2014, nr 63, s. 4-6
4. Jak zachęcić rodziców do współpracy ze szkołą?: partnerstwo nauczyciela i rodziców warunkiem skutecznego zapobiegania niepożądanym zachowaniom uczniów / Jadwiga Maciążek. // Hejnał Oświatowy. - 2011, nr 3, s. 9-12
5. Karta samooceny nauczyciela w zakresie podjętej współpracy z podmiotami działającymi w środowisku zewnętrznym szkoły / Izabela Breguła. // Doradca Dyrektora Szkoły. - 2013, nr 38, s. 40
6. Katalog pytań do wywiadu z dyrektorem na temat oceny współpracy szkoły z rodzicami / Małgorzata Łoskot. // Głos Pedagogiczny. - 2013, nr 53, s. 40
7. Nauczyciele + rodzice = współpraca / Wanda Papuga. // Hejnał Oświatowy: kwartalnik Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Krakowie. - 2013, nr 6-7, s. 16-18
8. Realizacja przez dyrektora szkoły wymagania 3.4. w praktyce: rodzice są partnerami szkoły / Jan Lewandowski. // Doradca Dyrektora Szkoły. - 2012, nr 21, s. 18-21
9. Rodzice w szkole. Współdziałanie rodziców i nauczycieli / Iwona Sikorska. // Hejnał Oświatowy: kwartalnik Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Krakowie. - 2014, nr 11, s. 5-7
10. Współpraca szkoły z... innymi placówkami oświatowymi. Cz. 1 / Jagna Niepokólczycka-Gac. // Sygnał: magazyn wychowawcy. - 2014, nr 8, s. 15-18, 26-29
11. Współpraca szkoły z... instytucjami pomocy społecznej. Cz. 2 / Jagna Niepokólczycka-Gac. // Sygnał: magazyn wychowawcy. - 2014, nr 9, s. 15-18, 26-27
12. Współpraca szkoły z... organizacjami pozarządowymi. Cz. 5 / Jagna Niepokólczycka-Gac. // Sygnał: magazyn wychowawcy. - 2015, nr 1, s. 17-19, 37
13. Wzajemne wsparcie zamiast rywalizacji: współpraca szkół: utopia czy nowe możliwości? / Anna Krusiewicz. // Meritum: kwartalnik Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli. - 2015, nr 2, s. 64-67

NEURODYDAKTYKA DROGĄ DO SUKCESU EDUKACYJNEGO UCZNIĄ I NAUCZYCIELĄ

Mózg jest miejscem pracy nauczyciela
Manfred Spitzer „Jak uczy się mózg”

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
zaprasza na szkolenie

JAK UCZYĆ ZGONIE Z ZASADAMI NEURODYDAKTYKI?

Nauczycielu,
jeśli poszukujesz odpowiedzi na pytania:

- Jak ułatwić uczniowi uczenie się?
- Dlaczego w niektórych sytuacjach uczeń przestaje się uczyć?
- Jak rozbudzić motywację wewnętrzną ucznia do uczenia się?
- Dlaczego warto podtrzymywać ciekawość poznawczą, z którą rodzą się dzieci?
- Co mogę zrobić, aby na moje lekcje uczniowie przychodzili z przyjemnością?

to nasza propozycja jest dla Ciebie.

Informacje: violetta.panfil@cen.bydgoszcz.pl

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA
KUJAWSKO-POMORSKIEGO
W TORUNIU

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu zaprasza
nauczycieli wychowania przedszkolnego do udziału w

REGIONALNYM KONKURSIE

Multimedialne przedszkole - świat interaktywnej zabawy i edukacji
na najciekawszy zestaw ćwiczeń interaktywnych zrealizowanych z wykorzystaniem
tablicy interaktywnej firmy SMART Board i oprogramowania Notebook.

Patronat Honorowy sprawuje Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego.
Partnerami konkursu są: Image Recording Solutions oraz ACER Poland Sp. Z o. o.
z siedzibami w Warszawie.

Osoby upoważnione do udzielania informacji na temat Konkursu:
Wacław Kozłowski, tel. 881 934 350, Waclaw.Kozlowski@kpcen-torun.edu.pl
Marzenna Wierzbicka, tel. 881 934 256, Marzenna.Wierzbicka@kpcen-torun.edu.pl
Konkurs będzie trwać w okresie od 2 stycznia 2016 r. do 31 marca 2016 r.

Szczegóły oraz regulamin na
www.kpcen-torun.edu.pl w zakładce Multimedialne przedszkole

DOSKONALENIE ZAWODOWE NAUCZYCIELI W PUBLICZNYCH PLACÓWKACH WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

szkoleniowe rady pedagogiczne •

innowacje pedagogiczne •

pomiar dydaktyczny •

kursy kwalifikacyjne •

opieka metodyczna •

programy autorskie •

kursy online •

konferencje •

konsultacje •

publikacje •

warsztaty •

debaty •

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY

KUJAWSKO-POMORSKIE CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI W BYDGOSZCZY

PLACÓWKA AKREDYTOWANA

tel. 52 349-31-50

52 349-31-03

kom. 607-886-112, 697-011-84

formy@cen.bydgoszcz.pl

www.cen.bydgoszcz.pl, www.kursyonline.bydgoszcz.pl

Kujawsko - Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli
w Toruniu

PLACÓWKA AKREDYTOWANA

tel. 56 62 277 47;

881 93 10 25, fax. 56 62-23-181

ul. Henryka Sienkiewicza 36, 87-100 Toruń

www.kpcen-torun.edu.pl

Akredytowana Wojewódzka Placówka Doskonalenia
Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli
we Włocławku

www.cen.org.pl

ul. Nowomiejska 15A, 87-800 Włocławek
tel. 54 231 33 42, e-mail: kpcen@cen.info.pl